

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Dizertační práce

Uznání a výkon cizích rozhodnutí

Knihovna UK PF

3125082531

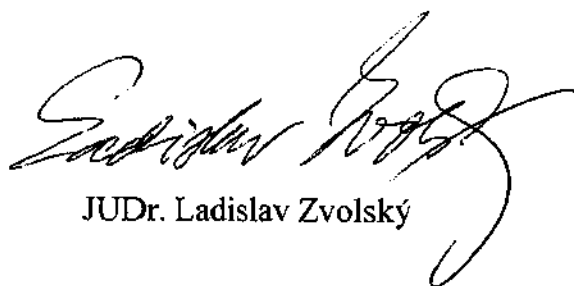
Školitel: Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc.

Vypracoval: JUDr. Ladislav Zvolský

červen, 2008

Prohlašuji, že jsem tuto dizertační práci vypracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 15. června 2008

JUDr. Ladislav Zvolský

Děkuji paní prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc. za to, že laskavě souhlasila stát se mou školitelkou, za čas a rady, které mi věnovala.

Děkuji také mé rodině, která mě v psaní této práce podpořila, zejména Silvii, Kristiánovi a rodičům.

Obsah

I.	Úvod	1
II.	Prameny práva uznání a výkonu cizích rozhodnutí	5
II. 1.	Mezinárodní smlouvy	5
II. 1. 1.	Srovnávací přehled	5
II. 1. 2.	Bruselská úmluva	9
II. 1. 3.	Luganská úmluva	13
II. 1. 4.	Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu	18
II. 2.	Právo ES	22
II. 2. 1.	Nařízení Brusel I	29
II. 2. 2.	Nařízení, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky	36
II. 2. 3.	Nařízení, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu	38
II. 2. 4.	Nařízení, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích	39
II. 3.	Zákony	40
II. 4.	Soudní rozhodnutí (soudcovské právo)	40
II. 5.	Prameny úpravy v České republice	42
III.	Cizí rozhodnutí (předmět uznání)	49
III. 1.	Obecně, srovnávací přehled	49
III. 2.	Úprava v ZMPS	51
III. 3.	Úprava v Nařízení Brusel I a v Luganské úmluvě	52

IV.	Uznání cizích rozhodnutí	55
IV. 1.	Pojem, účinky uznání	55
IV. 2.	Způsob uznání	56
IV. 2. 1.	Přehled možných přístupů	56
IV. 2. 2.	Úprava v ZMPS	57
IV. 2. 3.	Narizení Brusel I	58
IV. 2. 4.	Luganská úmluva	60
V.	Výkon cizích rozhodnutí	62
V. 1.	Obecně	62
V. 2.	Zákonná úprava v ČR	63
V. 3.	Úprava v Narizení Brusel I	65
V. 4.	Úprava v Luganské úmluvě	68
VI.	Podmínky uznání (a výkonu) cizích rozhodnutí	69
VI. 1.	Úvod	69
VI. 2.	Mezinárodní soudní příslušnost	71
VI. 3.	Nepravidelnosti řízení	76
VI. 4.	Střet neslučitelných rozhodnutí a řízení	82
VI. 5.	Veřejný pořádek	86
VI. 6.	Vzájemnost	94
VII.	Evropský exekuční titul pro nesporné nároky	97
VII. 1.	Účel a věcná působnost NEET	97
VII. 2.	Zrušení řízení o exequatur	101
VII. 3.	Podmínky pro vydání potvrzení EET	104
VII. 3. 1.	Minimální standardy řízení ve státě původu	105
VII. 3. 2.	Zvýšená ochrana spotřebitele	109
VII. 4.	Řízení o vydání potvrzení EET	110
VII. 5.	Výkon	111

VIII. Evropský platební rozkaz	116
VIII. 1. Účel a působnost NEPR	116
VIII. 2. Uznání a výkon evropského platebního rozkazu	117
IX. Evropské řízení o drobných nárocích	122
IX. 1. Účel a působnost NEŘDN	122
IX. 2. Uznání a výkon rozhodnutí	125
X. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu	131
X. 1. Působnost úmluvy	131
X. 2. Soudní pravomoc	136
X. 3. Uznání a výkon rozhodnutí	141
X. 4. Zhodnocení	155
XI. Závěr	158
XII. Seznam literatury	160
XIII. Judikatura	167
XIV. Internet, informační systémy	168

Přehled použitých zkratk

AJCL	American Journal of Comparative Law (časopis)
AUB	Acta Universitatis Brunensis
AUC	Acta Universitatis Carolinae
AVAG	Anerkennungs- und Vollstreckungsausführungsgesetz z 30.5.1988 (Německo)
BA	Bulletin advokacie (časopis)
Bruselská úmluva (BÚ)	Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 27.9.1968
Cass. civ.	Cour de cassation, chambre civil (francouzský nevyšší soud, komora civilní)
EET	Evropský exekuční titul
EHS	Evropské hospodářské společenství
EP	Evropský parlament
EPR	Evropský platební rozkaz
EŘ	Exekuční řád
EŘDN	Evropské řízení o drobných nárocích
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EuZW	Europäisches Zeitschrift für Wirtschaftsrecht (časopis)
EÚLPS	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950 ve znění pozdějších protokolů

Haagská konference (HCCH)	Haagská konference o mezinárodním právu soukromém
ICLQ	International and Comparative Law Quarterly (časopis)
IPRax	Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrecht (časopis)
LG	Landsgericht (zemský soud, Německo)
Luganská úmluva (LÚ)	Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze 16.9.1988
Luganská úmluva II (LÚ II)	Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze 30.10.2007
Nař.	Nařízení
Nařízení Brusel I (NB I)	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Nařízení Brusel II (NB II)	Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem
Nařízení Brusel II (NB IIa)	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti
Nařízení o doručování (ND)	Nařízení Rady (ES) č. 1348/2000 ze dne 29. května 2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech EU

Nařízení o EET (NEET)	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky
Nařízení o EPR (NEPR)	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu
Nařízení o EŘDN (NEŘDN)	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích
NJW	Neue Juristische Wochenschrift (časopis)
ObchZ	Obchodní zákoník
ORHI	Organizace regionální hospodářské integrace
OSŘ	Občanský soudní řád
ObčZ	Občanský zákoník
PPP	Právní praxe v podnikání (časopis)
Právo ES	komunitární právo, právo evropských společenství či Evropského společenství
Protokol k BÚ	Protokol ze dne 27.9.1968 připojený k Úmluvě o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z téhož dne
RabelsZ	Rabel's Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht (časopis)
Rev. crit. d. i. p.	Revue critique du droit international privé (časopis)
RIW	Recht der Internationalen Wirtschaft (časopis)
Sb.	Sbírka zákonů
SbSD	Sbírka rozhodnutí Evropského soudního dvora
Sb.m.s.	Sbírka mezinárodních smluv
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Směr.	Směrnice

SR	Systematische Sammlung des Bundesrechts (Švýcarsko)
Úř. věst.	Úřední věstník EU
YPIL	Yearbook of Private International Law
ZEuP	Zeitschrift für Europäisches Privatrecht (časopis)
ZMO	Zákon o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)
ZMPS	Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním
ZPO	Zivilprozessordnung (Německo)

I. Úvod

Cílem této práce je podat rozbor právní úpravy uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních. Středem našeho zájmu jsou majetková rozhodnutí, která mohou následně být předmětem nuceného výkonu.

Předkládaná práce nabízí srovnání autonomní úpravy klíčových otázek uznání a výkonu u vybraných států. V návaznosti na podaný přehled zkoumá odpovídající ustanovení naší národní úpravy. Následuje rozbor úpravy v komunitárním právu. Nejvyšší ambicí autora bylo identifikovat problematická místa a nabídnout možná řešení; zabýváme se nejen současným stavem, ale i perspektivami vývoje práva na tomto poli.

Struktura práce odpovídá výše nastíněnému schématu. Nejprve jsou představeny jednotlivé prameny úpravy. Významným pramenem práva uznání a výkonu jsou mezinárodní smlouvy. Jedná se zejména o tzv. conventions doubles, které upravují jednak mezinárodní soudní příslušnost a zároveň uznání a výkon cizích rozhodnutí. Nelze pominout Bruselskou úmluvu¹, která zásadním způsobem ovlivnila současnou podobu režimu uznání a výkonu cizích rozhodnutí v Evropě. Následuje výklad stále aktuální Luganské úmluvy². Oddíl věnovaný mezinárodním smlouvám je uzavřen představením Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu. Dále se zabýváme rozbořem práva ES, které soustavně prochází rozsáhlým vývojem, a autonomní úpravou obsaženou v zákonech.

Mimořádnou úlohu pro správné pochopení pozitivní úpravy a jejího dopadu na praxi mají soudní rozhodnutí. Judikatura není sice tradičně v systému kontinentálního práva považována za pramen práva, nicméně současná literatura připouští, že soudní rozhodování, a to zejména tzv. konstantní judikatura vyšších soudů, která bývá publikována, působí, jako by

¹ Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Brusel, 27.9.1968, Úř. věst. L 299, 31.12.1972, str. 32-42. Konsolidovaná verze Úř. věst. C 27, 26.1.1998, str. 1-27.

² Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Lugano, 16.9.1988, Úř. věst. L 319, 25.11.1988, str. 9-48.

byla pramenem práva. Mluví se o dotváření práva.³ Role judikatury v oblasti mezinárodního civilního procesu je proto rovněž rozebírána v úvodní části práce věnované pramenům práva uznání a výkonu.

Práce dále pokračuje kapitolou, která má za účel podat výklad pojmu cizí rozhodnutí. Popisuje, které typy exekučních titulů mohou být předmětem uznání, rozebírá požadavky, které jsou na ně kladeny, potřebné vlastnosti a náležitosti těchto aktů.

Čtvrtá kapitola se soustřeďuje na samotný institut uznání a jeho podstatu. Jsou zde mj. rozebírány účinky uznání a způsob uznání cizích rozhodnutí.

Následuje kapitola o výkonu cizích rozhodnutí. Jedná se o vymezení obsahu tohoto pojmu a zkoumání předpokladů nuceného výkonu. Z hlediska efektivnosti rozebíraného systému uznání a výkonu je mj. nutné se zamyslet nad nákladností a délkou trvání celé procedury.

Důležitou součástí této práce představuje šestá kapitola, která analyzuje jednotlivé podmínky uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Podmínky, za nichž jsou rozhodnutí uznávána, odrážejí hodnoty a zájmy jednotlivých států. Otázkou je, do jaké míry se tyto shodují, anebo rozcházejí, zda jsou uplatňované podmínky opodstatněné, anebo zbytečné, resp. přežitě, zdali skutečně chrání zájmy států a účastníků řízení, zda je další trvání jednotlivých podmínek ospravedlnitelné a žádoucí. Nechybí rozbor řešení zastávaného v Nařízení Brusel I a v Luganské úmluvě.

V sedmé kapitole rozebereme Nařízení č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. Toto nařízení se stalo použitelným 21.10.2005 a přineslo poměrně zásadní změny ve prospěch věřitelů. Zajímavé otázky se nabízejí zejména s jeho promítnutím do českého procesního práva.

Osmá a devátá kapitola jsou věnovány dalším dvěma evropským nařízením, která na Nařízení o evropském exekučním titulu navazují. Je to jednak Nařízení č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním

³ Knapp, V.: Teorie práva. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 1995, str. 133 n.

rozkazu, jež bude aplikovatelné od 12.12.2008, a Nařízení č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, jehož použitelnost nastane 1.1.2009. Obě tato nařízení dále rozšiřují možnosti volného pohybu soudních rozhodnutí v rámci EU a regulují do určité míry také řízení, které vydání rozhodnutí předchází. S ohledem na předmět této práce se zaměříme zejména na jejich účel, působnost a uznání a výkon rozhodnutí, která budou na jejich základě vydána.

V desáté kapitole blíže rozebereme Haagskou úmluvu o dohodách o volbě soudu, která je jako pramen práva představena v kapitole druhé. Úmluva dosud není platná, dá se ale očekávat její brzká ratifikace ze strany ES a USA. Tvůrci si od úmluvy slibují, že se stane pro soudní rozhodnutí tím, čím je Newyorská úmluva z roku 1958 pro rozhodčí nálezy. Věříme, že úmluva se skutečně stane účinným nástrojem prosazování uzavřených prorogačních dohod a ulehčí uznání a výkon rozhodnutí v globálním měřítku. Proto jsme se rozhodli pro její hlubší analýzu, ačkoliv zatím není aplikovatelná.

V rámci jednotlivých kapitol jsou citována rozhodnutí ESD a dále také významná rozhodnutí některých národních evropských soudů, a to zejména soudů německých, která jsou našemu právnímu řádu nejen geograficky blízka a mohou tak částečně suplovat nedostatek rozhodnutí českých soudů v této oblasti mezinárodního procesního práva.

Právní úprava uznání a výkonu cizích rozhodnutí získala v našem státě na významu zejména v souvislosti s otevřením naší ekonomiky zahraničním investorům, které přinesly zásadní společenské změny ve střední a východní Evropě po roce 1989. Otevírání hranic, liberalizace obchodu a mezinárodního styku vůbec přispěli k volnějším pohybu zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil. Tento proces nabral dále na obrátkách v souvislosti se vstupem České republiky do EU.

Globalizace hospodářského a společenského života vyžaduje adekvátní režim soudnictví mezi státy a odpovídající přístup k uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí. Nabízí se proto otázka, zda v právu některých zemí nepřetrvávají stále příliš restriktivní postoje k uznání cizích rozhodnutí a zda

také česká právní úprava této problematiky odpovídá nadále potřebám společnosti.

Velmi výrazně se potřeba překonání teritoriální omezenosti účinků soudních rozhodnutí projevuje v rámci Evropské unie. Tvůrci Bruselské (a později Luganské) úmluvy stanovili jednotné podmínky a v podstatě jednotnou proceduru pro uznání rozhodnutí soudů členských (resp. smluvních) států. Osvědčený mechanismus byl bez větších změn převzat do Nařízení Brusel I. Další zjednodušení režimu uznání a výkonu soudních rozhodnutí v rámci EU nabízí zmíněné Nařízení, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. To je ovšem pouze pilotní projekt. Jsou proto přijímána další nařízení, která model zavedený Nařízením o EET dále rozšiřují. Na konci těchto snah stojí představa volného pohybu všech soudních rozhodnutí v majetkových věcech.⁴ Byl by tak v tomto ohledu naplněn požadavek pro vytvoření jednotného justičního prostoru, v jehož rámci by rozhodnutí byla vykonávána přímo, bez možnosti přezkumu ve státě uznání.

⁴ Srov. závěry přijaté na zvláštním zasedání Evropské rady v Tampere 15. - 16.10.1999. Viz http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm.

II. Prameny práva uznání a výkonu cizích rozhodnutí

II. 1. Mezinárodní smlouvy

II. 1. 1. Srovnávací přehled

V první řadě je překvapující závratný počet úmluv, které evropské státy za posledních 150 let uzavřely. Prvotně bylo sjednávání uznávacích úmluv nutné ke zmírnění účinků striktně teritoriálního postoje, který kontinentální evropské státy zastávaly vůči uznávání cizích rozhodnutí.

Zatímco anglické soudy dosahovaly uspokojivých výsledků svou relativně liberální uznávací praxí,⁵ země kontinentálního systému práva, které umožňovaly svým soudům neomezeně přezkoumávat cizí rozhodnutí, sjednávaly uznávací úmluvy, aby poskytly držitelům rozhodnutí lepší ochranu před novým projednáváním sporu v zahraničí.

Tak například Francie, tradiční zastávce věcného přezkumu cizích rozhodnutí (*révision au fond*), uzavřela již v roce 1760 smlouvu se Sardinii (obnovená s Itálií v roce 1860), roku 1828 se Švýcarskem a roku 1846 s Velkovévodstvím Bádenským.⁶

V druhé polovině 19. století se stalo uzavírání uznávacích úmluv běžnou praxí mnohých evropských zemí. Stále více tyto úmluvy obsahovaly ustanovení o pravomoci soudů, a tak se vyvinuly skutečné „*conventions doubles*“ upravující jak problematiku soudní pravomoci, tak také uznávání soudních rozhodnutí.

Ve 20. století se uznání a výkon cizích rozhodnutí staly předmětem mnohostranných úmluv Haagské konference o mezinárodním právu soukromém a zejména také Bruselské a Luganské úmluvy. Bruselská úmluva byla s účinností od 1. 3. 2002 převedena do formy nařízení. Pouze ve vztahu

⁵ Srov. Juenger, F. K.: *The Recognition of Money Judgments in Civil and Commercial Matters*. AJCL, 1988, č. 1, str. 9 – 11.

⁶ Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.): *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions*. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 6.

k Dánsku bylo i poté třeba aplikovat Bruselskou úmluvu. Dne 1.7.2007 vstoupila v platnost⁷ Dohoda mezi ES a Dánským královstvím o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech⁸, podepsaná v Bruselu dne 19.10.2005. Tím bylo nařízení Brusel I rozšířeno i na Dánsko (blíže sub II. 2.).

Navzdory dlouholeté snaze Haagské konference o mezinárodním právu soukromém není dosud k dispozici mezinárodní úmluva, která by v celosvětovém měřítku zavedla jednotnou úpravu uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Návrh Úmluvy o uznání a výkonu soudních rozhodnutí z roku 1925 nebyl přijat.⁹ Úmluva o pravomoci smluvně zvoleného soudu při mezinárodní koupi zboží byla sice dne 15.4.1958 uzavřena, nevstoupila ale nikdy v platnost.¹⁰

Prakticky bez významu zůstává Haagská úmluvě o uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech uzavřená 1.2.1971. Tato úmluva vstoupila v platnost 20.8.1979 a je v současnosti závazná pouze pro čtyři smluvní státy: Holandsko, Kuvajt, Kypr a Portugalsko.¹¹

Úmluva se vztahuje na soudní rozhodnutí vydaná ve smluvních státech bez ohledu na státní příslušnost účastníků řízení. Podle čl. 4. úmluvy má být cizí rozhodnutí uznáno a vykonáno, pokud:

- a) soud, který jej vydal, byl k tomu pravomocný podle této úmluvy,
- b) rozhodnutí už nemůže být předmětem řádného opravného prostředku,
- c) rozhodnutí je vykonatelné ve státě, kde bylo vydáno.

Cizí rozhodnutí nemusí být nicméně uznáno a jeho výkon může být odepřen pro některou z překážek uvedených v čl. 5 (rozpor s veřejným

⁷ Úř. věst. L 94, 4.4.2007, str. 70.

⁸ Úř. věst. L 299, 16.11.2005, str. 62.

⁹ Srov. blíže Schack, H.: Hundert Jahre Haager Konferenz für IPR. Ihre Bedeutung für die Vereinheitlichung des Internationalen Zivilverfahrensrecht. *RabelsZ*, 1993, č. 1/2, str. 134 - 136.

¹⁰ Viz http://hoch.e-vision.nl/index_fr.php?act=conventions.status&cid=34.

¹¹ Viz http://hoch.e-vision.nl/index_en.php?act=conventions.status&cid=78.

pořádkem, porušení práva na spravedlivý proces, procesní podvod, neslučitelná řízení a rozhodnutí). Výslovně se zakazuje věcný přezkum rozhodnutí (čl. 8).

Úmluva však představuje pouze určitý výchozí rámec pro dodatkové bilaterální úmluvy smluvních států, které jsou dle čl. 21 úmluvy nezbytnou podmínkou, aby cizí rozhodnutí mohla být uznána a vykonána v jiném smluvním státě. Tyto bilaterální úmluvy mohou navíc samostatně upravovat celou řadu dílčích otázek (čl. 23). K úmluvě byl rovněž dne 1.2.1971 sjednán dodatkový protokol, který omezuje možnost uznání a výkonu těch cizích rozhodnutí, která směřují proti osobám, jež mají domicil nebo obvyklý pobyt na území smluvního státu.

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že Haagská úmluva z roku 1971 jednotnou úpravu uznání a výkonu soudních rozhodnutí nepřinesla a má v současnosti pouze okrajový význam. Ve vztahu k České republice ji nelze aplikovat. Nejedná se o smlouvu, která by ve smyslu čl. 71 NB I dopadala na zvláště vymezené věci. Uznání a výkon soudních rozhodnutí samostatně ani přímo neupravuje. Ve vztahu mezi smluvními státy, které jsou zároveň členskými státy ES, se uplatní předpisy komunitárního práva. Do budoucna by mohl význam úmluvy vzrůst prakticky pouze za podmínky, že by k ní přistoupilo Evropské společenství a sjednalo na jejím základě další dodatkové úmluvy ve smyslu čl. 21 úmluvy. Nejprve by však bylo nutné úmluvu dohodou smluvních států změnit, neboť ta počítá pouze s přístupem jednotlivých států (čl. 29 úmluvy) a jednotlivé smluvní státy mají rovněž uzavírat dvoustranné dodatkové dohody dle čl. 21. Je otázkou, zda tak složitou proceduru s nejistým výsledkem má smysl podstupovat, když unifikační efekt této úmluvy je doslova mizivý. Skutečnost, že za dobu své existence si úmluva získala pouze čtyři smluvní státy, potvrzuje, že řešení, které úmluva nabízí, není příliš lákavé. Lze předpokládat (a doufat), že státy se budou spíše pokoušet prosadit *jednotné* řešení uznání a výkonu cizích rozhodnutí v občanských a obchodních věcech formou mnohostranné mezinárodní smlouvy, která by zavazovala značný počet států.

Na novém návrhu takové „convention double“ pracovala Haagská konference o mezinárodním právu soukromém od roku 1992. Výsledkem je Úmluva o dohodách o volbě soudu, která byla uzavřena dne 30.6.2005 (blíže sub II. 1. 4. a X.).

Velké množství různých pramenů (mnohostranné úmluvy, dvoustranné úmluvy, právo ES, zákony), které se vzájemně překrývají, citelně ztěžuje hledání příslušných pravidel uznání, jak dokazuje například rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci Van den Boogaard.¹²

Na druhou stranu intenzivní vyjednávací aktivita států měla a má působivý sjednocující efekt v oblasti práva mezinárodního civilního procesu. Nejedná se pouze o pokrok učiněný v úpravě od jedné úmluvy ke druhé. Za povšimnutí stojí rovněž pozoruhodná interakce mezi smluvním právem a národní zákonnou úpravou.

Pravidelně smluvní partneři liberalizují vzájemný uznávací režim na znamení sdílené důvěry. Následně, vzhledem ke kladné zkušenosti s aplikací obsahu úmluvy, jsou tato volnější pravidla, ať už v celku nebo částečně, adoptována pro uznávání rozhodnutí ze všech států. Obdobný pozitivní vliv na autonomní právo jednotlivých států by mohla v budoucnu prokázat také dále liberalizovaná úprava v rámci sekundárního práva ES.

Vzájemné ovlivňování úmluv a národní zákonné úpravy je velmi dobře patrné např. v Itálii a ve Švýcarsku, kde byl v posledních dvaceti letech přijat nový zákon o mezinárodním právu soukromém.¹³ V obou případech nový zákon napodobil smluvní úpravu, která byla k cizím rozhodnutím vstřícnější než původní zákonná úprava.¹⁴ Nový legislativní počín bezesporu pozitivně

¹² Rozsudek ESD sp. zn. C-220/95, Antonius van den Boogaard v. Paula Laumen, SbSD, 1997, I-01147. ESD zde rozhodl, že rozhodnutí vydané v rámci rozvodového řízení, které ukládá jedné straně zaplatit bývalému manželovi či manželce určitou paušální částku či převést vlastnictví určitého majetku z důvodu plnění vyživovací povinnosti, spadá do působnosti Bruselské úmluvy. V úvahu přitom připadala také aplikace Haagské úmluvy o uznání a výkonu rozhodnutí vztahujících se k vyživovací povinnosti z 2.10.1973, na kterou ve svém podání odkazovala oprávněná.

¹³ Itálie – zákon č. 218/95 ze dne 31.5.1995. Švýcarsko – Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht ze dne 18.12.1987, SR 291 (platné znění na <http://www.admin.ch/ch/d/sr/c291.html>).

¹⁴ Dvoustranné úmluvy obvykle zakotvují výhodnější podmínky a rychlejší postup pro uznání než zákon. Nicméně poté, co v Itálii vstoupil v účinnost nový zákon č. 218/95 ze dne 31.5.1995 a nahradil tak zákon o civilním řízení z roku 1942, může být starší smluvní úprava paradoxně přísnější. V mnohých případech vyvstala nutnost tyto smlouvy zrevidovat.

ovlivnila také zkušenost získaná sjednáváním a používáním Bruselské a Luganské úmluvy.

Nicméně ne všechny země evropského kontinentu se zúčastnily sjednávání uznávacích úmluv se stejným úsilím, což pomáhá objasnit jejich současnou restriktivní uznávací praxi.¹⁵ Holandsko dlouho doufalo, že bude schopno vyřešit problémy s uznáváním cizích rozhodnutí jednou mnohostrannou úmluvou, a proto se stavělo vyhybavě k uzavírání dvoustranných smluv. Podobný přístup je možné vyzorovat u skandinávských zemí, i když tyto země vyřešily problémy s uznáváním mezi sebou sérií Severských úmluv. Země východní Evropy zase v minulosti přednostně uzavíraly smlouvy mezi sebou a Sovětským svazem. I když Maďarsko začalo sjednávat uznávací úmluvy se zeměmi západní Evropy již koncem sedmdesátých let 20. století, což odpovídá všeobecnému ekonomickému otevření země v té době.

II. 1. 2. Bruselská úmluva

Bruselská úmluva byla podepsána dne 27.9.1968 a vstoupila v platnost 1.2.1973. Východiskem pro uzavření BÚ byl čl. 220 Smlouvy o založení EHS, ve kterém se členské státy zavázaly zjednodušit formality vzájemného uznávání a výkonu soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů. Původní text BÚ byl doplňován a měněn v souvislosti s přístupem dalších států.¹⁶

Jak bylo již řečeno výše, s platností ke dni 1.3.2002 byla Bruselská úmluva převedena do formy nařízení, které je přímo závazné nejen pro členské státy, ale i pro vnitrostátní subjekty práva těchto států. Pouze ve vztahu k Dánsku bylo i po té třeba aplikovat Bruselskou úmluvu. Dne 1.7.2007

Ve Švýcarsku většina kantonů vyžadovala vzájemnost. Tuto podmínku uznání nový zákon o mezinárodním právu soukromém (Bundesgesetz über das Internationale Privatrecht) zrušil.

¹⁵ Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 8. Holandsko str. 412 – 413. Finsko str. 170. Norsko str. 425. Maďarsko str. 324-325.

¹⁶ Soustava smluv navazujících na původní Bruselskou úmluvu viz Rozehnalová, N., Týč, V., Novotná, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. AUB Iuridica No. 206, Brno : Masarykova univerzita, 1998, str. 162-164.

vstoupila v platnost¹⁷ Dohoda mezi ES a Dánským královstvím o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech¹⁸, podepsaná v Bruselu dne 19.10.2005. Tím bylo nařízení Brusel I rozšířeno i na Dánsko (blíže sub II. 2.).

Nařízení Brusel I má automatický přímý účinek a primát před vnitrostátním právem. Pravomoc Evropského soudního dvora (ESD) k interpretaci nařízení je obligatorní (čl. 234 SES). To je významné zejména pro země, které vstoupily do EU v květnu 2004 a v lednu 2007 či pro země, které do EU teprve vstoupí. Státy, které byly členy EU již v době před přijetím NB I, učinily potřebná legislativní opatření k zavedení vnitrostátní účinnosti BÚ. Mnohé k tomuto účelu vydaly prováděcí zákony (viz níže). Pravomoc ESD k rozhodování otázek interpretace BÚ založily vzájemnou dohodou.¹⁹

Bruselská úmluva zavazovala členské státy Evropského společenství a platila výhradně na území těchto států. Režimu uznání podle úmluvy podléhala pouze ta rozhodnutí, která byla vydána soudy členských států ES.²⁰

V mnoha členských státech byly k Bruselské úmluvě vydány doplňující národní zákony, jejichž působnost byla později rozšířena i na Luganskou úmluvu. Po vydání Nařízení Brusel I se proto v těchto státech projevila nutnost upravit znění těchto zákonů, odstranit případné nesoulady a rozšířit působnost těchto zákonů na Nař. Brusel I. Prováděcí zákon k BÚ byl přijat např. v Německu²¹ a v Holandsku²². V Anglii byl v roce 1982 vydán zákon, kterým byla úmluva převedena do tuzemského zákonodárství, a obsahuje též velké množství prováděcích ustanovení.²³ Podstatně stručnější je irský zákon.²⁴

¹⁷ Úř. věst. L 94, 4.4.2007, str. 70.

¹⁸ Úř. věst. L 299, 16.11.2005, str. 62.

¹⁹ Protokol o interpretaci Úmluvy Soudním dvorem z 3.6.1971 nabyl účinnosti 1.9.1975. Do roku 2002 vydal ESD na podkladě tohoto protokolu přes sto rozhodnutí.

²⁰ Srov. rozsudek Evropského soudního dvora sp. zn. C-129/92, Owens Bank Ltd v. Fulvio Bracco a Bracco Industria Chimica SpA, SbSD, 1994, I-00117.

²¹ Anerkennungs- und Vollstreckungsausführungsgesetz (AVAG) z 30.5.1988.

²² Zákon ze dne 4.5.1972, Staatsblad 1972, 240.

²³ Civil Jurisdiction and Judgments Act (CJJA), 1982.

²⁴ Jurisdiction of Courts and Enforcement of Judgments (European Communities) Act, 1988 (1988, No. 3).

Oproti tomu dánský zákon k uvedení úmluvy obsahuje řadu prováděcích předpisů, které se týkají především výkonu rozhodnutí.²⁵

Právní povaha Bruselské úmluvy byla tradičně spornou otázkou. Různost názorů se v plné síle projevila v odborné literatuře. Někteří autoři dospěli ke stanovisku, že jde o primární právo ES, jiní byli toho názoru, že jde o sekundární pramen evropského práva, další obhajovali autonomní postavení úmluvy.²⁶ Bruselská úmluva je mezinárodní smlouvou, která byla uzavřena mezi členskými státy ES. Spadá tedy do skupiny tzv. komunitárních úmluv, které nepatří přísně vzato mezi primární či sekundární právo ES. Proto souhlasíme s tím, že je nejpřílehavější považovat komunitární úmluvy za terciární právo ES.²⁷

Úmluva výslovně upravila svůj vztah k jiným smlouvám a poskytla tak pravidla pro řešení případů mezismluvní kolize. Jedná se o nanejvýš praktickou a velmi obtížnou otázku, jak dokládá výše citované rozhodnutí ESD ve věci Van den Boogaard.²⁸

Čl. 55 úmluvy vypočítává jednotlivé smlouvy uzavřené mezi smluvními státy navzájem, které jsou nahrazeny úmluvou v rozsahu její věcné působnosti. Jedná se, s výjimkou úmluvy Beneluxu z roku 1961, vždy o dvoustranné smlouvy o uznání a výkonu rozhodnutí různých členských států. Ve věcech, na které se úmluva nevztahuje, zůstaly uvedené smlouvy nadále účinné (čl. 56).

Úmluva se nedotýká (resp. nedotýkala) věcně specializovaných mnohostranných úmluv. Upravují-li obě úmluvy podmínky uznání a výkonu, použije se speciální úmluva (*lex specialis derogat generali*). I tak však mohou být použita ustanovení Bruselské úmluvy o postupu při uznání a výkonu rozhodnutí.

²⁵ Lov om EF-domskonventionen m. v. ze dne 4.6.1986, Lovtidende A 1986 Nr. 325.

²⁶ Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVÜ und Lugano-Übereinkommen*. 6. vyd., Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft, 1998, str. 26-27. Rožehnalová, N., Týč, V., Novotná, M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*. AUB Iuridica No. 206, Brno: Masarykova univerzita, 1998, str. 63n.

²⁷ Srov. Pauknerová, M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé a české právo*. AUC Iuridica, 2004, č. 1-2, str. 133 n.

²⁸ Rozsudek ESD sp. zn. C-220/95, *Antonius van den Boogaard v. Paula Laumen*, SbSD, 1997, I-01147. Blíže viz pozn. č. 12.

Efekt sjednání jednotného textu byl umocněn zavedením jednotného výkladu BÚ Soudním dvorem.²⁹ ESD provádí výklad úmluvy v průběhu řízení zahájeného v některém ze smluvních států, rozhoduje ve zvláštním řízení na základě písemností zaslaných národním soudem. Při interpretaci úmluvy dává přednost výkladu teleologickému a zároveň neustále zdůrazňuje, že výklad musí být autonomní, aby mohl být jednotný a nezávislý na výkladu užívaném v jednotlivých právních řádech členských států.³⁰ Přestože BÚ již byla vytlačena novým Nařízením Brusel I, je stále předmětem výkladu ze strany ESD. Dále je zapotřebí brát v potaz, že judikatura ESD (jakož i judikatura soudů jednotlivých členských států) vztahující se k BÚ je ve velké míře nadále aktuální i ve vztahu k Nařízením Brusel I.³¹ Část této judikatury se uplatní také ve vztahu k dalším nařízením přijímaným na poli justiční spolupráce v občanských věcech (Nařízení o evropském exekučním titulu, Nařízení o evropském platebním rozkazu, Nařízení o evropském bagatelním řízení). Mimoto je výklad BÚ významný pro interpretaci LÚ (viz níže).

Úmluva byla a je významná především ve dvou ohledech. Za prvé, vytvořila režim přímé mezinárodní příslušnosti v majetkoprávních věcech založené na bydlišti či sídle žalovaného ve smluvním státě bez ohledu na jeho státní příslušnost. Mezinárodní příslušnost soudu vydání rozhodnutí již nemůže být zásadně přezkoumávána ve státě uznání (čl. 28 odst. 3 BÚ). Za druhé, je to jednotný a autonomní výklad BÚ prostřednictvím vlastního, centrálního a stálého soudního orgánu, kterým je ESD. Tím se podařilo dosáhnout skutečně efektivní unifikace, která nezůstala jen „na papíře“. Navíc při zajišťování efektivního a smysluplného výkladu BÚ byl ESD nucen autonomně vyložit řadu dalších takřikajíc klasických právních pojmů jako např. soukromoprávní nárok, rozlišování smluvních a deliktních nároků, předmět sporu či neslučitelnost rozhodnutí. Tím posunul ESD Bruselskou úmluvu, která je ve

²⁹ Viz pozn. č. 19.

³⁰ Blíže Rozehnalová, N., Týč, V., Novotná, M.: *Evropské mezinárodní právo soukromé*. AUB Iuridica No. 206, Brno : Masarykova univerzita, 1998, str. 228 n.

³¹ Micklitz, H. W., Rott, P.: *Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001*. EuZW, 2001, č. 11, str. 327. Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vyd., Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 38.

své podstatě mnohostrannou mezinárodní úmluvou o otázkách mezinárodního civilního procesního práva, do roviny pramene sjednocování obecného občanského procesního práva v Evropě.³²

II. 1. 3. Luganská úmluva

Bruselská úmluva se stala vzorem pro národní zákonodárce členských států ES. Zdařilá smluvní úprava inspirovala i další státy. 16.9.1988 byla podepsána Luganská úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních³³ zavazující navzájem členské státy ES a ESVO v podstatě stejným textem, jako má Bruselská úmluva.

Luganská úmluva vstoupila v platnost 20.8.1990, poté co ratifikaci provedli Švédsko a Spojené království. Úmluva převzala koncepci Bruselské úmluvy ohledně uznání a výkonu rozhodnutí. Na rozdíl od Bruselské úmluvy upravuje některé dodatečné důvody odepření uznání (čl. 28 odst. 2 LÚ) a je podmíněně otevřená třetím státům (čl. 62 LÚ).

Přístup států, které nejsou členy ES resp. ESVO je formálně neproblematický. Materiálním předpokladem je efektivní a nestranný systém soudnictví, který budí důvěru členských států ve spravedlivý proces. Přístup nových států k původní Luganské úmluvě již však nelze očekávat, neboť dny její platnosti jsou prakticky sečteny (viz níže). Revidovaná Luganská úmluva (tzv. Luganská úmluva II), která má původní úmluvu nahradit, však dalším státům přístup rovněž umožní, a to za podmínek stanovených v čl. 72 LÚ II.

Luganskou úmluvou je v současnosti vázáno 19 států. Vedle 16 států EU (dřívějších 15 členských států EU a Polska) jsou to na druhé straně zbylé státy ESVO: Švýcarsko, Norsko a Island. Význam LÚ poklesl v souvislosti se vstupem některých členských států ESVO (Finsko, Rakousko, Švédsko) do EU. Jsme nicméně přesvědčeni, že pouhé konstatování, že „Luganská úmluva ztrácí

³² Srov. Kerameus, K. D.: *Angleichung des Zivilprozessrechts in Europa*. *RabelsZ*, 2002, č. 1, str. 12.

³³ Úmluva o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Lugano, 16.9.1988, Úř. věst. L 319, 25.11.1988, str. 9 – 48.

na významu³⁴, jakkoli pravdivé, svádí k neodůvodněným závěrům o nepotřebnosti této úpravy. Domníváme se, že revidovaná Luganská úmluva (LÚ II) má před sebou potencionálně široké možnosti uplatnění, a to zejména ve vztahu ke státům, které se v nejbližší budoucnosti nestanou členy EU, se kterými však EU bude chtít udržovat úzkou hospodářskou spolupráci. Revidovaná Luganská úmluva se tak může i nadále uplatnit jako důležitý nástroj budování funkčního hospodářského prostoru přesahujícího hranice EU.

V rámci své působnosti vytlačuje Luganská úmluva autonomní (národní) úpravy členských států. Při uznání a výkonu rozhodnutí není nicméně zcela vyloučeno, aby se v určitých případech aplikovalo uznání příznivější národní (autonomní) právo členských států, na které úmluva odkazuje (srov. čl. 54B odst. 3 a čl. 57 odst. 4 LÚ či čl. 64 odst. 3 a čl. 67 odst. 4 LÚ II)

Rovněž Luganská úmluva obsahuje výslovnou úpravu poměru k jiným mezinárodním smlouvám. Vztah k Bruselské úmluvě se řídí článkem 54B LÚ. V rozsahu, v jakém BÚ nahrazuje Nařízení Brusel I, se jakýkoli odkaz na úmluvu považuje za odkaz na toto nařízení (čl. 68 odst. 2 NB I). Čl. 54B LÚ proto dopadá i na vztah Luganské úmluvy k Nařízení Brusel I. Luganská úmluva II v obdobném čl. 64 již výslovně pamatuje i na Nařízení Brusel I a dohodu uzavřenou s Dánskem, která odráží zvláštní postavení Dánska v této oblasti (viz níže sub II. 2.)

Úprava kolize LÚ s NB I (resp. BÚ) má význam pro soudy členských států ES. Soudy států ESVO nejsou Nařízením Brusel I (resp. BÚ) vázány a nemusejí proto řešit otázku, zda aplikovat LÚ či NB I (resp. BÚ).

Luganskou úmluvu aplikují soudy členských států ES, jestliže skutečnost rozhodná pro výběr příslušné normy vede mimo okruh členských států ES a odkazuje na některý ze smluvních států LÚ. Konkrétně uznání a výkon cizích rozhodnutí se podle čl. 54B odst. 2 písm. c) řídí Luganskou úmluvou, pokud bylo rozhodnutí vydáno, či pokud má být uznáno (a vykonáno) v některém ze smluvních států Luganské úmluvy, který zároveň není členským státem ES.

³⁴ Šmehlíková, R.: Evropské právo civilního procesu. BA, 2004, č. 3, str. 45.

Totéž platí přes rozdílnou formulaci také pro Luganskou úmluvu II (srov. čl. 64 odst. 2 písm. c) LÚ II).

V člancích 55 a násl. LÚ je vztah k dalším mezinárodním smlouvám upraven obdobně, jako je tomu v Bruselské úmluvě (viz výše). Na stejných principech stojí také Luganská úmluva II (srov. čl. 65 n.).

Jak bylo řečeno sub II. 1. 2., skutečně efektivní unifikace je možné dosáhnout pouze při zajištění jednotného výkladu unifikované právní úpravy dotčenými soudy. Stejně tak paralelní úprava v Bruselské úmluvě (resp. v NB I) a Luganské úmluvě (resp. LÚ II) by neměla takový význam, pokud by nebyla přijata opatření k zajištění jednotného výkladu obou úprav.

Pro smluvní státy Luganské úmluvy bylo nepřijatelné svěžit ESD přímou pravomoc k rozhodování o interpretaci LÚ. K dosažení jednotného výkladu úmluvy byla nicméně přijata jiná opatření, která mj. umožňují využít některá rozhodnutí ESD vztahující se k BÚ či NB I také pro LÚ. Jedná se zejména o Protokol č. 2 o jednotném výkladu úmluvy, který doplňují dvě jednostranná prohlášení smluvních států LÚ.

Z preambule Protokolu č. 2 vyplývá, že ustanovení Luganské úmluvy, která byla převzata z Bruselské úmluvy, je třeba vykládat v souladu s rozhodnutími ESD, která ESD přijal při výkladu BÚ do okamžiku podpisu Luganské úmluvy (16.9.1988). Ani pozdější rozhodnutí ESD a rozhodnutí soudů smluvních států Luganské úmluvy ohledně paralelních ustanovení BÚ (resp. NB I) nejsou pro soudy aplikující Luganskou úmluvu úplně bez významu. Podle jednostranného prohlášení států ESVO mají soudy těchto států při výkladu Luganské úmluvy přiznat náležitý význam zásadám, jež plynou z judikatury ESD a z judikatury soudů smluvních států vztahující se k paralelním ustanovením BÚ či NB I. Je třeba podotknout, že tato výzva je respektována nejen soudy států ESVO, ale že stejným způsobem postupují i soudy členských států ES, ačkoliv tyto státy žádné takové prohlášení nepřijaly.³⁵

Pro soudy smluvních států Luganské úmluvy jsou v omezené míře závazná také rozhodnutí soudů ostatních smluvních států LÚ přijatá přímo při

³⁵ Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 54.

aplikaci Luganské úmluvy. Podle ustanovení čl. 1 Protokolu č. 2 jsou soudy smluvních států LÚ povinny přiznat při výkladu LÚ náležitý význam zásadám, jež vyplývají z významných rozhodnutí soudů ostatních smluvních států. Povinnost přiznat náležitý význam přitom znamená, že soudy se mají v rámci možností z úřední povinnosti s předmětnými rozhodnutími seznámit, vypořádat se s nimi a případná odchýlení náležitě odůvodnit. Významná rozhodnutí přitom tvoří rozhodnutí soudů poslední instance a jiná mimořádně významná pravomocná rozhodnutí (čl. 2 Protokolu č. 2).³⁶

V praxi se skutečně podařilo dosáhnout v zásadě jednotného výkladu shodných ustanovení Luganské a Bruselské úmluvy. Soudy při aplikaci Luganské úmluvy často citují rozhodnutí ESD vztahující se k Bruselské úmluvě. Objevují se rovněž odkazy na rozhodnutí soudů vyšších či nejvyšších instancí jednotlivých smluvních států. Ojedinele je dokonce možné objevit v rozhodnutí ESD k Bruselské úmluvě odkaz na rozhodnutí přijaté při aplikaci Luganské úmluvy.³⁷

Nařízení Brusel I přineslo oproti Bruselské úmluvě určité (byť nikoli zásadní) obsahové změny úpravy uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Tyto změny však znatelně prohloubily do té doby pouze nepatrné rozdíly mezi úpravou uvnitř EU a úpravou obsaženou v Luganské úmluvě. Odstranění těchto rozporů revizí textu LÚ nepředstavuje po obsahové stránce výrazné problémy. Větší překážkou se ukázal být spor mezi Komisí a členskými státy ES ohledně toho, zda kompetence k vedení jednání o revizi LÚ náleží ES pouze částečně či výlučně. Rada EU se proto obrátila na ESD s otázkou, zda pravomoc k uzavření nové Luganské úmluvy náleží výlučně ES či ES společně s jednotlivými členskými státy. Stanovisko ESD bylo několik let napjatě očekáváno.³⁸ Evropský soudní dvůr nakonec vydal dne 7.2.2006 pod sp. zn. 1/03 posudek,

³⁶ Kropholler, J., op. cit. sub 35, str. 53.

³⁷ Tebbens, H. D.: *Judicial Interpretation of the 1988 Lugano Convention*. YPIL, 2001, č. 3, str. 24.

³⁸ Srov. Wagner, R.: *Zur Vereinheitlichung des internationalen Zivilverfahrensrechts vier Jahre nach Inkraft-Treten des Amsterdamer Vertrags*. NJW, 2003, č. 33, str. 2348.

kde dospěl k závěru, že uzavření nové Luganské úmluvy spadá zcela do výlučné pravomoci Evropského společenství.³⁹

Po oznámení stanoviska se opět rozeběhla jednání, která byla dokončena v Bruselu dne 28. března 2007. Na základě rozhodnutí Rady ze dne 15. října 2007 o podpisu nové Luganské úmluvy jménem Společenství byla tato úmluva v Luganu dne 30. října 2007 podepsána.⁴⁰ Nová Luganská úmluva (tzv. Luganská úmluva II) vstoupí v platnost prvního dne šestého měsíce následujícího po dni, kdy ES a jeden ze smluvních států ESVO uloží své ratifikační listiny u deponitáře, kterým je Švýcarská spolková rada (čl. 69 odst. 2 a odst. 4 LÚ II). Dnem vstupu v platnost nahradí LÚ II původní Luganskou úmluvu. Jakýkoliv odkaz na Luganskou úmluvu z roku 1988 v jiných právních aktech se bude považovat za odkaz na Luganskou úmluvu II (čl. 69 odst. 6 LÚ II).

Podle článků 1 a 2 Protokolu o postavení Dánska připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o založení Evropského společenství se Dánsko neúčastní hlavy IV SES. V důsledku toho nejsou akty Evropského společenství přijaté mimo jiné v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech v Dánsku závazné a použitelné. Dánsko se proto podílí na nové Luganské úmluvě jako smluvní strana. Pokud jde o vztahy mezi ostatními členskými státy ES a Dánským královstvím, uplatňují se na ně na základě Dohody mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech podepsané v Bruselu dne 19. října 2005 ode dne 1. července 2007 ustanovení Nařízení Brusel I (viz níže sub II. 2).

Nová Luganská úmluva je obsahově téměř totožná s Nařízením Brusel I. Paralelní vztah úpravy uvnitř EU a úpravy v rámci LÚ utrpěl ovšem podstatně zásadnější trhliny po té, co nabylo účinnosti nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 805/2004 zavádějící v omezené míře tzv. "evropský exekuční titul"

³⁹ Posudek ESD sp. zn. 1/03, SbSD, 2006, I-01145. V literatuře se lze setkat s názory, které toto rozhodnutí hodnotí jako nesprávné. Srov. Bříza, P.: Posudek k nové Luganské úmluvě značně posiluje vnější pravomoci Společenství. Právní rozhledy, 2006, č. 10, str. 383 – 388.

⁴⁰ Úř. věst. L 339, 21.12.2007, str. 3 – 41.

(viz níže). Pokud se v budoucnu podaří prosadit evropský exekuční titul na všechny občanské a obchodní věci, jež spadají dnes do věcné působnosti Nařízení Brusel I, a odstranit tak úplně stávající překážky (či podmínky) výkonu předmětných cizích soudních rozhodnutí uvnitř EU, rozdíl oproti Luganské úmluvě II se ještě zvýrazní. Je možné, že pro smluvní státy Luganské úmluvy II nebude nadále únosné udržovat paralelní úpravu, jež by ve svém důsledku rozšiřovala jednotný justiční prostor na území vně členských států EU. Nelze zřejmě počítat s tím, že by důvěra smluvních států LÚ II ve spravedlivé a plnohodnotné soudní řízení uvnitř ostatních smluvních států vzrostla v blízké budoucnosti natolik, že by se smluvní státy LÚ II úplně vzdaly přezkoumávání podmínek uznání (a výkonu) cizích rozhodnutí, a to zejména výhrady veřejného pořádku. Ani pak však nemusí být LÚ II zcela bez významu, neboť i v situaci, kdy by Luganská úmluva II zachovávala stávající režim uznání a výkonu cizích rozhodnutí, zatímco předmětná úprava uvnitř EU by se dále zásadním způsobem liberalizovala, bude jednotný systém uznání a výkonu cizích rozhodnutí vně EU zajišťovaný Luganskou úmluvou II nadále žádoucí jako důležitý nástroj upevňování hospodářské spolupráce se státy za hranicemi EU. Přitom není zdaleka jisté, že se naznačené zásadní liberalizace úpravy uznání a výkonu cizích rozhodnutí (vydaných v jiném členském státě EU) uvnitř EU podaří dosáhnout.

II. 1. 4. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu

Již v roce 1992 začala Haagská konference pracovat na nové mnohostranné úmluvě, kterou měla být upravena jak mezinárodní soudní příslušnost, tak uznání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Podnětem k zahájení prací byla zejména iniciativa USA, které si přály vytvořit instrument, podle kterého by bylo možné vykonávat rozhodnutí amerických soudů v zahraničí. USA, které, pokud jde o uznání cizích soudních rozhodnutí, doposud neuzavřely žádné bilaterální či mnohostranné úmluvy, tak chtěly napravit kritizovaný stav, kdy je často

mnohem snazší vykonat cizí rozhodnutí v USA než vykonat rozhodnutí amerických soudů v cizině.⁴¹

Původní předběžný návrh Úmluvy o soudní pravomoci a cizích rozhodnutích v občanských a obchodních věcech předložila za tím účelem zvlášť zřízená komise v říjnu roku 1999.⁴² Tento ambiciózní projekt směřoval k vytvoření tzv. „smíšené“ úmluvy (mixed convention), kde by důvody založení pravomoci soudu byly rozděleny do tří skupin. První skupina, tzv. „bílý seznam“ (white list), by obsahovala souhrn výslovně uvedených důvodů pravomoci. V případě, že by pravomoc soudu byla založena na důvodu uvedeném v „bílém seznamu“, soud by byl oprávněn provést řízení a danou věc rozhodnout. Výsledné rozhodnutí by bylo uznáno a vykonáno v ostatních smluvních státech podle úmluvy. Na „černém seznamu“ (black list) by byly taxativně vypočteny nepřipustné důvody pravomoci soudu smluvního státu. Všechny ostatní důvody, které upravují zákony jednotlivých smluvních států, spadají do třetí skupiny, tzv. „šedé zóny“ (grey area). Soudy smluvních států by měly možnost založit na takovém důvodu svou pravomoc; vydané rozhodnutí by však nemohlo být uznáno a vykonáno v režimu předvídaném úmluvou.

Při projednávání tohoto předběžného návrhu se však nepodařilo překonat odlišná stanoviska delegací jednotlivých států a najít potřebný konsens. Nepřekonatelné překážky tvořily zejména rozdíly v úpravě mezinárodní soudní příslušnosti v pozitivním právu jednotlivých států a obavy z obsolentnosti navrhovaných pravidel s ohledem na důsledky používání internetu.⁴³ Bylo proto rozhodnuto omezit dosah úmluvy pouze na jeden důvod pravomoci, a to volbu soudu dohodou smluvních stran ve vztazích s mezinárodním prvkem.

⁴¹ Teitz, L. E.: The Hague Choice of Court Convention: Validating Party Autonomy and Providing an Alternative to Arbitration. *AJCL*, 2005, č. 3, str. 544. Nanda, V. P.: The Landmark 2005 Hague Convention on Choice of Court Agreements. *Texas International Law Journal*, 2007, č. 3, str. 775 s dalšími odkazy.

⁴² Viz Nygh, P., Pocar, F.: Report on the Preliminary Draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters adopted by the Special Commission. Haagská konference, 2000, přípravný dokument č. 11, dostupný na <http://www.hcch.net/upload/wop/jdgmpl1.pdf>. Všechny přípravné dokumenty, text úmluvy, níže citovaný komentář k úmluvě, seznam publikované literatury a seznam smluvních států jsou dostupné na internetových stránkách Haagské konference. Viz <http://www.hcch.net>.

⁴³ Srov. Schulz, A.: The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. *YPIL*. Vol. VII (2005), Mnichov : Sellier ; Berne : Stämpfli Publishers, 2006, str. 4.

Toto řešení se prosadilo a dne 30. června 2005 byla na dvacátém zasedání Haagské konference podepsána Úmluva o dohodách o volbě soudu (Convention on Choice of Court Agreements).⁴⁴ Úmluva je otevřena k podpisu či přistoupení všem státům a stane se platnou poté, co bude do deponitáře uložen doklad o ratifikaci alespoň dvěma smluvními stranami (čl. 27 a 31). Jako první k úmluvě přistoupilo Mexiko. Stačí proto ratifikace či přistoupení ještě jednoho státu a úmluva se stane platnou.

V průběhu prací na nové úmluvě postoupila významně míra intergrace uvnitř EU a došlo k přesunu některých vnějších kompetencí členských států na ES.⁴⁵ Ještě v době uzavření nové Haagské úmluvy však nebylo zřejmé, zda pravomoc uzavírat mezinárodní úmluvy o soudní pravomoci a uznání a výkonu cizích rozhodnutí má náležet výlučně ES, či ES společně s jednotlivými členskými státy.

Úmluva proto umožňuje v čl. 29 organizacím regionální hospodářské integrace (např. ES) stát se smluvní stranou úmluvy, pokud jim náleží vnější kompetence alespoň v části věcí, jež jsou úmluvou upraveny. Organizace regionální hospodářské integrace pak mají povinnost oznámit deponitáři, které z věcí, jež spadají do působnosti předmětné úmluvy, náležejí do jejich vnější pravomoci, stejně jako veškeré změny, které v tomto ohledu nastanou. Tam, kde by byla dána výlučná vnější pravomoc ORHI, bude stranou úmluvy pouze tato organizace (čl. 30). V případě konkurenční vnější pravomoci (resp. sdílené vnější pravomoci) ORHI a jejich členských států, nebo pokud by část věcí upravovaných předmětnou úmluvou spadala do vnější pravomoci takové organizace a část do vnější pravomoci členských států, staly by se stranou úmluvy ORHI spolu s jednotlivými členskými státy.

V únoru 2006 vydal Evropský soudní dvůr posudek, podle kterého spadá uzavření revidované Luganské úmluvy do výlučné pravomoci ES.⁴⁶ ESD přitom považoval za rozhodující, zda se uzavření takové dohody může dotknout

⁴⁴ Viz http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=98.

⁴⁵ Podrobný rozbor problematiky přechodu vnějších kompetencí a četné odkazy na další literaturu viz Leisle, J. M.: Aussenkompetenzen und Konkurrenzen nach Vergemeinschaftung der Brüsseler Übereinkommen, ZEuP, 2002, č. 2, str. 316 n.

⁴⁶ Posudek ESD sp. zn. 1/03, SbSD, 2006, I-01145.

pravidel ES. Tento posudek podle našeho názoru platí *mutatis mutandis* také pro Haagskou úmluvu z roku 2005, neboť tato úmluva se pravidel ES, jmenovitě Nařízení Brusel I, rovněž dotýká (viz sub X. 1.).

ES se jednání Haagské konference účastnilo jako pozorovatel již od okamžiku svého vzniku v roce 1957.⁴⁷ Jeho zástupci se tak sice mohli účastnit i na probíhajících jednáních o nové úmluvě, nemohli však na těchto jednáních hlasovat, ačkoliv bylo po vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost zřejmé, že jednání o této Haagské úmluvě spadá do vnějších pravomocí ES (ať už výlučně či společně s jeho členskými státy). V prosinci 2002 proto ES požádalo o členství v Haagské konferenci. Na 20. zasedání HCCH 30.6.2005 pak byly vedle nové úmluvy přijaty také změny statutu HCCH, které umožňují, aby se ES jako organizace regionální hospodářské integrace členem HCCH stala. Dne 5.10.2006 rozhodla Rada EU, že ES přistoupí k Haagské konferenci, jakmile HCCH přijme formální rozhodnutí o přijetí ES za svého člena.⁴⁸ Dne 1.1.2007 vstoupily v platnost změny statutu HCCH z roku 2005. Členem HCCH se ES stalo dne 3.4.2007.

Cílem nově uzavřené úmluvy je zajistit účinnost dohod o výlučné volbě soudu sjednávaných při mezinárodních obchodních transakcích. Naděje tvůrců se upínají k představě, že nová úmluva bude pro prorogační dohody tím, čím je Newyorská úmluva z roku 1958⁴⁹ pro rozhodčí smlouvy⁵⁰, tj. že významně posílí předvídatelnost a právní jistotu obchodníků, kteří se dohodnou o způsobu řešení vzájemných sporů.

⁴⁷ Schulz, A: The Accession of the European Community to the Hague conference on Private International Law. ICLQ, 2007, č. 4, str. 942.

⁴⁸ Úř. věst. L 297, 26.10.2006, str. 1 – 6. K významu tohoto rozhodnutí srov. Bělohávek, A. J.: Přistoupení Evropského společenství k Haagské konferenci o mezinárodním právu soukromém. Právní zpravodaj, 2006, č. 12, str. 6 – 7.

⁴⁹ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z 10. června 1958, vyhl. č. 74/1959 Sb.

⁵⁰ Hartley, T., Dogauchi, M.: Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Haagská konference, 2007, str. 21, odst. 1. Viz <http://www.hcch.net/upload/expl37e.pdf>.

II. 2. Právo ES

Evropské civilní procesní právo prochází v současnosti bouřlivým vývojem, který právní teorii a především praxi, jež ho sleduje, doslova bere dech.

Dne 2.10.1997 byla přijata tzv. Amsterodamská smlouva⁵¹, která vyzvala k postupnému vybudování prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Ve Smlouvě o založení ES byla vytvořena nová Hlava IV (čl. 61 – 69), nazvaná „Vízová, azylová, imigrační politika a jiné politiky vztahující se k volnému pohybu osob“. Za účelem postupného vybudování prostoru svobody, bezpečnosti a práva, byl Radě mj. svěřen úkol přijmout opatření na poli justiční spolupráce v soukromoprávních věcech (čl. 61 písm. c) SES). Mezi tato opatření zahrnuje čl. 65 SES pod písm. a) také zlepšení a zjednodušení uznání a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Podle čl. 67 odst. 2 SES se Rada v této oblasti usnází na návrh Komise a Komise přezkoumává žádosti jednotlivých členských států k podání návrhu Radě. Rada dále může jednomyslně rozhodnout po konzultaci s Evropským parlamentem, že se na všechny oblasti či část oblastí, které jsou upraveny v hlavě IV SES, použije postup podle čl. 251 SES, tedy spolurozhodovací procedura. Kompetence jednotlivých orgánů ES a legislativní procedura v oblasti opatření justiční spolupráce byla upravena odlišně do skončení přechodného období zavedeného Amsterodamskou smlouvou, tj. do 31.4.2004. Po dobu přechodného období se Rada v oblasti opatření na poli justiční spolupráce usnázela jednomyslně k návrhu Komise nebo z iniciativy členského státu a po konzultaci s Evropským parlamentem. Další přechodnou změnu čl. 67 SES přinesla Niceská smlouva.⁵²

Dnes tedy již není třeba jednomyslnosti k přijetí rozhodnutí Rady v oblasti opatření justiční spolupráce, na druhou stranu však byla členským

⁵¹ Smlouva o změně Smlouvy o Evropské unii, smluv o založení evropských společenství, jakož i dalších souvisejících právních aktů uzavřená 2.10.1997 v Amsterodamu.

⁵² Smlouva o změně Smlouvy o Evropské unii, smluv o založení evropských společenství, jakož i dalších souvisejících právních aktů uzavřená 26.2.2001 v Nice. Blíže Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní soukromé právo a české právo. AUC Iuridica, 2004, č. 1 – 2, str. 136.

státům odňata možnost obracet se svými podněty přímo na Radu a byl vytvořen prostor k posílení pozice Evropského parlamentu při přijímání předmětných právních aktů.

Ne všechny členské státy však byly v době uzavírání Amsterodamské smlouvy ochotny svěřit orgánům ES předmětné pravomoci v oblasti justiční spolupráce v rámci EU. Zvláštní pozici si v tomto ohledu vymínily Spojené království, Irsko a Dánsko. Tuto skutečnost odráží ustanovení čl. 69 SES. Podle ustanovení tohoto článku je aplikace Hlavy IV ve vztahu ke Spojenému království, Irsku a Dánsku závislá na protokolech o postavení těchto států.

Spojené království a Irsko prozatím ke všem předpisům vydaným podle čl. 65 SES přistoupily na základě zvláštních prohlášení, tzv. „opt-in“. Dánsko však donedávna stálo stranou všech komunitárních opatření přijatých na poli justiční spolupráce v občanských věcech. Pokroku bylo dosaženo alespoň ve vztahu k Nařízení Brusel I a k souvisejícímu Nařízení o doručování. Dne 19.10.2005 byly mezi ES a Dánským královstvím uzavřeny dvě dohody: Dohoda o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech⁵³ a Dohoda o doručování soudních a mimosoudních písemností v občanských a obchodních věcech⁵⁴. Obě citované dohody vstoupily v platnost dne 1.7.2007.⁵⁵ V mezidobí však došlo k přijetí nařízení 1393/2007, kterým se ke dni 13.11.2008 ruší a nahrazuje dosavadní Nařízení o doručování. Změny se očekávají i v Nařízení Brusel I.⁵⁶ Dánsko se těchto změn neúčastní, má však možnost provedené změny přijmout. Na druhou stranu platí, že pokud provedené změny nepřijme, může to vést k ukončení uzavřených dohod (srov. čl. 3 cit. dohod ES s Dánskem).

Konkrétní představy členských států o rozsahu, plánovaných účincích a časovém harmonogramu opatření v oblasti justiční spolupráce v rámci EU byly vtěleny do politických programů. Jedná se zejména o závěry přijaté na

⁵³ Úř. věst. L 299, 16.11.2005, str. 62 – 70.

⁵⁴ Úř. věst. L 300, 17.11.2005, str. 55 – 59.

⁵⁵ Úř. věst. L 94, 4.4.2007, str. 70.

⁵⁶ Paukerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 34, marg. č. 37.

zvláštním zasedání Evropské rady v Tampere 15. - 16.10.1999⁵⁷ a detailní Program opatření k prosazení zásad vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z 30.11.2000⁵⁸.

V duchu přijatých politických programů a na základě nové Hlavy IV SES jsou v oblasti evropského procesního práva od roku 2000 vydávány akty sekundárního práva, a to zejména nařízení. Nařízení je vzhledem ke své obecné závaznosti a bezprostřední aplikovatelnosti uvnitř členských států ES považováno za nejefektivnější nástroj unifikace práva ES.⁵⁹ S ohledem na svou povahu a vzhledem k projevené politické vůli ze strany (naprosté většiny) členských států EU se nařízení stala dominantním pramenem evropského mezinárodního civilního procesního práva.

V oblasti opatření na poli justiční spolupráce podle čl. 65 SES byla doposud vydána tato nařízení⁶⁰:

- nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení;⁶¹
- nařízení Rady (ES) č. 1348/2000 ze dne 29. května 2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech EU;⁶²
- nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (tzv. Nařízení Brusel I);⁶³
- nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech;⁶⁴
- nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o soudní příslušnosti a uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve

⁵⁷ Viz http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm.

⁵⁸ Úř. věst. C 12, 15.1.2001, str. 10 – 22.

⁵⁹ Pauknerová, M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy, 2004, č. 9, str. 334.

⁶⁰ Viz <http://www.europa.eu.int/eur-lex/lex/cs/index.htm>.

⁶¹ Úř. věst. L 160, 30.6.2000, str. 1 – 18.

⁶² Úř. věst. L 160, 30.6.2000, str. 37 – 52.

⁶³ Úř. věst. L 12, 16.1.2001, str. 1 – 23.

⁶⁴ Úř. věst. L 174, 27.6.2001, str. 1 – 24.

věcech rodičovské zodpovědnosti (tzv. Nařízení Brusel IIa), které zrušilo nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (tzv. Nařízení Brusel II);⁶⁵

- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky;⁶⁶
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu;⁶⁷
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích;⁶⁸
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II);⁶⁹
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1397/2007 ze dne 13. listopadu 2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1348/2000.⁷⁰

Do předmětu této práce, jak byl vymezen v úvodu, spadá třetí, šesté, sedmé a osmé nařízení. Pouze těm (a zejména NB I a NEET) je proto dále v této práci věnována hlubší pozornost.

Vedle primárního a sekundárního práva ES je pro úplnost třeba uvést mezi prameny evropského práva v oblasti uznání a výkonu cizích rozhodnutí také terciární právo ES, které tvoří tzv. komunitární úmluvy.

⁶⁵ Úř. věst. L 338, 23.12.2003, str. 1 – 29.

⁶⁶ Úř. věst. L 143, 30.4.2004, str. 15 – 39.

⁶⁷ Úř. věst. L 399, 30.12.2006, str. 1 – 32. Toto nařízení bude použitelné od 12.12.2008 (viz níže sub II. 2. 3.).

⁶⁸ Úř. věst. L 199, 31.7.2007, str. 1 – 22. Nařízení bude použitelné od 1.1.2009 (viz níže sub II. 2. 4.).

⁶⁹ Úř. věst. L 199, 31.7.2007, str. 40 – 49. Nařízení bude aplikovatelné od 11.1.2009.

⁷⁰ Úř. věst. L 324, 10.12.2007, str. 79 – 120. Toto nařízení se stane použitelným 13.11.2008.

Komunitární úmluvou je Bruselská úmluva, která byla z pohledu pramene práva podrobněji rozebrána v části věnované mezinárodním smlouvám (viz sub II. 1. 2.). Bruselská úmluva již byla nahrazena Nařízením Brusel I. V současnosti je členským státům ES stále teoreticky ponechána možnost, aby mezi sebou v případě potřeby zahájily jednání s cílem zajistit mj. zjednodušení formalit, kterým podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů (čl. 293 SES).⁷¹ Od účinnosti Amsterodamské smlouvy se ustanovení čl. 293 SES o komunitárních úmluvách v praxi nevyužívalo a nová Lisabonská smlouva⁷², resp. Smlouva o fungování Evropské unie se již o komunitárních úmluvách mezi členskými státy ani nezmiňuje.⁷³

Forma nařízení (ES) má oproti komunitárním úmluvám nesporné výhody. Nařízení má automatický přímý účinek a primát před vnitrostátním právem. Legislativní proces při vytváření sekundárního práva ES je o mnoho rychlejší než sjednávání mezinárodních, potažmo komunitárních smluv. Odpadá komplikované ratifikační řízení. To se jeví jako téměř holá nutnost ve společenství, které má v současnosti 27 členských států a plánuje se jeho další rozšiřování. Zkušenost ukazuje, že některé státy postupovaly při ratifikaci přístupových úmluv k Bruselské úmluvě velmi váhavě. Některé členské státy se k novému znění úmluv připojují až se značným zpožděním, což ve svém důsledku způsobuje tříštění unifikačních snah, neboť jednotlivé státy jsou pak vázány různými zněními novelizovaných úmluv.⁷⁴ Proces novelizace nařízení je naproti tomu velmi rychlý a platnost novelizace u něj nastává bez dalšího ke stejnému datu ve všech členských státech EU.⁷⁵

Pravomoc Evropského soudního dvora k interpretaci nařízení je obligatorní (čl. 234 SES). K výkladu nařízení nepotřebuje ESD, aby byly

⁷¹ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní soukromé právo a české právo. AUC Iuridica, 2004, č. 1 – 2, str. 138.

⁷² Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007 (dále také „Reformní smlouva“).

⁷³ Srov. Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 36 a 44.

⁷⁴ Pauknerová, M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy, 2004, č. 9, str. 335.

⁷⁵ To ovšem neplatí ve výjimečné situaci, kdy některý z členských států není předmětným nařízením přímo vázán, jako např. Dánsko ve vztahu k Nař. Brusel I.

uzavřeny další mezinárodní úmluvy či protokoly, které by ESD, jakožto mezinárodní soudní instituci, právo výkladu založily. Tak tomu bylo právě u komunitárních úmluv (např. BÚ), které jsou ve své podstatě mezinárodními smlouvami mezi členskými státy ES a k jejichž výkladu byl ESD oprávněn až na základě sjednání zvláštních protokolů.⁷⁶

Proces hlubokých systémových změn v rámci evropského civilního procesního práva ještě není zdaleka dokončen. Jasným cílem, který byl vytyčen přijatými politickými programy (viz výše), je zavedení evropského exekučního titulu pro všechna majetková soudní rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Tato soudní rozhodnutí by měla být vykonávána přímo bez nutnosti zkoumání podmínek uznání a výkonu ve státě, kde je výkon rozhodnutí navrhován (popř. kde má být rozhodnutí pouze uznáno). Tím má být zajištěn volný pohyb těchto cizích rozhodnutí, což je jeden ze základních atributů evropského justičního prostoru.

Další vývoj v oblasti opatření na poli justiční spolupráce by mohl přinést sblížení právní úpravy občanského soudního řízení v jednotlivých členských státech [srov. čl. 65 písm. c) SES, resp. čl. 81 odst. 2 písm. f) SFEU]. Již v průběhu příprav Nařízení o EET bylo navrhováno, aby dalším bezprostředním krokem byla harmonizace procesních předpisů jednotlivých členských států, a to především úpravy vykonávacího řízení.⁷⁷ Objevují se rovněž teoretické představy vytvoření jednotného evropského kodexu civilního procesu.⁷⁸

V této souvislosti je tvůrcům změn v oblasti opatření na poli justiční spolupráce v rámci EU vytykáno, že harmonizace procesních předpisů v členských státech měla předcházet vydání Nařízení o EET.⁷⁹ Volný pohyb rozsudků před uzavřením procesu harmonizace je údajně totéž jako zapřahat

⁷⁶ Protokol o výkladu Úmluvy o pravomoci soudů a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech Soudním dvorem ES z 3.6.1971. Protokol o výkladu Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní vztahy Soudním dvorem ES z r. 1988.

⁷⁷ Srov. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Návrhu na Nařízení Rady (ES) zavádějícího evropský exekuční titul pro nesporné nároky, Úř. věst. C 85, 8.4.2003, str. 1 – 7, zejm. sub 5.3.

⁷⁸ Srov. Chmelíček, P.: Vybrané aktuální otázky vývoje civilního procesu v Evropě. Právní rozhledy, 2003, č. 11, příloha Evropské právo, str. 1 – 8.

⁷⁹ D'Avout, L.: La circulation automatique des titres exécutoires imposée par le règlement 805/2004 du 21 avril 2004. Rev. crit. d. i. p., 2006, č. 1, str. 47.

koně od ocasu.⁸⁰ Taková výtka je jistě teoreticky opodstatněná. Harmonizace procesních předpisů významně přispěje k posílení důvěry členských států ve spravedlivé a plnohodnotné soudní řízení uvnitř ostatních členských států EU a povede jistě k oslabení stávajících obav spojených s volným pohybem rozhodnutí uvnitř EU. Je ovšem třeba vidět, že členské státy EU nejsou v současné době připraveny k této harmonizaci v potřebném rozsahu přistoupit. Je patrné, že členské státy spíše ustoupí ze své vlastní úpravy ve prospěch unifikace na úrovni EU v oblastech, kde je přímo dán mezinárodní resp. evropský prvek. Unifikační proces v oblasti uznání a výkonu cizích rozhodnutí uvnitř EU vychází z více jak stopadesátileté tradice sjednávání mezinárodních smluv. Mezi členskými státy EU nebyla doposud nalezena shoda ani v základních otázkách, jako např. jakým způsobem a v jakém rozsahu bude ve věci sbližování civilních procesních předpisů postupováno. Vzhledem k tomu, že ještě nepadla potřebná politická rozhodnutí, bylo nepochybně správné, vrhnout unifikační síly směrem, kde již bylo možné dosáhnout reálného pokroku a kde partikulární úprava mezinárodního procesního práva obsažená ve vnitrostátním právu a dvoustranných mezinárodních úmlouvách jednotlivých členských států působila v praxi jako významná překážka náležitého fungování vnitřního trhu.

Pro úplnost je třeba zmínit, že zásadní strukturální změny, pokud jde o fungování Evropské unie, má přinést tzv. Reformní smlouva uzavřená dne 13.12.2007 v Lisabonu, která má nahradit Ústavu pro Evropu odmítnutou v referendech ve Francii a v Nizozemí. Lisabonská smlouva mj. přiznává právní subjektivitu Evropské unii, která nahradí ES a stane se jeho nástupkyní (čl. 1 novelizované SEU). Smlouva o založení Evropského společenství se změní na Smlouvu o fungování Evropské unie (SFEU).⁸¹ Justiční spolupráce v občanských věcech je upravena ve 3. kapitole hlavy V části třetí SFEU (čl. 81 n.) Právní akty v této oblasti budou přijímány Evropským parlamentem a

⁸⁰ Stadler, A.: Das Europäische Zivilprozessrecht – Wie viel Beschleunigung verträgt Europa? IPRax, 2004, č. 1, str. 9.

⁸¹ Konsolidované znění SEU a SFEU, v nichž jsou zapracovány změny učiněné Lisabonskou smlouvou, bylo publikováno v Úř. věst. C 115, 9.5.2008.

Radou řádným legislativním postupem (čl. 81 odst. 2 SFEU). Výjimka se týká rodinného práva (čl. 81 odst. 3 SFEU).

Lisabonská smlouva zachovává zvláštní postavení Spojeného království, Irska a Dánska ve vztahu ke všem opatřením přijatým podle části třetí hlavy V SFEU. Protokol č. 21 k SEU a SFEU o postavení Spojeného království a Irska a Protokol č. 22 k SEU a SFEU o postavení Dánska vycházejí z pravidla, že tyto státy se na přijímání opatření podle části třetí hlavy V SFEU nepodílejí, proto ani právní akty přijaté na poli justiční spolupráce v občanských věcech nebudou pro tyto státy bez dalšího závazné a použitelné.

Lisabonská smlouva dosud nebyla ratifikována všemi členskými státy. Platnost této smlouvy má nastat – jak stanoví její článek 6 – dnem 1.1.2009 za předpokladu, že budou uloženy všechny ratifikační listiny, nebo nestane-li se tak, prvním dnem měsíce následujícího po uložení ratifikační listiny tím signatářským státem, který tak učiní jako poslední. Kdy a zda vůbec se podaří Lisabonskou smlouvu ratifikovat všemi členskými státy, není vůbec jisté. Senát Parlamentu ČR předložil Lisabonskou smlouvu k posouzení Ústavnímu soudu⁸², což minimálně prodlouží proces ratifikace v ČR. 12.6.2008 byla ratifikace odmítnuta referendem v Irsku⁸³. Jaký bude další osud Lisabonské smlouvy, nelze v tuto chvíli zodpovědně odhadnout.

II. 2. 1. Nařízení Brusel I

Nařízení Brusel I je výsledkem jednání, která započala již v polovině devadesátých let minulého století. Původním plánem bylo novelizovat Bruselskou úmluvu společně s Luganskou úmluvou a zachovat jejich paralelní obsah. Rada EU ustanovila k tomuto účelu pracovní skupinu ze zástupců členských států ES a ESVO. V dubnu roku 1999 předložila skupina návrh mírně revidovaného textu úmluvy. Mezitím se Rada EU rozhodla provést revizi BÚ formou nařízení. To bylo umožněno novelizací SES, kterou přinesla Amsterodamská smlouva (viz výše). Obsah návrhu pracovní skupiny k revizi

⁸² Srov. usnesení Senátu č. 379 ze 13. schůze dne 24.4.2008 dostupné na „www.senat.cz“.

⁸³ Srov. výsledek referenda na: <http://www.referendum.ie/current/index.asp?ballotid=78>.

BÚ byl nicméně velkou měrou převzat do návrhů nového nařízení předkládaných Komisí. Dne 22.12.2000 Rada EU konečně Nařízení Brusel I přijala. Platnost NB I nastala ke dni 1.3.2002.

Oficiální název NB I byl do češtiny přeložen jako „Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech“. Překlad samotného textu Nařízení používá rovněž pojem „příslušnost“. V české právní teorii probíhá diskuse, zda je v překladu zvolený výraz „příslušnost“ vhodný, či zda by neměl být nahrazen pojmem „pravomoc“.⁸⁴ Nejedná se přitom o čistě akademickou pro praxi bezvýznamnou otázku, neboť podstatou tohoto problému je otázka, co vlastně Nařízení Brusel I reguluje a jak je třeba jeho ustanovení vykládat.

Domníváme se, že NB I upravuje zejména soudní pravomoc, resp. mezinárodní soudní příslušnost, neboť se jedná o vymezení pravomoci soudů jednoho členského státu ve vztahu k soudům jiných států. Zároveň však na mnohých místech obsahuje pravidla, která určují přímo místně příslušný soud.⁸⁵ Je přitom podle našeho názoru třeba rozlišovat, zda konkrétní ustanovení NB I, které pravomoc/příslušnost určuje, odkazuje obecně na soudy členského státu [čl. 2, čl. 5 bod 6., čl. 6 bod 4., čl. odst. 1. písm. a) aj.] či přímo na určitý blíže definovaný soud [čl. 5 bod 1. – bod 5., čl. 5 bod 7., čl. 6 bod 1. – bod 3., čl. 9 odst. 1. písm. b) a písm. c) aj.]. Zatímco v prvním případě jde pouze o úpravu soudní pravomoci, ve druhém je vedle pravomoci určována přímo také místní příslušnost.

Tak např. čl. 5 bod 1. NB I odkazuje na „soud místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn“, nikoliv pouze na soud členského státu, na

⁸⁴ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel II a) a mezinárodní civilní procesní právo České republiky – vybrané otázky. Právní fórum, 2006, č. 4, str. 45 – 47.

Rozehnalová, N., Valdhans, J.: Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Pravomoc základní, pravomoc alternativní. Právní fórum 2005, č. 4, str. 121. Simon, P., Šuk, P.: Upravuje Nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost? Procesní důsledky odpovědi na tuto otázku. Právní fórum, 2008, č. 2, str. 54 – 58.

⁸⁵ Shodně Simon, P., Šuk, P.: op. cit. sub 84, str. 54. Opačně Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007, str. 59, marg. č. 157. Dále srov. Bureš, J., Drápal, L., Krémář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. 1. díl. 7. vydání, Praha : C. H. Beck, 2006, str. 382 – 383. Zde se však uvádí, že místní příslušnost upravuje NB I vč. čl. 2 a čl. 5 - 22. Takový názor nepovažujeme za správný, protože čl. 2 NB I a četná další ustanovení NB I podle našeho soudu místní příslušnost neupravují (arg. „u soudů tohoto členského státu“ či „soudy členského státu, na jehož území“ apod.).

jehož území se takové místo nachází. Mezi cíle NB I patří umožnit žalobci, aby snadno určil soud, ke kterému může podat návrh, a žalovanému dát možnost rozumně předvídat, u kterého soudu může být žalován.⁸⁶

Pokud bychom článku 5 bodu 1. NB I upřeli, že upravuje rovněž místní příslušnost soudu, nemohl by v řadě případů žalobce sám určit podle ustanovení § 84 n. OSŘ místně příslušný soud, a bylo by tak nutné, aby místně příslušný soud určil dle ust. § 11 odst. 3 OSŘ Nejvyšší soud. Takový postup je podle našeho názoru zbytečně komplikovaný a odporuje nejen výše uvedeným cílům Nařízení Brusel I, ale také znění čl. 5 bodu 1. NB I.

Považujeme proto za správné nedávné rozhodnutí ESD ve věci *Color Drack*⁸⁷, kde se v odstavci č. 30 uvádí, že čl. 5 bod 1. NB I: „stanoví jak mezinárodní, tak místní příslušnost, toto ustanovení směřuje ke sjednocení pravidel o soudní příslušnosti, a tedy k přímému stanovení příslušného soudu, aniž by odkazoval na vnitrostátní pravidla členských států“.⁸⁸

S ohledem na výše uvedené se domníváme, že používání pojmu „příslušnost“ v českém překladu NB I lze připustit s tím, že je třeba brát v potaz, že se jedná o pojem evropského práva, který nemá stejný rozsah jako pojem „příslušnost“ dle OSŘ.⁸⁹ Navíc je třeba posoudit u každého ustanovení NB I zvláště, zda se má na mysli pouze mezinárodní příslušnost či také příslušnost místní, popř. jiná forma příslušnosti.

Nařízení Brusel I nahradilo Bruselskou úmluvu ve všech členských státech EU. O specifickém postavení Spojeného království, Irska a zejména Dánska, které dlouho čelilo tlakům, aby se k Nařízení Brusel I a souvisejícímu Nařízení o doručování rovněž připojilo, již bylo pojednáno výše (sub II. 2.).

Přestože po obsahové stránce nejsou změny v NB I oproti BÚ nijak dramatické, podobnost obou úprav je do značné míry zastíněna provedenými strukturálními změnami. Při revizi došlo k přečíslování článků, záležitosti

⁸⁶ Srov. Rozsudek ESD sp. zn. C-168/02, *Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier a další*, odst. 20, SbSD, 2004, I-06009.

⁸⁷ Rozsudek ESD sp. zn. C-386/05, *Color Drack GmbH v. Lexx International Vertriebs GmbH*, SbSD, 2007, I-03699.

⁸⁸ Je však třeba poznamenat, že věcná a funkční příslušnost není ve II. kapitole Nařízení Brusel I upravena a řídí se vnitrostátním právem.

⁸⁹ Srov. Simon, P., Šuk, P.: op. cit. sub 84, str. 58.

upravované dříve v Protokolu k úmluvě byly začleněny do hlavního textu nařízení. Další změny přineslo zjednodušení řízení o opravném prostředku. Národní pravidla pro určení příslušnosti (čl. 3 BÚ), soudy nebo příslušné orgány, u kterých se podává návrh na prohlášení vykonatelnosti (čl. 39 BÚ), a soudy, u nichž se podává opravný prostředek (čl. 43 a 44 BÚ), jsou vypočteny v přílohách k NB I.

Vzhledem k tomu, že ESD vykládal již Bruselskou úmluvu jako nástroj komunitárního práva, transformace úmluvy do nařízení jako taková nezpůsobila v tomto ohledu v přístupu Soudního dvora žádnou změnu. Při transformaci BÚ do formy nařízení však došlo k výraznému zúžení okruhu soudů, které se mohou s otázkou ohledně výkladu evropského práva uznání a výkonu na ESD obrátit.

Podle Protokolu o výkladu Bruselské úmluvy Soudním dvorem byly z možnosti obrátit se na ESD v rámci řízení o předběžné otázce vyloučeny pouze soudy první instance. Nyní se mohou na ESD ohledně výkladu NB I obracet pouze ty soudy členských států, proti jejichž rozhodnutí nepřipouští jejich vnitrostátní právo žádný opravný prostředek (čl. 68 odst. 1 SES).⁹⁰ Jedná se o zvláštní režim předkládání předběžných otázek, který platí vedle NB I také pro výklad dalších aktů sekundárního práva ES přijatých podle čl. 65 SES či pro výklad samotné hlavy IV SES.

Omezení okruhu povolaných soudů bylo vedeno mj. záměrem zamezit zavalení ESD žádostmi o rozhodnutí předběžné otázky v této složité problematice. Je známo, že soudy nižších instancí mají tendenci obracet se s dotazy k Soudnímu dvoru mnohem častěji než soudy nejvyšších instancí. Např. v Německu je však již delší dobu možné pozorovat rostoucí obavy, že u soudů (v dané věci) poslední instance převažuje příliš restriktivní postoj k možnosti dotazu na ESD. Zdá se, že zvláštní režim podle čl. 68 SES předkládání předběžných otázek ESD v porovnání s předchozí Bruselskou úmluvou

⁹⁰ K výkladu pojmu „opravný prostředek“ a „soud poslední instance“ srov. Doležil, T.: Řízení o předběžné otázce z pohledu (českého) advokáta. BA, 2004, č. 2, str. 58 – 62. Kropholler, J.: Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 35, 36.

skutečně výrazně omezil.⁹¹ Zřejmě proto také nová Smlouva o fungování Evropské unie již neobsahuje zvláštní úpravu pro předkládání předběžných otázek ohledně výkladu komunitárního práva v oblasti justiční spolupráce v občanských věcech, resp. celé příslušné hlavy V SFEU (srov. čl. 267 SFEU).

Na druhou stranu se plně ztotožňujeme s názorem, že právem na soudní ochranu žalobce (resp. navrhovatele) může být v této souvislosti jen stěžejí argumentováno.⁹² Řízení před vnitrostátním soudem je totiž přerušeno až do okamžiku, kdy ESD vydá své rozhodnutí k požadované výkladové otázce, a to trvá v průměru více než dva roky.⁹³ Navíc ESD se zdráhá podávat zcela jasný výklad, který by sloužil coby jednoduchý návod jak rozhodnout předmětný soudní spor. To se již vymyká jeho pravomoci. Vzhledem k tomu, že právníci v ČR si stále teprve zvykají na aplikaci práva ES, je zde odůvodněná obava, že až soudy budou nuceny častěji aplikovat komunitární právo, „objeví“ možnost předběžné otázky a zahlí ESD svými dotazy. Řízení o předběžné otázce pak, v mnoha případech zbytečně, prodlouží již tak neúnosnou délku soudního řízení před českými soudy.

Soudnímu dvoru přísluší pouze výklad práva ES, nikoli výklad práva vnitrostátního původu. ESD není příslušný ani k výkladu těch částí vnitrostátního práva, na které Nařízení Brusel I odkazuje. Takový odkaz můžeme nalézt např. v čl. 43 odst. 1 NB I, kde je jmenovitě odkazováno na veřejný pořádek členského státu, v němž se žádá o uznání rozhodnutí. ESD může objasnit případnou pochybnost o rozsahu tohoto v NB I obsaženého odkazu, ale nemůže vyložit předmětné vnitrostátní právo či určit, co spadá v daném členském státě pod pojem veřejný pořádek.

Vnitrostátní soudy se mohou na ESD obrátit pouze před rozhodnutím předmětné věci, tj. v průběhu řízení (a case pending before a court, in einem schwebendem Verfahren), přičemž je bez významu, zda se jedná o řízení sporné či nesporné.

⁹¹ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 90, marg. č. 124.

⁹² Geimer, R.: Salut für die Verordnung (EG) Nr. 44/2001 (Brüssel I-VO). IPRax, 2002, č. 1, str. 72.

⁹³ V důsledku rozšíření EU lze spíše očekávat další prodloužení této doby. Srov. Doležil, T.: Řízení o předběžné otázce z pohledu (českého) advokáta, BA, 2004, č. 2, str. 63.

Další podmínkou předložení výkladové otázky ESD je (odůvodněné) přesvědčení vnitrostátního soudce, že rozhodnutí ESD o určité výkladové otázce je nezbytné pro rozhodnutí ve věci. Tato podmínka nebude splněna např. v situaci, kdy všechny přípustné varianty výkladu vedou v daném řízení před vnitrostátním soudem ke stejnému výsledku. Stejně tak je zbytečné, a tudíž nepřijatelné, obracet se na Soudní dvůr, jestliže je předmětné ustanovení NB I jednoznačné (podle přesvědčení vnitrostátního soudce) nebo jestliže je možné použít výklad, který ESD k dané otázce provedl již dříve. Závěr o jednoznačnosti je odůvodněný tehdy, jestliže správnost zvoleného výkladu NB I je natolik zřejmá, že nepřipouští jakékoliv rozumné pochybnosti. Přičemž je zejména nutné brát v potaz nebezpečí, že budou uvnitř členských států EU vydána odchylná rozhodnutí. Přílišná volnost myšlenek zde proto není na místě.⁹⁴ Pokud jde o výklad provedený Soudním dvorem v minulosti, je třeba si uvědomit, že použitelná nejsou pouze rozhodnutí ESD k NB I, ale také výklad učiněný ve vztahu k Bruselské úmluvě. To platí pro ta ustanovení BÚ, která byla beze změn převzata do NB I, pokud daný výklad BÚ neodporuje změnám provedeným na jiných místech NB I, či v jiných aktech komunitárního práva. Na druhou stranu vnitrostátní soudy mají vždy možnost a zároveň povinnost požádat ESD o nový výklad, pokud nabudou přesvědčení, že dřívější rozhodnutí ESD již nelze použít.

Jsou-li splněny výše uvedené předpoklady, je příslušný vnitrostátní soud nejen oprávněn, nýbrž povinen předběžnou otázku Soudnímu dvoru položit (srov. čl. 68 odst. 1 SES).

Vedle vnitrostátních soudů mají v současnosti možnost obrátit se na ESD s otázkou ohledně výkladu NB I také Rada, Komise či jednotlivé členské státy. Tato možnost je zakotvena v čl. 68 odst. 3 SES pro výklad všech aktů sekundárního práva ES vydaných podle Hlavy IV SES (tedy i pro NB I).

Vztah k jiným právním instrumentům je upraven v Kapitole VII NB I. Vůdčím principem je tu zásada „lex specialis derogat legi generali“.

⁹⁴ Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 37.

Nařízením není dotčeno uplatňování ustanovení jiných právních aktů Společenství nebo harmonizovaných vnitrostátních předpisů, kterými se upravuje příslušnost a uznání a výkon rozhodnutí ve zvláštních věcech (čl. 67 NB I). Nařízení Brusel I se proto nedotýká věcně specializovaného Nařízení Brusel IIa.

Poměr k Bruselské úmluvě je upraven v čl. 68 NB I. Ve vztazích mezi státy, které jsou vázány Bruselskou úmluvou i Nařízením Brusel I má přednost NB I s výjimkou případů, kdy se jedná o území členských států, která jsou z působnosti nařízení vyloučena podle čl. 299 SES (některá zámořská území členských států).

Podle čl. 69 NB I nahrazuje Nař. Brusel I v rozsahu své věcné působnosti mezinárodní smlouvy sjednané mezi členskými státy mimo rámec ES. Je zde uveden přehled dotčených smluv, který byl doplňován s ohledem na postupné rozšiřování EU. Mezinárodní úmluvy uvedené v čl. 69 se nadále použijí ve věcech, na něž se NB I nevztahuje (např. uznání a výkon rozhodčích nálezů). Nařízením Brusel I nejsou dotčeny mezinárodní smlouvy sjednané mezi členskými státy, jež obsahují úpravu ve zvláště vymezených věcech (čl. 71 NB I).⁹⁵

Pro vztah k Luganské úmluvě je významný čl. 68 odst. 2 NB I. Podle tohoto ustanovení se v rozsahu, v jakém nařízení nahrazuje ustanovení Bruselské úmluvy, jakýkoli odkaz na úmluvu považuje za odkaz na toto nařízení. Čl. 54B LÚ, který upravuje vztah Luganské úmluvy k Bruselské úmluvě, proto dopadá i na vztah Luganské úmluvy k Nařízením Brusel I. Luganská úmluva II v obdobném čl. 64 již výslovně pamatuje i na Nařízením Brusel I a dohodu uzavřenou s Dánskem, která odráží zvláštní postavení Dánska v této oblasti (viz výše sub II. 2.).

⁹⁵ Např. Haagské úmluvy o uznání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti (1958 a 1973). Bližše srov. Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor v civilních otázkách. AUB Iuridica No. 262, Brno : Masarykova univerzita, 2003, str. 338.

II. 2. 2. Nařízení, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky

Evropským exekučním titulem se rozumí exekuční titul pocházející z jednoho ze členských států EU, který může být přímo vykonán v ostatních členských státech podle jejich platného procesního práva. Ve státě, kde je nucený výkon evropského exekučního titulu navrhován, odpadá ve velké míře kontrola tradičních předpokladů uznání vč. souladu s veřejným pořádkem. Cizí rozhodnutí, kterému bude ve státě původu vydáno osvědčení evropského exekučního titulu, má být v ostatních členských státech vykonáváno za stejných podmínek jako rozhodnutí vlastních soudů těchto členských států.

Myšlenka zavedení evropského exekučního titulu byla na mezinárodní úrovni diskutována již v první polovině devadesátých let minulého století.⁹⁶ Rada ve svém rozhodnutí ze dne 14.10.1996 zařadila zahájení diskuse o potřebě a možnosti zavedení evropského exekučního titulu k prioritám spolupráce v oblasti justice a vnitřních záležitostí.⁹⁷ Následně v průběhu roku 1997 ustanovila Rada za tímto účelem pracovní skupinu pro evropský exekuční titul.

Na zvláštním zasedání Evropské rady konaném 15. - 16.10.1999 v Tampere vyjádřila Evropská rada pevné odhodlání rozvinout EU jako prostor svobody, bezpečnosti a práva a plně využít možností, jež v tomto směru přinesla Amsterodamská smlouva. V přijatých závěrech vyzdvihla Evropská rada význam vzájemného uznávání soudních rozhodnutí a vyzvala Komisi k předložení návrhu, který by dále zredukoval požadavky kladené na rozhodnutí soudů členských států v procesu jejich uznání a výkonu v rámci EU. V prvním kroku měly být odstraněny uznávací procedury a důvody pro odepření výkonu u vybrané skupiny rozhodnutí.⁹⁸ Evropská rada požádala Radu a Komisi, aby do prosince 2000 přijaly program opatření k prosazení zásady

⁹⁶ Viz Wagner, R.: Vom Brüsseler Übereinkommen über die Brüssel I – Verordnung zum Europäischen Vollstreckungstitel. IPRax, 2002, č.2, str. 75.

⁹⁷ Úř. věst. C 319, 26.10.1996, str. 1 – 6.

⁹⁸ Srov. text závěrů přijatých v Tampere 15. - 16.10.1999 sub B. VI. Viz http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm.

vzájemného uznávání rozhodnutí. Do tohoto programu měly být zařazeny i práce na evropském exekučním titulu.

Požadovaný společný program Rady a Komise přijala Rada dne 30.11.2000.⁹⁹ Program obsahuje konkrétní a poměrně detailní plán, jehož cílem je úplné upuštění od řízení o exequatur při vzájemném uznávání a výkonu rozhodnutí v rámci EU. Členské státy EU se shodly, že v první fázi bude evropský exekuční titul zaveden pro tzv. nesporné nároky (uncontested claims, unbestrittene Forderungen).

Návrh nařízení zavádějícího evropský exekuční titul pro nesporné nároky přijala Komise v dubnu roku 2002; v červnu roku 2003 přijala pozměněný návrh. Konečně dne 21. 4. 2004 bylo Nařízení zavádějící EET pro nesporné nároky přijato.¹⁰⁰ Účinnost celého nařízení nastala dne 21.10.2005. Rovněž zde platí výjimečné postavení Dánska, které se na přijetí NEET nepodílelo; není jím proto vázáno a nemůže být ve vztahu k němu aplikováno, pokud k němu samo nepřistoupí.

Projekt evropského exekučního titulu je výjimečný nejen po obsahové stránce, jíž se budeme podrobně věnovat v samostatné kapitole, ale také po stránce legislativní procedury, kterou bylo nové NEET přijato.

Do procesu přijímání NEET zasáhla Niceská smlouva, která přechodně zavedla pro všechna opatření v oblasti justiční spolupráce (vyjma záležitosti upravených rodinným právem) obligatorní spolurozhodovací proceduru podle čl. 251 SES (srov. čl. 67 odst. 5 SES). Přípravné práce uvnitř pracovní skupiny Rady byly již v poměrně pokročilém stádiu, když nastala účinnost Niceské smlouvy. Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu přijaté v prvním čtení vycházely tak z textu návrhu, který byl v daném okamžiku částečně překonán, neboť v mezidobí v Radě vykrytalizovalo přesvědčení zástupců členských států, že návrh bude muset být v určitých bodech pozměněn. V zájmu rychlého a nekomplikovaného postupu nezpracovala Komise do svého pozměněného

⁹⁹ Program opatření k prosazení zásad vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. C 12, 15.1.2001, str. 1 – 9.

¹⁰⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21.4.2004, které zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. Úř. věst. L 143, 30.4.2004, str. 15 – 39.

návrhu závěry diskuse v Radě, ale přijala stanovisko pouze ke konkrétním pozměňovacím návrhům Evropského parlamentu. Tak došlo k tomu, že přijaté Nařízení o EET obsahuje oproti pozměněnému návrhu, který přijala Komise v červnu 2003, značné změny doplněné do textu připravovaného nařízení až v únoru 2004 při přijímání společného postoje Radou. Takto doplněné změny nemohly být pro nedostatek času rozebrány v odborné literatuře před konečným přijetím NEET, což zřejmě ještě umocnilo intenzivní kritiku, které bylo NEET např. v německé literatuře v roce 2004 podrobena.¹⁰¹

II. 2. 3. Nařízení, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

Dalším z opatření na poli justiční spolupráce, které dopadá na problematiku volného pohybu soudních rozhodnutí v rámci EU, je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu (NEPR).¹⁰² I toto nařízení vychází ze závěrů Evropské rady přijatých v říjnu 1999 v Tampere¹⁰³ a následného společného programu Komise a Rady o opatřeních k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 30.10.2000¹⁰⁴. Základní otázky k obsahu připravované úpravy představila Komise v Zelené knize o evropském rozkazním řízení a opatřeních ke zjednodušení a urychlení sporů o drobných nárocích v prosinci 2002.¹⁰⁵ Na základě Zelené knihy přijala komise v březnu 2004 návrh nařízení o evropském platebním rozkazu¹⁰⁶ a o rok později návrh nařízení o evropském řízení o drobných nárocích¹⁰⁷ (viz sub II. 2. 4.).

¹⁰¹ Stein, A.: Der Europäische Vollstreckungstitel für unbestrittene Forderungen tritt in Kraft – Aufruf zu einer nüchternen Betrachtung. IPRax, 2004, č. 3 str. 182. Srov. Stadler, A.: Das Europäische Zivilprozessrecht – Wie viel Beschleunigung verträgt Europa? IPRax, 2004, č. 1, str. 2 - 11.

¹⁰² Úř. věst. L 399, 30.12.2006, str. 1 – 32. Toto nařízení bude použitelné od 12.12.2008 (viz níže sub II. 2. 3.).

¹⁰³ Viz http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm.

¹⁰⁴ Úř. věst. C 12, 15.1.2001, str. 1 – 9.

¹⁰⁵ Dokument Komise COM(2002) 746, 20.12.2002.

¹⁰⁶ Dokument Komise COM(2004) 173, 19.3.2004.

¹⁰⁷ Dokument Komise COM(2005) 87, 15.3.2005.

Návrh nařízení o EPR byl v průběhu projednávání několikrát změněn a konečná podoba Nařízení o EPR se tak od původního návrhu značně liší. Do nařízení byla zejména doplněna úprava uznání a výkonu EPR v rámci ES a došlo k omezení působnosti nařízení na přeshraniční případy.¹⁰⁸

NEPR vstoupilo v platnost dne 31.12.2006. Plně použitelným se stane od 12.12.2008 (srov. čl. 33 NEPR), a to na území celé EU s výjimkou Dánska (srov. čl. 2 odst. 3 NEPR).

II. 2. 4. Nařízení, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

Posledním dosud vydaným evropským nařízením, jež se zabývá problematikou uznání a výkonu cizích rozhodnutí, je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích (NEŘDN).¹⁰⁹ Politická východiska tohoto nařízení jsou shodná jako u NEPR (viz výše).

Návrh nařízení o evropském řízení o drobných nárocích přijala Komise v březnu 2005.¹¹⁰ Návrh Komise byl podobně jako návrh nařízení o EPR měněn v průběhu legislativního procesu. Z provedených změn je třeba zmínit omezení působnosti nařízení pouze na přeshraniční případy. Byla podstatně rozšířena kapitola III věnovaná uznání a výkonu rozhodnutí v jiném členském státě. Namísto původního jednoho článku, jsou této problematice věnovány články čtyři. Obsahově tak došlo ke sladění této kapitoly s příslušnou pasáží NEPR či NEET.

Platnost NEŘDN nastala dne 1.8.2007. První žalobu podle tohoto nařízení bude možné podat již v lednu 2009, neboť plně použitelným se NEŘDN stane dne 1.1.2009 (čl. 29 NEŘDN). Také u tohoto nařízení se projevilo výjimečné postavení Dánska (viz výše sub II. 2.). Pro účely NEŘDN

¹⁰⁸ Srov. blíže Horák, P., Zavadilová, M.: Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu. Právní rozhledy, 2006, č. 22, str. 803.

¹⁰⁹ Úř. věst. L 199, 31.7.2007, str. 1 – 22.

¹¹⁰ Dokument Komise COM(2005) 87, 15.3.2005.

se „členským státem“ rozumějí členské státy EU s výjimkou Dánska (čl. 2 odst. 3 NEŘDN).

II. 3. Zákony

Zaměříme-li se na autonomní právní úpravu jednotlivých států, je v Evropě na první pohled patrný tradiční rozdíl mezi zeměmi kontinentálního systému práva a zeměmi angloamerického právního systému.

Ačkoli Anglie přijala dva zákony, které se použijí při uznávání rozhodnutí z některých zemí Commonwealthu [the Administration of Justice Act z roku 1920 a the Foreign Judgments (Reciprocal Enforcement) Act z roku 1933], její právo uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí tvoří jinak výhradně soudy (soudcovské právo).

Oproti tomu v zemích kontinentálního systému práva jsou pravidla uznání obsažena ve velké míře v zákonech. Zákonná pravidla o uznání cizích rozhodnutí jsou pravidelně součástí kodexu procesního práva (Španělsko, Portugalsko, Belgie). V některých zemích, jako např. ve Švýcarsku a v Itálii, byla zahrnuta do vyčerpávajícího kodexu mezinárodního práva soukromého. Podobně je tomu také např. v Maďarsku nebo v České republice.

Vedle autonomní úpravy uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí jsou v zákonech smluvních (členských) států obsažena rovněž pravidla k provedení BÚ a NB I, jejichž působnost byla rozšířena i na Luganskou úmluvu (viz sub II. 1. 2.).

II. 4. Soudní rozhodnutí (soudcovské právo)

Při bližším zkoumání se známá dělicí linie mezi kontinentálním právem a angloamerickým právem rozostřuje. V některých státech se rozpadla docela. Ukazuje se, že, ačkoli právo tvořené zákony může být výchozím bodem analýzy v zemích kontinentálního systému práva, judikatura hraje mimořádně důležitou roli. Jsou pro to dva důvody.

Za prvé, v zemích, kde zákonná úprava obecně nedovolila nebo stále nedovoluje úplné uznání cizích rozhodnutí, soudy vynalezly způsoby jak uznávání umožnit a účinně vyložily podmínky uznání ve svých rozhodnutích.¹¹¹

Ve Francii to byl Cour de cassation, který nejprve interpretoval předmětná ustanovení Code civil a Code de procédure civil tak, že tyto umožňovaly francouzským soudům přezkoumávat cizí rozhodnutí, zda jsou prostá omylů skutkových i právních.¹¹² Nakonec téměř o 150 let později dospěl k opačnému závěru v rozhodnutích Munzer a Bachir.¹¹³ Dokonce i v podmínkách nového kodexu civilního procesu je uznávací právo primárně ovládáno rozhodnutími Cour de cassation.

Podobně v Nizozemí soudy rozhodly, že článek 431 zákona o civilním řízení musí být vykládán doslova, tak aby bránil pouze výkonu, a nikoli uznání cizích rozhodnutí. Přestože článek 431 požaduje pro výkon cizího rozhodnutí zcela nové řízení, holandský nejvyšší soud rozhodl, že v rámci nového řízení cizí rozsudek musí být považován za nezvratný, pakliže je založen na platném ujednání o výběru fóra (prorogatio fori).

Také v severských státech soudy posílily pozici cizích rozhodnutí volným výkladem zákonného režimu.

Druhý důvod vysokého významu judikatury v zemích kontinentálního systému práva spočívá v povaze některých podmínek uznání. Velmi obecné požadavky, jako spravedlivý proces (procesní veřejný pořádek) a slučitelnost s hmotně právním veřejným pořádkem, de facto delegují na soudy právotvornou moc. V praxi se soudy pokoušejí přesněji definovat obsah těchto obecných podmínek uznání, aby tak mohly zachovat jednotu v rozhodování, zaručit předvídatelnost a právní jistotu účastníků řízení.

¹¹¹ Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.): *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions*. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 9 n. Francie str. 186 n. Nizozemí str. 403 n. Finsko str. 165-170. Norsko str. 428-429. Švédsko str. 529 n.

¹¹² Holker, Cass. civ. 1., 19. 4. 1819. Srov. Juenger, F. K.: *The Recognition of Money Judgments in Civil and Commercial Matters*. AJCL, 1988, č. 1, str. 7.

¹¹³ Munzer, Cass. civ. 1., 7.1.1964. Bachir, Cass. civ. 1., 4.10.1967. Srov. Cuniberti, G.: *The Liberalization of the French Law of Foreign Judgments*. ICLQ, 2007, č. 4, str. 932 – 933, s dalšími odkazy.

Přes velkou snahu soudů a komentátorů vymezit přesněji výhradu veřejného pořádku je zřejmé, že hranice této podmínky zůstávají velmi nejasné. Výhrada veřejného pořádku představuje jakási „zadní vrátka“ - způsob, jak uniknout výsledkům, které jsou v hlubokém rozporu se základními zásadami právního řádu státu uznání. Jednoduše není možné přesně vymezit kontury, ohraničit dosah tohoto pravidla, pokud nevyjmenujeme všechny případy, ve kterých by veřejný pořádek byl narušen. Takový přístup by ale v praxi určitě neobstál.

Je možné spekulovat o tom, zda národní soudy na evropském kontinentu pouze vykládají zákony, dotvářejí právo anebo svými rozhodnutími právo přímo tvoří. Důležitá role judikatury je nepopíratelná. Klíčová jsou zejména rozhodnutí Evropského soudního dvora, která jsou v Evropské unii používána jako plnohodnotný pramen komunitárního práva.¹¹⁴ Právě v oblasti uznání a výkonu rozhodnutí se přitom evropské právo velmi angažuje.

Při výkladu psaného práva vnitrostátního původu, zůstávají však učebnice a komentáře často hlavní autoritou.¹¹⁵ To platí dvojnásob v situaci, kdy je soudních rozhodnutí v dané oblasti nemnoho, publikovaná je jen část rozhodnutí soudů nejvyšších instancí a nabízí se celá řada otázek, které nebyly dosud judikaturou vyřešeny.

II. 5. Prameny úpravy v České republice

Od 1.5.2004, kdy se Česká republika stala členem EU, se rozšířil katalog pramenů práva, které je v ČR třeba aplikovat, o právo ES. Uznání a výkon cizích rozhodnutí jsou v rámci EU upraveny zejména v Nařízení Brusel I, Nařízení Brusel IIa, NEET, NEPR a NEŘDN (podrobně viz sub II. 2.).

¹¹⁴ Pelikánová, I.: Význam komunitárního práva pro právní praxi stále roste. Právní zpravodaj, 2007, č. 5, str. 1.

¹¹⁵ „Právní praktik v zemi kontinentálního právního systému může rychle získat systematicky uspořádanou informaci k jakékoli právní otázce z monografií a komentářů... Když je právník v zemi kontinentálního právního systému postaven před právní problém, který není jednoznačně upraven zákonem, může jej úspěšně vyřešit bez judikatury, ale nikdy bez literatury. Schlesinger, R. B. a kol.: Comparative Law. 5. vydání, New York: Foundation Press, 1988, str. 644.

Nařízení jsou přímo aplikovatelná a mají přednost před autonomní úpravou obsaženou v ZMPS.

Česká republika je dále smluvní stranou řady zejména dvoustranných mezinárodních smluv (viz níže), které byly v minulosti uzavřeny mj. i se současnými členskými státy EU. Podle čl. 69 NB I nahrazuje Nař. Brusel I v rozsahu své věcné působnosti mezinárodní smlouvy sjednané mezi členskými státy mimo rámec ES. Ve vztahu k České republice se jedná o dvoustranné smlouvy s těmito státy: Bulharsko (č. 3/1978 Sb.), Francie (č. 83/1985 Sb.), Itálie (č. 508/1990 Sb.), Kypr (č. 96/1983 Sb.), Maďarsko (č. 63/1990 Sb.), Polsko (č. 42/1989 Sb.), Portugalsko (č. 23/1931 Sb.), Rumunsko (č. 1/1996 Sb.), Řecko (č. 102/1983 Sb.), Slovensko (č. 209/1993 Sb.), Slovinsko (č. 207/1964 Sb.), Španělsko (č. 6/1989 Sb.).

Autonomní úprava uznání a výkonu cizích rozhodnutí je obsažena v ust. § 63 a n. zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů. Nevyžaduje se existence mezinárodní smlouvy, která by signatářské státy zavazovala ke vzájemnému uznávání svých rozhodnutí. Cizí titul lze vykonat přímo na základě zákona, jsou-li splněny podmínky, které stanovuje.

Vzhledem k potřebě vnitrostátního provedení NB I a NB IIa došlo zákonem č. 361/2004 Sb. k novelizaci ZMPS v části týkající se uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Do ZMPS byl nově vložen oddíl 4 nazvaný „Zvláštní ustanovení o uznání a výkonu některých cizích rozhodnutí“ (§§ 68a – 68c). Ustanovení tohoto oddílu se použijí pouze v řízeních o uznání a výkonu cizích rozhodnutí, v nichž se postupuje podle předpisu ES nebo podle mezinárodní smlouvy. Požádá-li strana, aby o uznání bylo rozhodnuto ve zvláštním řízení, rozhodne soud o uznání (o prohlášení vykonatelnosti) zvláštním rozsudkem. Současně s návrhem na prohlášení vykonatelnosti může být podán i návrh na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. V takovém případě rozhodne soud v jediném usnesení o obou návrzích samostatnými výroky, které musí být odůvodněny.

V literatuře panuje shoda, že výše uvedená novelizace je v podmínkách českého práva krokem zpět.¹¹⁶ Zavedením institutu „řízení o exequatur“ dochází k formálnímu zkomplikování celého procesu uznání a výkonu cizích rozhodnutí. To se však týká pouze rozhodnutí z členských (příp. smluvních) států. Režim uznání a případného výkonu podle NB I je tak z hlediska vlastního řízení složitější než režim platný pro rozhodnutí z nečlenských států EU. Ve skutečnosti však není tato formální komplikace nijak významná. Oprávněný má, jak bylo řečeno, možnost navrhnout, aby současně s prohlášením vykonatelnosti byl výkon rozhodnutí také nařízen (§ 68c odst. 1 ZMPS). Postupně se v důsledku dalších evropských nařízení rozšiřuje okruh rozhodnutí, u kterých odpadá nejen řízení o exequatur, ale také přezkum tradičních podmínek uznání (NEET, NEPR, NEŘDN).

Pro úplnost je třeba uvést, že ZMPS čeká mnohem rozsáhlejší změna, pokud bude úspěšně završen proces rekonstrukce českého soukromého práva. V současnosti je již připravena nová komplexní úprava mezinárodního práva soukromého a procesního, jejíž účinnost by měla nastat současně s nabytím účinnosti připravovaného občanského zákoníku a obchodního zákona.¹¹⁷

Podle § 2 ZMPS, resp. čl. 10 Ústavy ČR¹¹⁸ se ustanovení zákona použijí potud, pokud mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak. Někdy může být sporné, zda smlouva stanoví, či nestanoví něco jiného. V takových případech je možné rozlišovat na základě následujících úvah:¹¹⁹

- problém nevzniká, jestliže smlouva i zákon obsahují pro danou otázku odchylná řešení;

¹¹⁶ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní soukromé právo a české právo. AUC Iuridica, 2004, č. 1 – 2, str. 141. Bělohávek, A. J.: Zavedení tzv. exequatur do českého právního řádu. Právní zpravodaj, 2004, č. 5, str. 16-17.

¹¹⁷ Kučera, Z.: K rekonstrukci mezinárodního práva soukromého. AUC Iuridica, 2004, č. 1 – 2, str. 167-174. Pauknerová, M.: Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy, 2004, č. 9, str. 338.

¹¹⁸ S účinností od 1. 6. 2002 je rozhodná úprava obsažená v článku 10 Ústavy ČR, která dopadá na ty mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dává souhlas Parlament (čl. 49 Ústavy ČR).

¹¹⁹ Kučera, Z., Tichý, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989, str. 29-30.

- jestliže se aplikací obou právních norem dospěje v konkrétním případě k rozdílnému výsledku, ať již z důvodu odlišného znění obou norem anebo proto, že se při sice stejném znění k rozdílnému výsledku dospívá účelovou interpretací, přihlížející popřípadě i k systematickému postavení rozhodné normy, má přednost smlouva a zákon se neuplatní;
- jestliže smlouva danou otázku výslovně upravuje, zatímco zákon o ní nemá žádné ustanovení, stanoví smlouva něco jiného a bude mít přednost;
- jestliže mezinárodní smlouva (na rozdíl od zákona) určitou otázku neupravuje, bude záležet na celkové souvislosti norem obsažených ve smlouvě a účelu úpravy, zda se účelovou a systematickou interpretací bude moci dospět k závěru, že jde o právní úpravu celistvou a uzavřenou, která v mezích své působnosti daný institut vylučuje (např. neobsahuje-li smlouva o právní pomoci mající normy o uznání ustanovení o výhradě veřejného pořádku, znamená to, že se výhrada nepřipouští).

Kromě konkurence norem vnitrostátního původu a norem obsažených v mezinárodních smlouvách je třeba řešit také vztah mezi jednotlivými mezinárodními smlouvami upravujícími otázky uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Jestliže smlouvy nebo alespoň jedna z nich mají ustanovení upravující vztah k jiným mezinárodním smlouvám, popř. i konkrétní smlouvě, postupuje se podle takového ustanovení. Není-li takového ustanovení, jehož by se na řešení vztahu mezi oběma smlouvami dalo použít, je třeba vycházet z ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Česká republika je touto smlouvou vázána (vyhl. č. 15/1988 Sb.). Mají-li obě smlouvy tentýž předmět, je třeba dát přednost smlouvě pozdější (*lex posterior derogat priori*). Nepůjde o tentýž předmět úpravy, jestliže předmět úpravy obou smluv se jen částečně překrývá. Např. jedna smlouva upravuje uznání a výkon rozhodnutí ve věcech občanských a rodinných, druhá uznání a výkon rozhodnutí ve věcech vyživovací povinnosti. V těchto případech je třeba použít místo zásady *lex posterior derogat priori* zásadu *lex specialis derogat generali*.

Považuji za správný názor autorů citovaného komentáře, kteří odmítají stanovisko Nejvyššího soudu (R 26/1987, str. 485) dávající obecně „zpravidla“

přednost úpravě podle dvoustranných smluv před smlouvami mnohostrannými s odůvodněním, že dvoustranné smlouvy řeší obvykle širší okruh právních vztahů mezi subjekty smluvních stran.¹²⁰

V období tzv. první republiky uzavřelo Československo několik dvoustranných smluv. Jejich předmětem byla však pouze rozhodnutí ve věci nákladů řízení. Předpoklady uznání byly relativně přísné, odpovídající tehdejšímu stupni rozvoje uznávacího práva ve světě. Nevyžadovalo se žádné zvláštní řízení o uznání.¹²¹

Po druhé světové válce, zejména v období existence Československé republiky bylo v oblasti uznání uzavřeno množství dvoustranných a mnohostranných smluv. Zatímco mnohostranné úmluvy¹²² jsou specializované, mají svůj režim a nepochybný důvod další existence, dvoustranné smlouvy¹²³

¹²⁰ Kučera, Z., Tichý, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989, str. 33.

¹²¹ Jedná se o následující mezistátní smlouvy: Úmluva o vykonatelnosti rozsudků ve věcech občanských a obchodních s Italskou republikou z 6.4.1922, č. 127/1926 Sb., s doplňkem (č. 128/1948 Sb.), Úmluva o uznání a výkonu soudních rozhodnutí se Švýcarskou konfederací z 21.12.1926, č. 23/1929 Sb., Úmluva o uznání a výkonu soudních rozhodnutí se Španělským královstvím z 26.2.1927, č. 19/1931 Sb., Úmluva o uznání a výkonu soudních rozhodnutí s Portugalskou republikou z 23.11.1927, č. 23/1931 Sb.

¹²² Uznání a výkon soudních rozhodnutí upravují tyto mnohostranné úmluvy:

- Úmluva o civilním řízení, Haag, 1.3.1954, č. 72/1966 Sb. (Čl. 18 a 19 upravuje uznání a výkon rozhodnutí o nákladech řízení přiznaných proti účastníkovi osvobozenému od jistoty či depozita.);
- Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR) z 19.5.1956, č. 11/1975 Sb.;
- Úmluva o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí o vyživovací povinnosti k dětem z 15.4.1958, č. 14/1974 Sb.;
- Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za jaderné škody z 21.5.1963, č. 133/1994 Sb.;
- Úmluva o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití z 1.6.1970, č. 131/1976 Sb. (Československo si nevyhradilo právo neuznávat zrušení manželského soužití. K Úmluvě srov. R 26/87, str. 248.);
- Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti z 2.10.1973, č. 132/1976 Sb.;
- Úmluva o udělování evropských patentů z 5.10.1973, č. 69/2002 Sb.m.s. ve znění pozdějších změn (č. 4/2006 Sb.m.s. a č. 6/2006 Sb.m.s.);
- Úmluva o mezinárodní železniční přepravě (COTIF) z 9.5.1980, č. 8/1985 Sb. poslední změna č. 29/1998 Sb.;
- Evropská úmluva o uznání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí z 20.5.1980, č. 66/2000 Sb.m.s.;
- Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, Haag, 19.10.1996, č. 141/2001 Sb.m.s.

¹²³ Uznání a výkon upravují dvoustranné smlouvy s těmito státy:

Afgánistán (č. 44/1983 Sb.), Albánie (č. 97/1960 Sb.), Alžírsko (č. 17/1984 Sb.), Bulharsko (č. 3/1978 Sb.), Francie (č. 83/1985 Sb.), Itálie (č. 508/1990 Sb.), Jemen (č. 76/1990 Sb.), Jugoslávie (č. 207/1964 Sb.), KLDL (č. 93/1989), Kuba (č. 80/1981 Sb.), Kypr (č. 96/1983 Sb.), Maďarsko (č. 63/1990 Sb.), Mongolsko (č. 106/1978 Sb.), Polsko (č. 42/1989 Sb.), Rumunsko (č. 1/1996 Sb.), Řecko (č. 102/1983 Sb.), Slovensko (č. 209/1993 Sb.), SSSR (č. 95/1983 Sb.), Sýrie (č. 8/1986 Sb.), Španělsko (č. 6/1989

upravují uznání rozhodnutí ve věcech velmi širokého rozsahu, stanovují poměrně striktní předpoklady uznání¹²⁴ a kladou důraz na ochranu veřejného zájmu, resp. bezpečnosti státu.

Absolutní většina dvoustranných smluv byla uzavřena se „zeměmi socialistického tábora“. Podstatnou výjimku představuje úmluva uzavřená s Francií (10.5.1984), která již bezmála dvacet let před vstupem ČR do EU umožňovala uznávat i rozhodnutí v majetkových věcech ve vztahu k tomuto hospodářsky vyspělému státu západní Evropy.

Po rozdělení společného státu byla sjednána smlouva o právní pomoci mezi Českou republikou a Slovenskou republikou.¹²⁵ Vzhledem k podobnosti právních řádů, v zájmu pokračující obchodní a jiné spolupráce bylo možné doufat v zavedení vstřícného uznávacího režimu. Bohužel okolnosti rozdělení federace převládly nad společnými zájmy a vzniklá úprava se vyznačuje výrazně antiliberálním charakterem. Tak např. smlouva zná jako důvod odepření uznání nejen veřejný pořádek, ale navíc ještě obranu spočívající ve veřejnoprávních prerogativách státu, kterými jsou svrchovanost a bezpečnost státu.¹²⁶ V tomto ohledu je tedy zavedení režimu uznání a výkonu podle práva ES ve vztahu ke Slovensku znatelným pokrokem.

V důsledku změn ve státoprávním uspořádání země, s níž měl náš stát uzavřenou dvoustrannou mezinárodní smlouvu, která se rovněž týkala vzájemného uznávání rozhodnutí orgánů smluvních států, dochází také k tomu, že se tato smlouva stává neúčinnou a nastupuje účinnost právní úpravy obsažené v ZMPS. Tak tomu bylo, pokud jde o účinnost smlouvy uzavřené s někdejší NDR (vyhlášena byla v původním znění pod č. 38/1957 Sb. a v pozdějším znění pod č. 147/1990 Sb.), jejíž účinnost skončila dnem 3.10.1990, jak je souhlasně uznáváno ze strany České republiky i Spolkové

Sb.), Tunisko (č. 40/1981 Sb.), Ukrajina (č. 123/2002 Sb.m.s.), Uzbekistán (č. 133/2003 Sb.m.s.), Vietnam (č. 98/1984 Sb.).

¹²⁴ Opačně Bajcura, A.: Zmluvná úprava uznania a výkonu cudzích rozhodnutí. Socialistické súdnictvo, 1982, č. 5, str. 28.

¹²⁵ Viz Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech č. 209/1993 Sb.

¹²⁶ Blíže Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1-2, str. 22-23.

republiky Německo. Oproti tomu smlouvou uzavřenou s bývalým Sovětským svazem se nadále cítí být vázáno zejména Bělorusko, Gruzie, Moldávie a Rusko, stejně tak smlouva s bývalou Jugoslávií je dosud účinná jak na našem území, tak i na převážné části území bývalé Jugoslávie.¹²⁷

Celkový přínos dvoustranných smluv je těžké hodnotit, nicméně jejich důležitý význam spočívá v tom, že ve vztazích mezi smluvními státy odstraňují požadavek vzájemnosti.

V současnosti neexistuje žádná obecná mezinárodní úprava uznání a výkonu cizích rozhodnutí postavená na mnohostranné úmluvě, kterou by byla ČR vázána. Na základě žádosti Rakouska adresované depozitáři a tzv. pozvání depozitáře byly v České republice v minulosti zahájeny práce na přistoupení k Luganské úmluvě.¹²⁸ ČR však nestačila k této úmluvě přistoupit před vstupem do EU. Jak již bylo řečeno výše, původní Luganská úmluva má být nahrazena novou úmluvou podepsanou v Luganu dne 30.10. 2007. Luganskou úmluvu II však sjednalo přímo ES, poté co Evropský soudní dvůr v roce 2006 rozhodl, že jednání o této úmluvě náleží výhradně ES, a nikoliv členským státům (srov. kap. II. 1. 3). Jakmile vstoupí LÚ II v platnost, nahradí původní Luganskou úmluvu a začne jako pramen komunitárního práva působit také na území ČR. Vedle toho se ES nabízí také možnost ratifikovat Haagskou úmluvu o dohodách o volbě soudu (viz sub II. 1. 4. a X.). Obdobně lze tedy konstatovat, že poté co ES úmluvu ratifikuje, stane se součástí komunitárního práva, tj. práva aplikovatelného také v České republice.

¹²⁷ Tak Pokorný, M.: K otázce uznávání cizích rozhodnutí na území ČR. Právní rozhledy, 1994, č. 6, str. 187-188. Srov. přehled dvoustranných smluv na: <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=386&d=1> 1319. Ve vztahu ke Slovinsku je však nutno upřednostnit aplikaci NB I, jak bylo již uvedeno výše.

¹²⁸ Tak Bělohlávek, A. J.: Nové perspektivy pro výkon zahraničních rozhodnutí a tzv. Luganská úmluva, Právní praxe v podnikání, 1999, č. 1, str. 39 – 40. Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 5. vydání, Brno : Doplněk, 2001, str. 386. Rozehnalová, N.: Mezinárodní právo obchodní. II. díl. Řešení sporů. Brno : Masarykova univerzita, 1999, str. 168.

III. Cizí rozhodnutí (předmět uznání)

III. 1. Obecně, srovnávací přehled

Předmět uznání bývá vymezen různě. Některé pozitivní úpravy se pokoušejí podat úplný výčet uznávaných exekučních titulů, popř. vyčerpávající definici. Dochází mnohdy k nejasnostem, neboť s ohledem na mezinárodní dosah těchto úprav je těžké zahrnout do definice všechny možné případy. Pravidelně bývá text úpravy extenzivně vykládán tak, aby lépe odpovídal potřebám praxe.¹²⁹

Způsobilé uznání jsou cizí rozsudky jakožto akty aplikace práva. Uznání rozhodnutí ve věci samé se vztahuje i na výrok o nákladech řízení. Mnohé státy uznávají také soudní smíry. Některé státy uznávají a vykonávají notářské listiny vykonatelné ve státě, kde byly sepsány.

Podle většiny právních řádů jsou způsobilá uznání především všechna rozhodnutí, která s konečnou platností rozhodla v daném řízení o určité otázce a jsou závazná. Požadovaný stupeň konečnosti rozhodnutí definuje právo státu uznání, zatímco právo státu, kde bylo rozhodnutí vydáno, určuje, zda v daném případě byly tyto podmínky naplněny.

Některé pozitivní úpravy vyžadují, aby rozhodnutí nabyla právní moci (např. v Rakousku, Švýcarsku, Belgii, Itálii). Podle francouzského pojetí musí zahraniční rozhodnutí být ve státě vydání účinné a vykonatelné. Právní moc se nevyžaduje. V Anglii může být cizí rozhodnutí zásadně uznáno a vykonáno, jestliže je konečné (final) a závazné (conclusive) tzn., nemůže již být napadeno řádnými opravnými prostředky. Formální právní moc však není podmínkou.¹³⁰

Předběžná rozhodnutí v zásadě nejsou způsobilá uznání, stejně jako rozhodnutí mezitímní. Uznána nemohou být též rozhodnutí s výhradou.

¹²⁹ Srov. např. Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí ve věcech soukromoprávních podle českého a německého práva. Právník, 2000, č. 4, str. 395.

¹³⁰ Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1-2, str. 41.

Je nepodstatné, jak zahraniční soud označuje své rozhodnutí. Důležité je, že uznávané rozhodnutí odpovídá ve státě uznání tuzemskému rozhodnutí ve věci samé. Na rozdíl od rozhodnutí ve věci samé, procesní rozhodnutí, která jsou vydávána v průběhu řízení, nejsou většinou právních řádů uznávána.

Předmětem uznání a výkonu jsou především rozhodnutí ve věcech soukromoprávních. Ve většině zemí kontinentálního systému práva nemohou být uznána a vykonána rozhodnutí ve veřejnoprávních věcech. Není mnoho úmluv, které by zavazovaly k opaku. Výjimku tvoří rozhodnutí ve věcech trestních, kde se všeobecně prosazuje potřeba mezinárodní spolupráce. Tato situace je založena na obecně sdíleném přesvědčení, že soudy jednoho státu nemají prosazovat vládní linii (governmental policies) jiného státu.

Cizí veřejné právo může na věc dopadat nepřímě. Fakt, že došlo v určitém případě na aplikaci veřejnoprávního předpisu, nemusí nutně znamenat, že dané rozhodnutí nemá soukromoprávní charakter. Pokud rozhodnutí vychází primárně ze soukromého práva, neztrácí povahu rozhodnutí v soukromoprávní věci a může být zásadně předmětem uznání a výkonu. Je ovšem méně jasné, jak by bylo posuzováno rozhodnutí, jehož výkon by znamenal nepřímé prosazování daňových nároků cizího státu.¹³¹

Povaha věci jako soukromoprávní, nebo veřejnoprávní může být sporná. Rozhodující je, jak na danou věc pohlíží právo státu uznání. Naopak není směrodatné, který státní orgán rozhodnutí vydal. Uznána, jakožto soukromoprávní rozhodnutí, mohou být i některá rozhodnutí správních úřadů a trestních soudů. V mnoha státech jsou takto uznatelná rozhodnutí vydaná v adhezním řízení. Velmi těžké bude určit povahu některých protimonopolních rozhodnutí. Zvážíme-li obtíže, které mohou nastat při určování povahy věci, nabízí se otázka, zda je vhodné trvat na vyloučení věcí veřejného práva a zda

¹³¹ Srov. tento německý případ: Belgický dědic zaplatil v Belgii dědickou daň z celého dědictví. Následně zažaloval u belgického soudu německé spoludědice o částku odpovídající poměrné části daně a obdržel rozsudek pro zmeškání. Německý soud považoval tento rozsudek za vykonatelný (LG Dortmund, rozhodnutí ze dne 13.8.1976, publikováno v NJW, 1977, str. 2035). Postoj německého soudu byl následně předmětem určité kritiky v literatuře. Cit. dle. Walter, G., Baumgartner, S. P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 13, pozn. č. 100.

by nebylo vhodnější vyloučit případné nežádoucí důsledky např. pomocí výhrady veřejného pořádku.

III. 2. Úprava v ZMPS

Předmět uznání je vymezen v § 63 ZMPS. Systematicky spadá cizí rozhodnutí mezi exekuční tituly uvedené v § 274 písm. i) OSŘ. Rozhodnutí se musí týkat věcí soukromoprávních (§ 1 ZMPS). Pro určení, zda jde o věc uvedenou v § 1 ZMPS, rozhoduje její kvalifikace podle českého práva. Rozhodnutím o takové věci je i rozhodnutí, které bylo o ní vydáno v adhezním řízení v souvislosti s řízením trestním. Nelze uznat rozhodnutí procesní povahy. Není podstatné, jak cizí procesní právo rozhodnutí nazývá.

V literatuře je diskutována otázka, zda lze uznat cizí rozhodnutí zakládající hmotněprávní stav, který nemá obdobu v tuzemském právu (např. rozhodnutí o rozluce či rozvodu od stolu a lože). Postupně se prosazuje názor, že taková rozhodnutí je třeba posuzovat podle jejich hmotněprávních následků a podle možnosti je uznávat obdobně jako jim nejbližší instituty tuzemského práva.¹³²

Zákon uvádí tři typy exekučních titulů, které jsou způsobilé uznání.

Na prvním místě jsou to rozhodnutí cizích justičních orgánů. Literatura vykládá pojem „cizí justiční orgány“ velmi široce a zařazuje sem i jiné orgány cizího státu, které rozhodují o právních poměrech, o nichž by podle jejich povahy rozhodovaly v ČR soudy. Zákon by bylo vhodné v tomto smyslu novelizovat a vrátit se tak k formulaci, kterou obsahoval § 636 o.s.ř. z roku 1950.¹³³ Musí jít o rozhodnutí cizích státních orgánů. Za státní orgány nejsou považovány zejména rozhodci, církevní orgány a mezinárodní soudy.¹³⁴

¹³² Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 30. Srov.: Kučera, Z., Tichý, L.: K některým otázkám uznání cizích rozhodnutí v ČSSR. Právník, 1986, str. 726.

¹³³ Viz např.: Kučera, Z.: K otázkám úpravy mezinárodního práva soukromého, Právník, 1999, č. 7, str. 610-611. Kučera, Z.: Návrh zákona o mezinárodním právu soukromém. Právní praxe v podnikání, 1998, č. 11, str. 31.

¹³⁴ Nejvyšší soud ČR nevyhověl návrhu, aby rozhodnutí rabinů v Haifě, týkající se čs. občanů, uznalo i Československo. Rozhodnutí rabinátních soudů v Izraeli není možné považovat za rozhodnutí cizího státu, které může uznat ČSSR. Rabinátní soudy mají pravomoc rozhodovat výhradně ve věcech

Dále je možné uznat a vykonat cizí soudní smír, který je soudně vykonatelný podle předpisů státu, kde byl uzavřen.

Konečně může být předmětem uznání a výkonu také notářská listina vystavená cizím notářem. Jedině ve formě notářské listiny lze dosáhnout uznání popř. i výkonu právního úkonu, který je v zemi svého původu sám o sobě exekučním titulem.¹³⁵

Cizí rozhodnutí může být v tuzemsku uznáno pouze za předpokladu, že nabylo právní moci (ust. § 63 ZMPS). Zda cizí rozhodnutí nabylo právní moci, je třeba posoudit podle procesních předpisů státu, kde bylo rozhodnutí vydáno. Cizí právo také určuje, který orgán je příslušný k vydání potvrzení o právní moci rozhodnutí. Zřejmě to bude nejčastěji orgán, který rozhodnutí vydal.

Jak rozhodnutí samotné, tak potvrzení o právní moci jsou cizími veřejnými listinami. Listiny vydané soudy a úřady v cizině mají důkazní moc veřejných listin v ČR, jestliže jsou opatřeny předepsanými ověřeními (ust. § 52 ZMPS). V praxi se vyžaduje vyšší ověření ministerstva zahraničí příslušného cizího státu a vyšší ověření českého diplomatického orgánu v tomto státě. Haagská úmluva o zrušení požadavku vyššího ověření cizích veřejných listin (č. 45/1999 Sb.) tento postup zjednodušuje.

III. 3. Úprava v Nařízení Brusel I a v Luganské úmluvě

Kapitola III NB I (uznání a výkon) se vztahuje pouze na taková rozhodnutí z členských států, která spadají podle kapitoly I (čl. 1) do věcné působnosti a podle kapitoly VI (čl. 66) do časové působnosti nařízení. Obdobně Část III Luganské úmluvy (uznání a výkon) se vztahuje pouze na taková rozhodnutí ze smluvních států, která spadají podle části I (čl. 1) do věcné působnosti a podle části VI (čl. 54) do časové působnosti úmluvy.

izraelských státních občanů židovského vyznání (rozhodnutí ve věci Fischl z 25.5.1951). Cit. dle Bajcura, A.: Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí. Socialistické súdnictvo, 1982, č. 4, str. 19.

¹³⁵ Kučera, Z., Tichý, L.: K některým otázkám uznání cizích rozhodnutí v ČSSR. Právník, 1986, str. 733.

Musí se tedy jednat o rozhodnutí v občanských a obchodních věcech stanovená v čl. 1 NB I (resp. LÚ), která byla vydána v řízení zahájeném po nabytí účinnosti nařízení (resp. úmluvy) ve státě uznání. Nařízení Brusel I i Luganská úmluva se vztahují i na rozhodnutí vydaná po datu účinnosti v řízeních, která byla zahájena před tímto datem, pokud jsou splněny stanovené podmínky (srov. čl. 66 odst. 2. NB I a čl. 54 LÚ). Spadá-li rozhodnutí podle svého předmětu pouze částečně do věcné působnosti nařízení (resp. úmluvy), je možné provést dílčí uznání a výkon rozhodnutí (čl. 48 NB I, čl. 42 LÚ).¹³⁶

Rozhodnutím se rozumí rozhodnutí vydané soudem členského (resp. smluvního) státu bez ohledu na jeho označení jako rozsudek, usnesení nebo nařízení výkonu rozhodnutí, včetně rozhodnutí o úhradě nákladů vydané soudním úředníkem (čl. 32 NB I, čl. 25 LÚ).

Rozhodnutí musí být zásadně projevem státní soudní moci, vydané justičním orgánem členského (smluvního) státu.¹³⁷ Občanské a obchodní věci jsou pravidelně rozhodovány civilními, obchodními nebo pracovními soudy. Nicméně také soukromoprávní rozhodnutí vydaná výjimečně trestním soudem (adhezní řízení) nebo správním soudem členského (smluvního) státu musejí být uznána a vykonána ve zbylých členských (resp. smluvních) státech.

Rozhodnutí správních úřadů, i když se týkají občanskoprávních věcí, zásadně nejsou způsobilá uznání a výkonu v režimu podle NB I či LÚ. V této souvislosti je třeba upozornit na výjimku, která platila již v rámci Bruselské úmluvy¹³⁸ a byla převzata i pro Nařízení Brusel I¹³⁹. Uznat a vykonat lze rozhodnutí o výživném vydávaná dánskými správními úřady. Stejná výjimka platí podle čl. Va Protokolu č. 1 k Luganské úmluvě také pro islandské a norské správní orgány.

¹³⁶ K věcné působnosti NB I blíže: Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 79 n. Rozehnalová, N., Týč, V.: *Evropský justiční prostor v civilních otázkách*. AUB Iuridica No. 262. Brno : Masarykova univerzita, 2003, str. 181 n.

¹³⁷ Rozsudek ESD sp. zn. C-414/92, Solo Kleinmotoren GmbH v. Emilio Boch, SbSD, 1994, I-02237.

¹³⁸ Srov. čl. Va Protokolu z 27.9.1968, ve znění Lucemburské úmluvy o přístupu Dánska, Irska a Spojeného království z roku 1978.

¹³⁹ Viz čl. 2 odst. 2 písm. c) Dohody mezi ES a Dánskem o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst L 299, 16.11.2005, str. 64).

Nařízení Brusel I i Luganská úmluva dopadají svou úpravou pouze na rozhodnutí státních orgánů. Nevztahují se na rozhodčí nálezy,¹⁴⁰ rozhodnutí církevních soudů, stejně jako nadnárodních a mezinárodních soudů. Nelze v jejich rámci uznat (a vykonat) rozhodnutí Evropského soudního dvora či Ústřední komise pro záležitosti plavby na Rýně ve Štrasburku.

Nevyžaduje se, aby rozhodnutí nabylo právní moci. Označení a forma rozhodnutí nejsou podstatné. Je běžné uznávat rozhodnutí vyhotovená ve zkrácené formě, zejména rozsudky pro zmeškání nebo rozhodnutí bez odůvodnění. NB I i LÚ umožňují uznat a vykonat platební rozkazy, předběžně vykonatelná rozhodnutí a v určitém rozsahu také předběžná opatření.

Možnost uplatnění cizích předběžných opatření značně omezil Evropský soudní dvůr, když rozhodl, že není možné uznat a vykonat předběžné opatření, které bylo vydáno bez řádného slyšení žalovaného.¹⁴¹ Tím se ovšem vytrácí kýžený moment překvapení a smysl celého předběžného opatření. Je tedy na žalobci, aby zvážil, zda má takový krok význam a zda nebude výhodnější podat návrh na vydání předběžného opatření v zemi, kde má být provedeno.¹⁴²

Soudní smíry nejsou rozhodnutími ve smyslu čl. 32 nařízení (čl. 25 LÚ), ale jsou uznatelné spolu s notářskými listinami podle kapitoly IV NB I (části IV LÚ). Ryze procesní rozhodnutí jsou v zásadě vyloučena z uznání.

¹⁴⁰ Srov. Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, New York, 10.6.1958 (č. 74/1959 Sb.) a Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži, Ženeva, 21.4.1961 (č. 176/1964 Sb.).

¹⁴¹ Rozsudek ESD sp. zn. 125/79, Bernard Denilauler v. SNC Couchet Freres, SbSD, 1980, str. 1553.

¹⁴² Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 377.

IV. Uznání cizích rozhodnutí

IV. 1. Pojem, účinky uznání

Rozhodnutí státních orgánů působí především ve státě svého vydání. Rozhodnutí jakožto právní akt je projevem státní suverenity. Ze zásady svrchované rovnosti států vyplývá, že akty orgánů určitého státu jsou omezeny jen na jeho území. *Extra territorium ius dicendi impune non paretur*. Mají-li rozhodnutí působit i na území jiného státu, je nutné získat souhlas tohoto státu. Uznání je tedy tímto souhlasem, kdy stát akceptuje cizí rozhodnutí a jeho účinky na svém území. Uznání cizího rozhodnutí je proto předpokladem jeho výkonu v zahraničí.

Mezi státy panuje určitá neshoda ohledně účinků uznání. Některé státy přiznávají uznávaným rozhodnutím právní následky (účinky), které mají podle právního řádu státu rozhodnutí (tzv. přenášení účinků). Jinde státy propůjčují cizím rozhodnutím stejné účinky, jako mají obdobné akty vydané jejich vlastním orgánem (tzv. přizpůsobení účinků). Zahraniční rozhodnutí je jakoby přeměněno v rozhodnutí tuzemského orgánu. Někdy dochází ke kumulaci obou právních řádů v tom smyslu, že na jedné straně právní akt nemůže mít ve státě uznání účinky, které jdou dál, než zamýšlel soud rozhodnutí, na druhé straně jsou cizímu rozhodnutí přiznány nanejvýš takové právní následky, jaké vyvolává tuzemské rozhodnutí.

Přístup spočívající v přenášení účinků ve světě převládá a podle prevažujícího názoru je platný také pro režim Nařízení Brusel I.¹⁴³ Naše pozitivní právo vychází z teorie přizpůsobení účinků (srov. ust. § 65 a § 68 ZMPS). To je ovšem mezi pozitivními úpravami, názory v nauce, jakož i v soudní praxi jednotlivých států výjimečné. Zahraniční rozhodnutí je vydáváno v souladu s procesními prostředky státu rozhodnutí. Proto je protismyslné

¹⁴³ Rozsudek ESD sp. zn. 145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v. Adelheid Krieg, SbSD 1988, 645.

příkládat takovému rozhodnutí později jiné právní následky, nežli získalo ve státě původu.¹⁴⁴

IV. 2. Způsob uznání

IV. 2. 1. Přehled možných přístupů

Stát uznání má několik základních možností. Předně může připustit neformální způsob uznání bez jakýchkoli předpokladů. Druhá možnost spočívá v tom, že stát uznání stanoví určité předpoklady, ale nevyžaduje formální řízení o uznání. Třetí možnost představuje uznání za určitých předpokladů a dodržení určitého zvláštního řízení. Konečně čtvrtá možnost je negativní: stát se může rozhodnout neuznávat cizí rozhodnutí vůbec. Jednotlivé národní úpravy se vyvinuly v rámci těchto možností.

První možnosti odpovídá vzájemná praxe některých arabských států. Rozhodnutí jsou uznávána automaticky, aniž by byla jakkoli přezkoumávána. Ve státech, jejichž úprava spadá do druhé a třetí kategorie popsaných přístupů, je rozhodující, v jakém rozsahu je cizí rozhodnutí přezkoumáváno. Některé státy, jako např. Francie, Belgie, Lucembursko vyžadovaly tradičně věcné přezkoumávání každého rozhodnutí, tzv. *révision au fond*. Tato koncepce je dnes již překonána.

Absolutní většina národních úprav v současné době uznává cizí rozhodnutí, zejména v majetkových věcech, v rámci neformálního postupu. Uznání se uskutečňuje ze zákona. Účinky cizího rozhodnutí nastávají *ipso iure*. Uznání se neprohlašuje ve zvláštním výroku. Naproti tomu ve věcech statusových, zejména ve věcech manželských, vyžadují mnohé státy formální řízení, které je zakončeno formálním rozhodnutím.

Jak již bylo řečeno výše, uznání je předpokladem výkonu rozhodnutí. V jednotlivých případech, kdy nebude uznání cizího rozhodnutí umožněno, je

¹⁴⁴ Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 51.

třeba podat ve státě výkonu nový návrh na zahájení nalézacího řízení a cizí rozhodnutí použít jako důkaz.

IV. 2. 2. Úprava v ZMPS

Autonomní režim uznávání, který upravuje ZMPS, se liší podle toho, zda jde o rozhodnutí v majetkových nebo jiných věcech.¹⁴⁵

Uznání cizího rozhodnutí v majetkových věcech se nevyslovuje zvláštním výrokem (§ 65 ZMPS). K uznání dojde prostě tím, že tuzemský orgán k němu přihlédně při rozhodování o záležitosti, ve které má cizí rozhodnutí určitý význam, např. nařizuje-li jeho výkon. K uznání je třeba, aby rozhodnutí splňovalo podmínky stanovené v §§ 63 a 64 ZMPS. Než přikročí k uznání, musí tuzemský orgán splnění těchto podmínek přezkoumat.

Uznání samo se objeví pouze v odůvodnění předmětného rozhodnutí, nikoli ve výroku.¹⁴⁶ To vede k určité nejistotě. Lze se domnívat, že v případě odepření uznání lze o uznání téhož rozhodnutí žádat znovu. Vzniká tak určité nebezpečí nejednotného rozhodování a právní jistota stran je ohrožena.

Vzhledem k tomu, že se řízení o uznání cizího rozhodnutí v majetkových věcech nezahajuje samostatným návrhem,¹⁴⁷ není zákonem ani stanovena zvláštní příslušnost k projednání uznání cizího rozhodnutí v majetkových věcech.

Zákon konkrétně upravuje způsob uznání pouze pro dvě kategorie rozhodnutí v nemajetkových věcech.¹⁴⁸ Jedná se o rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech určení otcovství (srov. §§ 67 a 68 ZMPS). Způsob uznání cizích rozhodnutí v ostatních nemajetkových věcech není v zákoně

¹⁴⁵ K pojmu „majetkové věci“ srov. Tichý, L.: K otázce zákonem neupraveného uznání cizích soudních rozhodnutí, *Socialistická zákonost*, 1984, str. 39.

¹⁴⁶ R 26/87, str. 249.

¹⁴⁷ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.4.1999, sp. zn. Ncu 88/99. Nejvyšší soud České republiky: K otázce uznání a výkonu cizích rozhodnutí, *Právní rozhledy*, 1999, č. 7, str. 387-389.

¹⁴⁸ Ke způsobu uznání cizích rozhodnutí v nemajetkových věcech srov. např.: Vaške, V: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, str. 444 - 452; Pokorný, M.: K otázce uznávání cizích rozhodnutí na území ČR, *Právní rozhledy*, 1994 č. 6, str. 186 - 188; Tichý, L.: K otázce zákonem neupraveného uznání cizích soudních rozhodnutí, *Socialistická zákonost*, 1984, str. 37 n.

stanoven. Z úpravy obsažené v ZMPS nevyplývá, že by neformální způsob uznání upravený v § 65 měl mít obecný význam pro všechna cizí rozhodnutí, pokud pro ně nemá zvláštní úpravu. Vzniká zde opět určitá nejistota, kterou lze jen obtížně překonat rozšiřujícím výkladem uvedeného ustanovení. Tato známá mezera v zákoně by mohla být odstraněna přijetím nové komplexní zákonné úpravy připravované v souvislosti s rekodifikací českého soukromého práva.

IV. 2. 3. Nařízení Brusel I

Přínosem Bruselské úmluvy, na kterou Nařízení Brusel I a Luganská úmluva navazují, je jednotná úprava formální stránky uznání a povolení výkonu. BÚ jednotně upravila základy řízení o uznání a povolení výkonu cizích rozhodnutí. Pro povolení výkonu rozhodnutí byl zaveden nový typ řízení (viz následující kapitola). Uznání se děje neformální cestou.

Nařízení Brusel I zásadně ukládá uznat cizí rozhodnutí ve smyslu čl. 32 automaticky, bez zvláštního řízení (čl. 33 odst. 1). V případě sporu mají účastníci řízení možnost požadovat, aby bylo stanoveno, že rozhodnutí musí být uznáno (čl. 33 odst. 2). Dále je možné domáhat se uznání v rámci jiného řízení, jehož výsledek je na uznání rozhodnutí závislý (čl. 33 odst. 3). Ani zde se nevyžaduje žádný formalizovaný postup. Soud nemůže přerušit hlavní řízení a vyzvat strany k zahájení uznávacího řízení.

Jestliže otázka uznání byla rozhodnuta např. ve sporu ohledně smluvních nároků pouze jako otázka předběžná, nebude zřejmě soud ve státě uznání při příštím rozhodování např. ohledně prohlášení výkonu stejného cizího rozhodnutí vázán rozsudkem, který je založen na předběžném uznání. Pro vykonávacího soudce platí tytéž předpisy, teoreticky by proto neměl dospět k jiným výsledkům než soudce, který o uznání rozhodoval v předchozím řízení jako o otázce předběžné. Máme však za to, že posouzení této věci v rámci předběžné otázky váže soud pouze pro zahájený spor a není závazné pro později zahájená řízení. Uznání cizího rozhodnutí není stanoveno ve výroku

rozhodnutí soudu. Nelze se proto proti němu odvolat a také nejde o rozhodnutí, které by zakládalo překážku věci rozsouzené.¹⁴⁹

Je otázkou, zda je soud ve státě uznání podle NB I povinen zkoumat splnění podmínek uznání cizího rozhodnutí (čl. 34 a 35 NB I) z úřední povinnosti, jak tomu bylo zásadně u Bruselské úmluvy. V řízení o prohlášení vykonatelnosti je podle čl. 41 NB I přezkum těchto podmínek výslovně zakázán. Nařízení výslovně neukládá přezkum podmínek uznání z úřední povinnosti ani v řízení o opravném prostředku podle čl. 45 NB I. Již u Bruselské úmluvy se přitom prosazoval názor, že soud se tam, kde úmluva mlčí, může omezit na přezkum podmínek uznání podle svého lex fori. Úřední povinnost k přezkumu splnění podmínek uznání byla tak v NB I přinejmenším silně oslabena.¹⁵⁰

Rozhodnutí nelze přezkoumávat věcně (čl. 36). Soudce, který rozhoduje o uznání rozhodnutí, nemůže zásadně zkoumat, zda došlo k chybám v řízení před soudem rozhodnutí, zda byly správně zjištěny a posouzeny rozhodné skutečnosti a zda byly správně použity předpisy mezinárodního práva soukromého a hmotné právo státu rozhodnutí.

Vzhledem k tomu, že předmětem uznání může být i rozhodnutí, které není pravomocné, může dojít během jeho uznávání k jeho napadení ve státě vydání řádným opravným prostředkem. Soud, u něhož je požadováno uznání rozhodnutí, může řízení přerušit (čl. 37), aby se zabránilo protikladným rozhodnutím, která by mohla vzniknout v důsledku pozdějšího zrušení či změny uznaného rozhodnutí. Řízení pak musí být přerušeno až do nabytí právní moci uznávaného rozhodnutí v zahraničí. Obdobnou úpravu obsahuje nařízení v čl. 46 ohledně výkonu rozhodnutí. O přerušení rozhoduje úvaha soudu. Jestliže soud odmítne řízení přerušit, může být i vzdor opravnému prostředku v cizině definitivně o uznání (vykonatelnosti) rozhodnuto.

¹⁴⁹ Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor v civilních otázkách. AUB Iuridica No. 262, Brno : Masarykova univerzita, 2003, str. 304. Srov. také Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu, AUC Iuridica, 1995/1-2, str. 96.

¹⁵⁰ Ústavní soud ČR rozhodl, že tuto povinnost má soud rozhodující o opravném prostředku toliko na základě námitek vznesených účastníkem. Viz náleží Ústavního soudu ze dne 25.4.2006, sp. zn. I. ÚS 709/05, Soudní rozhledy, 2006, č. 9, str. 329 n.

Nařízení nedopadá na řízení, které by bylo zahájeno negativním určovacím návrhem. Toto omezení bylo záměrně zvoleno již u Bruselské úmluvy a v nezměněné podobě převzato i do NB I. Nicméně i negativní zjištění nemožnosti uznání může mít značný právní význam a ochrannou hodnotu pro účastníky právního vztahu. Nařízení takový druh řízení výslovně nevylučuje. Máme tedy za to, že takový návrh možný je a řídí se národním právem státu, v němž má být o uznání rozhodnuto.¹⁵¹

IV. 2. 4. Luganská úmluva

Pro Luganskou úmluvu platí to, co bylo řečeno výše v oddíle věnovaném Nařízení Brusel I (IV. 2. 3.) s jednou zásadní výhradou. Splnění podmínek uznání (čl. 27 a 28 LÚ) je soud ve státě uznání zásadně povinen zkoumat z úřední povinnosti. Další rozdíly oproti textu sub IV. 2. 3. jsou pouze formální. Neodpovídají čísla článků. LÚ se dělí na části, zatímco NB I na kapitoly.

Nejpodstatnější rozdíl v úpravě uznání cizích rozhodnutí oproti NB I však spočívá v širším katalogu překážek uznání.¹⁵² Již v porovnání s Bruselskou úmluvou obsahuje Luganská úmluva některé další důvody odepření uznání rozhodnutí (čl. 28 odst. 2 LÚ). Do Nařízení Brusel I nebyl převzat čl. 27 odst. 4 BÚ, který stanovil odepření uznání pro určité případy rozporu s mezinárodním právem soukromým státu uznání.¹⁵³ V Luganské úmluvě je tato překážka uznání doposud obsažena.

Luganská úmluva II rozdíly oproti NB I do značné míry smazává. Pokud jde o zkoumání podmínek uznání z úřední povinnosti, platí, co bylo řečeno pro NB I. Formální rozdíly jsou minimální. Čísla článků odpovídají. Dělení na hlavy místo kapitoly není významnou odchylkou. Mezi důvody odepření uznání již nejsou případy rozporu s mezinárodním právem soukromým státu

¹⁵¹ Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 387.

¹⁵² Podmínkám uznání je věnována samostatná kapitola VI.

¹⁵³ Blíže Rozehnalová, N., Týč, V.: *Evropský justiční prostor v civilních otázkách*. AUB Iuridica No. 262, Brno : Masarykova univerzita, 2003, str. 303.

uznání vyjmenované v čl. 27 odst. 4 LÚ. Překážky uznání upravené v čl. 28 odst. 2 původní LÚ však zůstaly zachovány (druhá věta čl. 35 odst. 1 LÚ II).

V. Výkon cizích rozhodnutí

V. 1. Obecně

Výkonem rozhodnutí se rozumí přinucení osoby, které je rozhodnutím uložena určitá povinnost, ke splnění této povinnosti státní mocí, jestliže tuto povinnost na základě rozhodnutí sama nesplnila.

Aby mohlo být cizí rozhodnutí vykonáno v jiném státě, je třeba, aby splňovalo určité předpoklady. Předpokladem výkonu cizího rozhodnutí je zejména jeho uznání ve státě výkonu (viz kapitola IV). Ve většině států musí být zahraničnímu rozhodnutí přiznána vykonatelnost pro tuzemsko.

Ve všech evropských zemích může být cizí rozhodnutí, které bylo prohlášeno vykonatelným, následně vykonáno jako rozhodnutí vydané ve státě uznání. Není bez zajímavosti, že anglické soudy doposud omezují výkon pouze na peněžité rozhodnutí. Rozhodnutí, která ukládají plnění jiného druhu, mohou být pouze uznána, nikoliv však vykonána.¹⁵⁴ Ve Spojeném království navíc nedochází k výkonu cizích rozhodnutí na základě prohlášení nebo nařízení vykonatelnosti, nýbrž na základě registrace cizího rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že Anglie, Wales, Skotsko a Severní Irsko mají vlastní, samostatnou soustavu soudů, působí taková registrace pouze v příslušné části Spojeného království.¹⁵⁵

Z praktického hlediska je velmi důležitá odpověď na otázku, jak dlouho celá procedura uznání a výkonu trvá a jak je nákladná. Náklady řízení jsou zpravidla hrazeny stranou, která prohrála spor. Mnohé země obsahují úpravu maximální výše odměny advokáta. Nicméně tato úprava bývá často velmi

¹⁵⁴ Toto omezení se zjevně promítlo do přístupu uplatňovaného soudy v USA, kde je rovněž patrná určitá neochota vykonávat cizí „soudní zákazy a příkazy“ (injunctions). „Lze se proto domnívat, že soudní rozhodnutí vydané v cizině, které příkazuje či zakazuje určité jednání, bude vykonáno v této zemi za předpokladu, že takový výkon bude nutný pro realizaci tohoto rozhodnutí a nezatíží nepřiměřeně americký soud, a dále za předpokladu, že podle názoru amerického soudu bude toto rozhodnutí v souladu se základními zásadami spravedlnosti a dobrých mravů.“ American Law Institute: Restatement of the law, second: conflict of laws, 2d. St. Paul : American Law Institute Publishers, 1971, § 102, písm. g).

¹⁵⁵ Srov. čl. 38 odst. 2 Nařízení Brusel I či Luganské úmluvy II a čl. 31. odst. 2 Bruselské a Luganské úmluvy.

pružná a je těžké odhadnout správně výši nákladů v konkrétním případě. Navíc soudy některých zemí se mohou na základě vlastní úvahy podstatně odchýlit od obecného pravidla, že náklady soudního řízení následují výsledek sporu. Dále není mnohdy jasné, jak je pravděpodobné, že úspěšný navrhovatel výkonu rozhodnutí vymůže od protistrany zpět zaplacené palné. Konečně právní zástupce může za své služby účtovat částku přesahující výši odměny, kterou mu v dané věci přiznal soud a kterou úspěšné straně podle rozhodnutí soudu proplatí protistrana.

Obdobně může být velmi obtížné určit správně dobu potřebnou k uznání a výkonu rozhodnutí. Empirické studie, statistiky, které by mohly odpovědět na tyto otázky, nejsou zpravidla k dispozici.¹⁵⁶

V. 2. Zákonná úprava v ČR

ZMPS obsahuje pouze rámcovou úpravu výkonu cizího rozhodnutí, na kterou navazuje úprava obsažená v OSŘ¹⁵⁷ a EŘ. Při výkonu cizího rozhodnutí bude tuzemský soud postupovat zásadně podle tuzemských procesních předpisů (srov. § 48 ZMPS), které jsou považovány za *leges fori*.

Ustanovení § 66 ZMPS se omezuje pouze na cizí rozhodnutí o majetkových právech. Z toho vyplývá, že jiná rozhodnutí, pro jejichž výkon zde není zákonný podklad, nemohou být vykonána. Pouze mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, či komunitární právo by mohly stanovit něco jiného.

Výkon cizího rozhodnutí o majetkových právech musí být nařízen tuzemským soudem (§ 66 ZMPS).¹⁵⁸ Toto samozřejmé pravidlo má zabránit

¹⁵⁶ Tak např. v Německu popisuje tuto situaci Geimer: „Statistický materiál mi znám není. Zdlouhavé je především obstarávání posudku ohledně cizího práva (§293 ZPO) kvůli (údajnému) nepřetržitému přetížení znalců. Zatímco řízení podle AVAG, především v oblasti působnosti BÚ a LÚ, zpravidla probíhají velmi rychle, žalobní řízení (§§ 256 resp. 722 ZPO) je často méně rychlé.“ Geimer, R.: Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of Application of the Brussels and Lugano Conventions: Germany. In: Walter, G., Baumgartner, S. P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions, Londýn: Kluwer Law International, 2000, str. 263.

¹⁵⁷ Jedná se zejména o část VI - výkon rozhodnutí, § 251n.

¹⁵⁸ K pojmu „majetkové věci“ srov. Tichý, L.: K otázce zákonem neupraveného uznání cizích soudních rozhodnutí. Socialistická zákonnost, 1984, str. 39.

pochybnostem, zda by nebylo možné realizovat v tuzemsku výkon cizího rozhodnutí nařízený soudem, který toto rozhodnutí vydal.

Nařízení výkonu rozhodnutí má formu usnesení. Protože usnesení, jímž se nařizuje výkon rozhodnutí tuzemského soudu, nemusí vždy obsahovat odůvodnění (srov. § 169 odst. 2 OSŘ a § 44 odst. 6 EŘ), stanoví ZMPS výslovně, že nařízení výkonu cizího rozhodnutí je třeba vždy odůvodnit. Z odůvodnění musí být zejména patrné, že soud zkoumal podmínky pro uznání a jak dospěl k závěru, že jsou naplněny.¹⁵⁹ Jedině tak má účastník řízení možnost poukázat v případě nesprávného posouzení podmínek na nesprávnosti v případném opravném prostředku.

Návrh na výkon cizího rozhodnutí v majetkových věcech je zpoplatněn podle položky 16 sazebníku zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Návrh na nařízení exekuce podle EŘ zpoplatněn není. Je-li navrhovatel cizinec, je možné mu taktéž uložit povinnost složit jistotu za náklady, které řízením o výkon vzniknou povinnému (§ 51 ZMPS), nebude-li nakonec výkon nařízen. Cizinec má právo na osvobození od soudních poplatků a záloh a na ustanovení bezplatného zástupce jen, je-li dána vzájemnost (§ 50 ZMPS). Postavení cizince v řízení tak může být podle okolností horší než postavení tuzemského účastníka.¹⁶⁰

V rámci soudního výkonu rozhodnutí nelze měnit částku stanovenou vykonávaným rozhodnutím v cizí měně. Pro vyčíslení vymáhané částky v Kč při výkonu cizího rozhodnutí, které ukládá povinnému bydlícímu v ČR platit částku (částky opětuujícího se plnění) v cizí měně, je rozhodný stav podle kursovního lístku v době provádění výkonu rozhodnutí (např. v době provádění srážek ze mzdy).¹⁶¹

¹⁵⁹ Srov. R 26/87, str. 250.

¹⁶⁰ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí ve věcech soukromoprávních podle českého a německého práva. Právník, 2000, č. 4, str. 391.

¹⁶¹ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR sp. zn. 5 Cz 55/86.

V. 3. Úprava v Nařízení Brusel I

Nařízení upravuje řízení o vykonatelnosti rozhodnutí, nikoli samotný výkon, který se řídí právem *lex fori*. Vykonáno může být cizí rozhodnutí, které je ve státě vydání vykonatelné a které je prohlášeno za vykonatelné ve státě, kde má být vykonáno, a to na návrh kterékoli zúčastněné strany (čl. 38 NB I).

Strana, která žádá o prohlášení vykonatelnosti, musí předložit autentický výtisk rozhodnutí a osvědčení podle přílohy V nařízení vystavené ve státě původu rozhodnutí. Předpokladem vykonatelnosti je uznání rozhodnutí. Přezkum podmínek uznání (čl. 34 a 35 NB I) v řízení o prohlášení vykonatelnosti je však podle čl. 41 NB I výslovně zakázán.

Soud (resp. příslušný orgán) členského státu, který o prohlášení vykonatelnosti rozhoduje, může namísto osvědčení podle přílohy V nařízení přijmout rovnocennou písemnost nebo předložení osvědčení prominout (čl. 55 NB I). Vykonatelnost v takovém případě vyplyne buď z rozhodnutí samého, nebo z předpisů práva státu, který rozhodnutí vydal (určující je zpravidla datum doručení ve spojení s lhůtou k podání opravného prostředku), nebo z úředního potvrzení vykonatelnosti. Vykonatelnost nemusí být stanovena s konečnou platností. Dostatečná je předběžná vykonatelnost. Nicméně pokud právo státu, kde bylo rozhodnutí vydáno, neumožňuje rozhodnutí předběžně vykonat, nemůže být takto vykonáno ani v jiném státě.

Záleží na navrhovateli, ve kterém ze členských států si přeje rozhodnutí vykonat. Prohlášení vykonatelnosti nemůže být odepřeno s odůvodněním, že rozhodnutí by mohlo být snáze nebo výhodněji vykonáno v jiném státě. Nařízení samo výslovně nevylučuje souběžný výkon v několika státech, neboť dlužník je proti nebezpečí násobného výkonu dostatečně chráněn opravnými prostředky národního práva členských států.

Podání návrhu na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí se řídí právem státu, kde má být výkon proveden (čl. 40 odst. 1 NB I). To ovšem neplatí absolutně, neboť nařízení samo některá pravidla rovněž obsahuje. Článek 39 NB I ve spojení s přílohou II zcela konkrétně upravuje, kdo o návrhu na

prohlášení vykonatelnosti rozhoduje. Nařízení určuje vedle místní příslušnosti také věcnou a funkční příslušnost. Úprava v nařízení je v tomto ohledu natolik podrobná, že vytváří dojem úplnosti. Výčet orgánů příslušných k podání návrhu v příloze II je formulován, jako by byl taxativní. V minulosti se však ukázalo, že národní právo členských států může určovat další místa, která jsou příslušná k podání návrhu a pravomocná o návrhu rozhodnout. V Německu spadá rozhodování o prohlášení vykonatelnosti notářských zápisů (čl. 57 NB I) do působnosti notářů (§ 55 odst. 3 AVAG).¹⁶² Tuto skutečnost příloha II NB I původně nereflektovala a k nápravě došlo až novelizací jejího textu.¹⁶³

Navrhovatel musí určit svou adresu v obvodu soudu, k němuž je návrh na výkon podáván (čl. 40 odst. 2 NB I). Smyslem určení adresy je usnadnění komunikace soudu a povinného s navrhovatelem, který má zásadně bydliště resp. sídlo v jiném státě. Doba a způsob určení adresy se řídí právem státu, kde je návrh na výkon podáván. Neobsahuje-li toto právo ustanovení o tom, kdy má být adresa stanovena, je třeba vycházet z toho, že se tak musí stát nejpozději při doručení rozhodnutí o výkonu odpůrci.¹⁶⁴

Rozhodnutí je vykonatelné, jakmile jsou splněny formální náležitosti uvedené v čl. 53 NB I, aniž by bylo přezkoumáváno podle článků 34 a 35 NB I. Povinný není v této fázi řízení oprávněn činit k návrhu jakákoli podání. Nařízení Brusel I jde v citovaném ustanovení dále než Bruselská úmluva, která sice zapověděla povinnému v tomto stadiu řízení uplatňovat své námítky, soudu však ponechala možnost návrh na prohlášení vykonatelnosti pro nesplnění podmínek uznání zamítnout (čl. 34 BÚ).

Věcný přezkum cizího rozhodnutí nepřipadá v úvahu. Soud nesmí rozhodnutí v řízení o výkonu obsahově měnit. Naproti tomu je možné rozhodnutí konkretizovat nezpochybnitelným výkladem tak, aby odpovídalo požadavkům na určitost rozhodnutí ve státě výkonu. Například je možné konkretizovat označení účastníků. Lze takto postupovat ohledně úroků a

¹⁶² Geimer, R.: Das EuGVVO-Beschwerdeverfahren an der Schnittstelle von europäischem Gemeinschaftsrecht und nationalem Recht. IPRax, 2003, č. 4, str. 337, pzn. č. 3.

¹⁶³ Nařízení Komise (ES) č. 1496/2002, Úř. věst. L 225, 22.8.2002, str. 13.

¹⁶⁴ Rozsudek ESD sp. zn. 198/85, Femand Carron v. Spolková republika Německo, SbSD, 1986, str. 2437.

vedlejších nákladů, pokud jejich výše bez dalšího vyplývá z dotčených cizích právních předpisů. Obdobně pokud cizí rozhodnutí předvídá přírážku pro případ propadu měny a k jejímu vyčíslení odkazuje na cizí právo nebo statistické podklady, je nutné tuto konkretizaci provést, aby mohlo být rozhodnutí vykonáno.¹⁶⁵ Nařízení rovněž nevylučuje přepočítání měny u rozhodnutí znějících na plnění v cizí měně. Posledně uvedené případy jsou vzhledem k pokračujícímu rozšiřování počtu členských států EU nadále aktuální, přestože je postupně zaváděna jednotná měna.

Opravný prostředek proti rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti může podat kterýkoli účastník (čl. 43 NB I). Lhůta pro podání řádného opravného prostředku činí zásadně jeden měsíc, nejvýše dva měsíce. Proti rozhodnutí o tomto opravném prostředku je možné uplatnit opravné prostředky uvedené taxativně pro jednotlivé členské státy v příloze IV. Soudy, které rozhodují o výše uvedených opravných prostředcích, zruší rozhodnutí o prohlášení vykonatelnosti pouze z důvodů uvedených v člancích 34 a 35 nařízení. Soud je povinen rozhodnout neprodleně. Ani v řízení o opravném prostředku nesmí být cizí rozhodnutí věcně přezkoumáváno (čl. 45 NB I).

Soud, u něhož byl podán opravný prostředek, může k návrhu povinného přerušit řízení, je-li cizí rozhodnutí napadeno řádným opravným prostředkem ve státě vydání, nebo dokud lhůta k jeho podání neuplynula. Soud může rovněž podmínit výkon rozhodnutí složením jistoty, kterou určí (čl. 46 NB I). Jistota může být uložena jedině zároveň s rozhodnutím o opravném prostředku.¹⁶⁶

V průběhu lhůty stanovené pro podání opravného prostředku proti prohlášení vykonatelnosti a, je-li podán, do vydání rozhodnutí nesmí být přijata žádná jiná opatření týkající se majetku povinného než zajišťovací opatření (čl. 47 odst. 3 NB I).

Do čl. 52 NB I bylo převzato jedno ustanovení ohledně poplatků ve státě výkonu původně obsažené v čl. III Protokolu k Bruselské úmluvě. V řízení o

¹⁶⁵ Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 434-435.

¹⁶⁶ Rozsudek ESD sp. zn. 258/83, *Fabrique de chaussures Brennero Sas v. Wendel GmbH Schuhproduktion International*, SbSD 1984, str. 3971.

prohlášení vykonatelnosti nemohou být ve státech, kde je výkon požadován, vybírány poplatky stanovené podle hodnoty věci. Tímto zákazem má být zamezeno nerovnostem, které by vznikaly v důsledku toho, že v některých státech by byl ve spojitosti s vydáním exequaturu vybírán pevně stanovený poplatek, zatímco v jiných státech by se pro určení výše tohoto poplatku vycházelo z hodnoty věci. Toto ustanovení se nicméně nevztahuje na honoráře právních zástupců účastníků řízení.

V. 4. Úprava v Luganské úmluvě

Luganská úmluva obsahuje prakticky shodnou úpravu vykonatelnosti jako Bruselská úmluva. Nařízená Brusel I však přineslo oproti těmto úmluvám některé dílčí obsahové změny.

Nejdůležitější rozdíl spatřujeme v ustanovení článku 34 LÚ. Návrh na prohlášení vykonatelnosti je podle úmluvy možno zamítnout, a to z důvodů uvedených v člancích 27 a 28 úmluvy. Podle NB I to možné není a přezkum splnění podmínek uznání, jež jsou uvedeny v člancích 34 a 35 nařízení, přichází v úvahu až v případném řízení o opravném prostředku (viz výše sub V. 3.).

Luganská úmluva na rozdíl od Nařízení Brusel I upravuje řízení o opravném prostředku po každého z účastníků řízení zvlášť.

Další obsahové rozdíly v textu předmětných úprav nejsou nikterak zásadní a mají převážně technický charakter.

Luganská úmluva II veškeré výše uvedené rozdíly odstraní.

VI. Podmínky uznání (a výkonu) cizích rozhodnutí

VI. 1. Úvod

Státy vytvořily určitý režim podmínek uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Každý stát si vyhrazuje neuznat určitá rozhodnutí, která nemají potřebné vlastnosti, nespĺňují požadavky jeho práva. Podmínky, za nichž jsou rozhodnutí uznávána, reflektují do značné míry základní hodnoty a zájmy jednotlivých států. Tyto podmínky mají různou povahu, jsou rozdílně formulovány a různě používány.

Jednotlivé státy mohou stanovit libovolné podmínky resp. předpoklady uznání, nicméně mnohé z používaných podmínek mají velmi podobný charakter a formu, některé jsou dokonce totožné. Podmínky mohou být v zásadě formulovány pozitivně jako předpoklady uznání, anebo negativně jako překážky uznání.

Pro správné pochopení režimu uznání je rozhodující nejen samotný text předmětné právní normy, ale také způsob jakým je pozitivní právo aplikováno v praxi. Důležité je zejména, jakým způsobem vykládají stanovené podmínky uznání soudy (srov. kap. II. 4.).

Některé státy, mezi nimi i ČR, považují za základní podmínku uznání potažmo výkonu cizího rozhodnutí skutečnost, že uznávané rozhodnutí nabylo právní moci. O tomto požadavku bylo pojednáno výše (viz kap. III) v rámci analýzy cizích rozhodnutí, která jsou způsobilá být předmětem uznání.

Většina států včetně České republiky přistupuje ke zkoumání podmínek z úřední povinnosti. Vzdání se přezkoumávání předpokladů uznání či zhojení některých nedostatků ze strany účastníka řízení nepřichází podle většiny autonomních národních úprav v úvahu.¹⁶⁷ Někdy se však objevují proti tomuto striktnímu postoji námitky. Uvádí se, že takovýto postup je třeba dodržet pouze

¹⁶⁷ Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1-2, str. 101.

v těch případech, kdy jde o bezprostřední zájem státu.¹⁶⁸ Také u nás je možné pozorovat názory, že k některým překážkám uznání by se mělo přihlížet jen na návrh stran.¹⁶⁹

V rámci Bruselské úmluvy a Luganské úmluvy se tradičně vychází z názoru, že podmínky uznání jsou přezkoumávány zásadně z úřední povinnosti. Uvádí se, že povinný přezkum odpovídá významu použitých překážek uznání a vyplývá ze znění úmluvy, i když úmluva o tom nemá žádné výslovné ustanovení. Postupně se nicméně prosazuje stanovisko, že soud se tam, kde úmluva mlčí, může omezit na přezkum podmínek uznání podle svého *lex fori*.¹⁷⁰

V Nařízení Brusel I a Luganské úmluvě II byla povinnost přezkumu z úřední povinnosti přinejmenším významně oslabena, jak o tom bylo pojednáno výše (viz sub IV. 2. 3.). Přezkum podmínek uznání je v první fázi řízení o prohlášení vykonatelnosti podle čl. 41 NB I výslovně zakázán a přichází v úvahu až v řízení o opravném prostředku.

Podmínky uznání a výkonu cizích rozhodnutí stanoví v České republice ZMPS v § 64. Jsou formulovány negativně tak, že lze uznat zásadně každé rozhodnutí splňující obecné náležitosti, které nevykazuje žádnou z vad vyjmenovaných v uvedeném ustanovení zákona. Podmínky uznání a výkonu mají převážně formální charakter. Cizí rozhodnutí nemůže být zásadně věcně přezkoumáváno.

Bruselská úmluva a Luganská úmluva obsahují výčet podmínek uznání cizího rozhodnutí v člancích 27 a 28. Na rozdíl od Bruselské úmluvy upravuje Luganská úmluva některé dodatečné důvody odepření uznání v čl. 28 odst. 2. Jak již bylo řečeno výše (viz kap. IV. 2. 3.), rozhodnutí cizího soudu nemůže být v žádném případě věcně přezkoumáváno. Toto ustanovení ve svém důsledku zdůrazňuje výjimečný charakter uvedených důvodů odepření uznání.

¹⁶⁸ Geimer, R.: Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of Application of the Brussels and Lugano Conventions: Germany. In: Walter, G., Baumgartner, S. P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 246.

¹⁶⁹ Viz Kučera, Z.: K otázkám úpravy mezinárodního práva soukromého. Právník, 1999, č. 7, str. 611.

¹⁷⁰ Srov. Kropholler, J.: Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 380-381.

Nařízení Brusel I vypočítává podmínky uznání v člancích 34 a 35. Do nařízení nebyl převzat čl. 27 odst. 4 BÚ, který stanovil odepření uznání pro určité případy rozporu s mezinárodním právem soukromým státu uznání.¹⁷¹

VI. 2. Mezinárodní příslušnost soudů

Soudní pravomoc je oprávnění soudu svěřené mu zákonem rozhodovat a provádět řízení jako orgán určitého státu. Předpokládá určité vymezení vůči pravomoci jiných státních orgánů a též vůči pravomoci orgánů cizích států. Ve druhém případě se jedná o tzv. mezinárodní soudní příslušnost.¹⁷²

Autonomní úpravy a bilaterální úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodnutí vyžadují přezkoumávání mezinárodní příslušnosti soudu, který vydal cizí rozhodnutí. Zásadně se přezkoumává pouze mezinárodní příslušnost soudu státu rozhodnutí. Rozsah přezkumné činnosti soudu státu uznání se řídí jeho *lex fori*. Soud státu uznání je zpravidla povinen přezkoumat z úřední povinnosti tuzemskou výlučnou pravomoc, nikoliv však nevýlučnou zahraniční pravomoc.

Soudy používají pro účely přezkoumání mezinárodní soudní příslušnosti vlastní právní normy o soudní pravomoci a příslušnosti (tzv. zrcadlový princip). V řadě států jsou proto pravidla o pravomoci a příslušnosti používána takto pro účely uznání v zásadě stejná jako pravidla používaná pro určení pravomoci a příslušnosti soudů státu uznání. Některé státy nicméně netrvají na dodržení vlastních pravidel o přímé pravomoci. Tak např. ve Francii stačí pro určení nepřímé pravomoci zahraničního soudu, že cizí stát má k dané věci dostatečně silný vztah, bez ohledu na francouzská pravidla o přímé pravomoci.¹⁷³

K omezení možnosti uznání jsou také používána zvláštní pravidla o nepřímé pravomoci. Tak některé státy (Francie, Belgie) neuznávají rozhodnutí

¹⁷¹ Bližší Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor v civilních otázkách. AUB Iuridica No. 262. Brno : Masarykova univerzita, 2003, str. 303.

¹⁷² Srov. Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. 6. vydání, Brno : Doplněk, 2004, str. 380 – 381.

¹⁷³ Walter, G., Baumgartner, S. P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 193-195.

proti svým příslušníkům či rezidentům (Švýcarsko), jestliže žalovaný nesouhlasil s pravomocí soudu.

Většina států považuje souhlas žalovaného za dostatečný základ pravomoci soudu státu rozhodnutí. Řada států nepřímo vynucuje ujednání o výběru fóra či rozhodčí doložku tím, že odmítá uznat cizí rozhodnutí v případě, kdy cizí soud ignoroval takové ujednání, přestože bylo platné podle práva státu uznání.¹⁷⁴

Státy se rozcházejí v představě o povaze okolností, ze kterých lze odvodit, že žalovaný souhlasil s pravomocí soudu mlčky. Tak např. v Anglii se má za to, že takový souhlas je dán, jestliže se žalovaný zúčastnil projednávání podstaty věci poté, co neúspěšně namítnul nedostatek pravomoci cizího soudu.¹⁷⁵ Naproti tomu v jiných státech (Německo, Švýcarsko) takové jednání nijak neomezí možnost žalovaného napadnout pravomoc soudu státu rozhodnutí v rámci řízení o uznání.¹⁷⁶ V těchto státech se na souhlas usuzuje pouze tehdy, jestliže se žalovaný zúčastnil projednávání sporu bez jakýchkoli námitek ohledně soudní pravomoci.

Státy nezkoumají pouze nepřímou pravomoc cizího soudu ale také, zda soudním jednáním a rozhodnutím v cizině nebyla porušena pravidla o výlučné pravomoci jejich vlastních soudů. V některých státech je výlučná pravomoc jediným důvodem přezkumu pravomoci soudu rozhodnutí. Cizí rozhodnutí může být uznáno, jakmile spor nespadá do výlučné pravomoci orgánů státu uznání. Výlučná pravomoc může být omezena pouze na lokalizované spory. Někdy ovšem státy prosazují výlučnou pravomoc svých orgánů k rozhodování všech sporů vedených proti jejich příslušníkům (Francie, Belgie).

¹⁷⁴ Tak je tomu např. v Německu, kde rozhodnutí vydané v soudním řízení vzdor platné rozhodčí smlouvě nebude s nejvyšší pravděpodobností uznáno, a to na základě analogické aplikace ust. § 328 ZPO. To však neplatí pro uznávání v režimu podle NB I, neboť oporností platné rozhodčí smlouvy není podle NB I překážkou uznání. Viz Bälz, K., Marienfeld, S.: *Missachtung einer Schiedsklausel als Anerkennungshindernis i.S.v. Art. 34-35 EuGVVO und § 328 ZPO?* RIW, 2003, č. 1, str. 51-55.

¹⁷⁵ Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.): op. cit. sub 173, str. 24.

¹⁷⁶ Německo: § 328 ZPO ve spojení s § 39 ZPO, Švýcarsko: čl. 26 písm. c) Spolkového zákona o mezinárodním právu soukromém.

Zákonná úprava v ČR

Také náš ZMPS obsahuje ustanovení o mezinárodní příslušnosti soudu státu rozhodnutí [§ 64 písm. a)]. K posouzení pravomoci cizozemského orgánu se použijí ustanovení OSŘ o příslušnosti tuzemských soudů (tzv. zrcadlový princip). Není třeba, aby o věci v cizím státě rozhodoval přesně ten orgán, který je příslušný podle OSŘ. Stačí, že se v dotyčném státě takový orgán nachází, byť o věci rozhodl jiný orgán tohoto státu.

Není-li v daném cizím státě žádný orgán příslušný podle tuzemských předpisů a pravomoc orgánu, který rozhodnutí vydal, je založena prorogační úmluvou, použije se na náležitosti této prorogace ustanovení § 37 odst. 3 ZMPS. Podle tohoto ustanovení může pravomoc cizozemského soudu sjednat písemně pouze tuzemská „organizace“. Lze se tak domnívat, že české fyzické osoby jsou z této možnosti vyloučeny a pravomoc zahraničního soudu může sjednat pouze právnická osoba.¹⁷⁷ Vyloučení fyzických osob se Bělohávek pokouší překlenout poukazem na dobu vzniku ZMPS, kdy fyzické osoby v oblasti zahraničního obchodu fakticky podnikat nemohly. Uvádí, že pojem organizace z dnešního pohledu nelze chápat jako synonymum pojmu "právnická osoba", nýbrž spíše jako synonymum pojmu "podnikatel". Odkazuje přitom na odpovídající zahraniční úpravu.¹⁷⁸ Tento výklad však podle našeho názoru bohužel neodpovídá znění zákona. Lze přitom odkázat na legální definici právnických osob uvedenou v § 8 ZMO, který byl stejně jako ZMPS přijat v roce 1963 a který za právnické osoby považuje organizace nadané právní subjektivitou. Ostatně občanský zákoník z roku 1964 uváděl ve svém původním znění jako účastníky občanskoprávních vztahů občany a socialistické organizace. Dnes jsou na týchž místech uváděny fyzické osoby a právnické osoby. Poukazem na zahraniční úpravu nelze překonat nevhodné ustanovení zákona. Zákon je třeba novelizovat, aby tuzemským fyzickým osobám, které

¹⁷⁷ Kučera, Z.: Ujednání o příslušnosti zahraničního soudu. PPP, 1997, č. 12, str. 11.

¹⁷⁸ Bělohávek, A. J.: Prorogace pravomoci soudů v majetkových sporech s mezinárodním prvkem a otázka vzájemnosti. Právní rádce, 2002, č. 12, dostupný na <http://pravniradce.ihned.cz>.

jsou podnikateli ve smyslu § 2 odst. 2 ObchZ, umožňoval pravomoc cizího soudu dohodnout.

Cizí rozhodnutí nemůže být uznáno a vykonáno, týká-li se záležitosti, o které mohou podle tuzemských předpisů rozhodovat pouze tuzemské orgány. Zákon neobsahuje taxativní výčet věcí spadajících do výlučné pravomoci tuzemských orgánů. Výslovně tak stanoví pouze v případě prohlášení tuzemského občana za mrtvého (§ 43 odst. 1 ZMPS). Výlučná pravomoc je ale zřejmě dána i v jiných věcech. Výklad dotčených ustanovení zákona však činí značné potíže.¹⁷⁹

Nařízení Brusel I

Nařízení upravuje po vzoru Bruselské úmluvy vedle uznání a výkonu cizích rozhodnutí také přímou pravomoc v majetkoprávních věcech. Jednotná úprava přímé pravomoci je nezbytným předpokladem pro odstranění následného přezkumu pravomoci soudu původu v rámci procesu uznávání vydaného rozhodnutí.

Podle nařízení se otázka pravomoci zásadně nepřezkoumává (čl. 35 odst. 3). Nezkoumá se místní ani jiná forma příslušnosti. To vyplývá mj. z taxativního výčtu důvodů odepření uznání v člancích 34 a 35 NB I. Soud jednoho členského státu nemůže odmítnout uznání rozhodnutí soudu jiného členského státu proto, že v daném případě byl příslušný jiný soud v jeho státě.

Předpisy o pravomoci nepatří k veřejnému pořádku ve smyslu článku 34 NB I, a proto ani při zcela jasných porušeních nesmí být pravomoc soudu státu rozhodnutí s odvoláním na veřejný pořádek přezkoumávána.

V článku 35 odst. 1 jsou vypočteny výjimky ze zákazu přezkoumávání mezinárodní soudní příslušnosti. Další výjimku představuje přechodné ustanovení článku 66 odst. 2.

Výjimky ve prospěch ustanovení o pravomoci třetí, čtvrté a šesté kapitoly nařízení se odůvodňují tím, že tyto pravomoci náležejí podle práva šesti původních členů ES ke kogentním předpisům nebo dokonce k jejich

¹⁷⁹ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí ve věcech soukromoprávních podle českého a německého práva. Právník, 2000, č.4, str. 392. K případům výlučné pravomoci srov. R 26/87, str. 199.

veřejnému pořádku. Přesto však existují pochybnosti ohledně oprávněnosti výjimky ve prospěch zájmů pojišťoven a spotřebitelů.

V důsledku zvláštního významu výlučných pravomocí, u nichž jsou mnohdy dotčeny veřejné zájmy, musí soud uznání přezkoumávat, zda soudce při vydání rozhodnutí přihlížel k článku 22 nařízení. Soudce ve státě uznání se musí zcela jednoznačně postavit za výlučnou pravomoc soudu svého státu anebo jiného členského státu zakotvenou v článku 22 NB I.

V rámci výlučné pravomoci podle článku 22 bod 2. NB I, která se vztahuje na některá řízení a rozhodnutí ohledně právnických osob, může vzniknout konflikt proto, že sídlo či bydliště se určuje jinak ve státě rozhodnutí a ve státě uznání. Jestliže se skutečné sídlo na straně jedné a „právní“ sídlo na straně druhé liší, rozhoduje místo skutečného sídla. Proti tomu se ovšem namítá, že porušení článku 22 bod 2. NB I není dáno, protože soudce státu rozhodnutí souhlasil s pravomocí na základě svého odlišného pojetí sídla. Konflikt může být podle článku 27 NB I řešen též tak, že se prosadí nejprve vydané rozhodnutí, a druhý stát je musí uznat vzdor vlastní pravomoci.¹⁸⁰

Luganská úmluva

Také podle Luganské úmluvy se otázka pravomoci zásadně nepřezkoumává (čl. 28 odst. 3). I zde platí, že předpisy o pravomoci nepatří k veřejnému pořádku ve smyslu článku 27 odst. 1, a proto ani při zcela jasných porušeních nesmí být pravomoc soudu státu rozhodnutí s odvoláním na veřejný pořádek přezkoumávána.

Luganská úmluva stanovuje širší katalog výjimek ze zákazu přezkoumávání mezinárodní pravomoci než Bruselská úmluva a Nařízení Brusel I. Totožné či obdobné výjimky obsahuje článek 28 odst. 1 a přechodné ustanovení článku 54 odst. 2. Vedle toho však umožňuje Luganská úmluva

¹⁸⁰ Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1-2, str. 58.

výjimečný přezkum mezinárodní příslušnosti také podle svého článku 28 odst. 2.¹⁸¹ Jinak platí vše, co bylo výše řečeno pro NB I.

Překážky uznání upravené v čl. 28 odst. 2 původní LÚ zůstaly zachovány i v Luganské úmluvě II (druhá věta čl. 35 odst. 1 LÚ II).

VI. 3. Nepravidelnosti řízení

Nepravidelnosti řízení představují další univerzální překážku uznání. Tento důvod odepření uznání cizích rozhodnutí nalezneme téměř ve všech úpravách, autonomních či unifikovaných. Účelem je ochrana žalovaného, resp. druhé strany. Musí být respektováno právo žalovaného být slyšen. Soudy státu uznání zjišťují, zda byla druhá (žalovaná) strana řádně vyrozuměna o zahájení soudního sporu, o projednávání a obsahu podání (žaloby) a zda měla dostatek času na přípravu účinné obrany.

Ochrana před základními nedostatky resp. nepravidelnostmi řízení se může překrývat s ochranou, kterou sleduje veřejný pořádek. Rozdíl spočívá v tom, že ochrana proti nepravidelnostem řízení primárně sleduje toliko zájmy jedné strany; za určitých předpokladů se lze této ochrany vzdát a nedostatky, na něž tato ochrana cílí, zhojit.

Státy se citelně rozcházejí v názoru, co lze považovat za řádné doručení. Nepochybným přínosem je v tomto smyslu mnohostranná smluvní úprava doručování, kterou představuje Haagská úmluva o doručování.¹⁸² Nejednotný výklad ustanovení úmluvy soudy jednotlivých smluvních států však vede k zachovávaní či vytváření rozporů. Tyto rozpory minimalizuje alespoň v rámci EU Nařízení o doručování, jež je předmětem autoritativního výkladu ESD.

Mimo působnost uvedené sjednocené úpravy panují nadále značné rozdíly. Tak například je v řadě států přijatelná domněnka (resp. fikce) doručení žalovanému, jehož místo pobytu není známo. Naproti tomu v Německu

¹⁸¹ Tato úprava bere zřetel na články 54B odst. 3 a 57 odst. 4. Blíže Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 420 n.

¹⁸² *Convention on Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil and Commercial Matters*, Haag, 15. 11. 1965. Úmluvou je vázána také ČR (viz vyhl. č. 85/1982 Sb.).

pravděpodobně nebude rozsudek pro zmeškání vydaný na jejím základě v autonomním režimu uznán.

Podle některých právních řádů řádné doručení znamená, že rozhodná písemnost musí být přeložena z úředního jazyka soudu do mateřského jazyka žalovaného. Ve Francii je na uvážení soudu uznání, zda v daném případě považuje překlad za nutný. Zmíněná Haagská úmluva požaduje překlad do úředního jazyka dožádaného státu doručení, pokud příjemce nepřevzme cizí listinu dobrovolně bez překladu.

Dále je třeba vzít v úvahu, že doručování je většinou zemí kontinentálního právního systému považováno za akt státní moci, který, pokud prováděn na cizím území, je zásadně v rozporu s požadavkem respektování suverenity daného státu, a může tak vést k doručení, které není přijatelné pro účely uznání.¹⁸³

Často je výhrada vadného doručení přípustná pouze u rozsudků pro zmeškání. Má se za to, že žalovaný, který se podrobil řízení ve státě rozhodnutí, měl dostatečnou informaci o soudním sporu. Podrobením se řízení se rozumí jednání, které směřuje k obraně. O podrobení se ale jedná i tehdy, jestliže zástupce žalovaného sdělí soudu nebo žalobci, že se žalovaný nehodlá bránit a spokojí se s vydáním rozhodnutí pro zmeškání. Podstatné je zjistit, zda z objektivního jednání žalovaného vyplývá, že se mohl vzdor vadnému doručení hájit a zda měl možnost řádného slyšení.

Stejně tak vadné doručení nemusí vést k odepření uznání, jestliže žalovaný i tak obdržel včasnou a adekvátní zprávu o zahájeném soudním řízení.¹⁸⁴ Je ale nutné připomenout, že doručení, které je provedeno v rozporu s požadavky ohledně teritoriální suverenity státu uznání (např. přímou poštou), může vést k odmítnutí uznání, i když se žalovaný podrobil řízení a doručená zpráva je jinak bez vady.

¹⁸³ Srov. Born, G. B.: *International Civil Litigation in United States Courts*. 3. vydání, Haag (etc.): Kluwer Law International, 1996, str. 774-779.

¹⁸⁴ Juenger, F. K.: *The Recognition of Money Judgments in Civil and Commercial Matters*, AJCL, 1988, č. 1, str. 20.

Podle převažující většiny právních řádů chrání zjišťování nepravdivosti řízení žalovaného. Proto tato překážka uznání není zkoumána soudem z úřední povinnosti, nýbrž pouze na námitku žalovaného. Žalovaný se může své ochrany vzdát. Zpravidla tak činí tím, že požádá o uznání cizího rozhodnutí.

Zákonná úprava v ČR

Podle ustanovení § 64 písm. c) ZMPS nemůže být v ČR uznáno cizí rozhodnutí, jestliže cizí orgán neumožnil účastníku, vůči kterému má být rozhodnutí uznáno, řádně se účastnit řízení, zejména nebyl-li mu doručen do vlastních rukou návrh na zahájení řízení nebo předvolání.

Při určování, zda byla účastníku odňata možnost řádně se účastnit řízení, je třeba posoudit, zda postup cizího soudu a jeho zacházení s účastníkem mělo za následek, že byl omezen v možnosti řádně uplatnit svá práva. Nezkoumá se, zda by za předpokladu řádného postupu mohl dosáhnout opačného rozhodnutí. To by znamenalo nepřípustné přezkoumávání rozhodnutí ve věci samé. Možnost řádně se účastnit řízení bude účastníku odňata zejména tehdy, jestliže cizí orgán poruší své vlastní procesní předpisy.¹⁸⁵

Překážka zřejmě není dána, pokud byly výše uvedené písemnosti doručeny náhradním způsobem podle procesních předpisů cizího státu, jestliže se doručení do vlastních rukou nepodařilo. Jestliže se účastník řízení podrobil a měl možnost plně využít svých procesních práv, nemůže být uznání odepřeno s odůvodněním, že nebylo řádně doručeno předvolání či návrh na zahájení řízení. Cizí rozsudek pro zmeškání však bude možné uznat jen tehdy, pokud byly přesně splněny podmínky doručování stanovené cizím právním řádem a tyto podmínky se podstatně neliší od podmínek tuzemských.¹⁸⁶

¹⁸⁵ Srov. Kučera, Z., Tichý, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989, str. 310-311.

¹⁸⁶ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí ve věcech soukromoprávních podle českého a německého práva. Právník, 2000, č. 4, str. 393.

V závěru písmena c) se opakuje podmínka, že odpůrci musí být návrh na zahájení řízení doručen do vlastních rukou. Opakující se formulace je zbytečná a nijak nepřispívá k jasnosti ustanovení.

Skutečnost, zda byla účastníku postupem cizího orgánu odňata možnost řádně uplatnit svá práva, je tuzemskými soudy zkoumána z úřední povinnosti. To ovšem neodpovídá povaze této podmínky uznání a bylo by vhodné zákon upravit tak, aby se k nepravděpodobnosti řízení přihlíželo pouze na námitku účastníka. Zvláště závažné procesní nedostatky soud přezkoumá i bez návrhu účastníka v rámci ochrany, kterou představuje výhrada veřejného pořádku.

Nařízení Brusel I

Bod č. 2 článku 34 nařízení stanoví, že rozhodnutí nemůže být uznáno, jestliže žalovanému, který se nepodrobil řízení, nebyla písemnost, kterou se řízení zahajuje, nebo jiná rovnocenná písemnost doručena v dostatečném časovém předstihu a takovým způsobem, aby si mohl zajistit obranu. Na rozdíl od BÚ a LÚ je zde dále výslovně uvedeno, že pozdní či nezpůsobilé doručení není překážkou uznání rozhodnutí, pokud měl žalovaný možnost napadnout vydané rozhodnutí řádným opravným prostředkem, kterého však nevyužil.

Uvedené ustanovení se vztahuje na doručení návrhu na zahájení řízení nebo rovnocenné písemnosti. Půjde typicky o žalobu. V některých právních řádech je řízení zahájeno tzv. výzvou podrobit se řízení. Soudní dvůr uznal, že takovýmto dokumentem může být také platební rozkaz.¹⁸⁷

V rámci nařízení znamená podrobení se řízení (resp. účast na řízení) totéž, co podle Haagské konvence o doručování. Tento pojem je nicméně nutné vykládat autonomně. Za podrobení se považuje každý projev vůle, z něhož je patrné, že žalovaný nabyt vědomost o písemnosti zahajující řízení a získal tak možnost obrany proti žalobě, ledaže se jeho podání omezuje na to, aby protestoval proti dalšímu průběhu řízení, protože doručení neproběhlo řádně nebo bylo doručeno pozdě.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Rozsudek ESD sp. zn. 166/80, Peter Klomps v. Karl Michel, SbSD, 1981, str. 1593.

¹⁸⁸ Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 402.

Doručení musí být provedeno s takovým časovým předstihem a takovým způsobem, aby si žalovaný mohl zajistit obranu. Jedná se o dvě samostatné podmínky, které musejí být splněny kumulativně. Nedodržení jen jedné z nich je za předpokladu, že žalovaný neměl možnost vydané rozhodnutí napadnout řádným opravným prostředkem, dostatečným důvodem k odepření uznání cizího rozhodnutí.¹⁸⁹

Otázku včasnosti doručení návrhu na zahájení řízení je třeba hodnotit podle okolností konkrétního případu. Jedná se o posouzení otázky skutkové, nikoli právní. Doručení musí být provedeno s dostatečným předstihem, který umožňuje žalovanému zajistit si obranu. Není rozhodující, zda bylo formálně doručeno včas podle procesního práva státu rozhodnutí, či podle práva státu, kde má být rozhodnutí uznáno.

Soudní dvůr rozhodl, že dobou nezbytnou k zajištění obrany, je třeba rozumět dobu, kterou žalovaný potřebuje k vypracování a podání příslušného podání.¹⁹⁰ Tato doba pravidelně počíná běžet řádným doručením v bydlišti žalovaného nebo jinde. Právní řád rozhodný pro určení dne doručení stanovuje čl. 9 Nařízení o doručování (viz níže).

Překážkou uznání může být dále nedostatečný způsob doručení. Vyžaduje se takový způsob doručení, který zajistí žalovanému možnost obrany (as to enable him to arrange for his defence, dass er sich verteidigen konnte).

Požadovaný způsob doručení je dán zejména v případě řádného doručení, tj. takového doručení, které bylo provedeno v souladu s příslušnými procesními předpisy. V rámci EU jde zejména o Nařízení Rady o doručování soudních a mimosoudních písemností v občanských a obchodních věcech mezi členskými státy.¹⁹¹ Tato úprava má v členských státech přednost před jejich národním právem a před ustanoveními dvoustranných a mnohostranných úmluv přijatých členskými státy, včetně Haagské úmluvy o doručování (čl. 20 ND).

¹⁸⁹ Srov. např. Rozsudek ESD sp. zn. 305/88, Isabelle Lancray SA v. Peters und Sickert KG, SbSD, 1990, I-2725.

¹⁹⁰ Rozsudek ESD sp. zn. 166/80, Peter Klomps v. Karl Michel, SbSD, 1981, str. 1593.

¹⁹¹ Nařízení Rady (ES) č. 1348/2000 ze dne 29. května 2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech EU, Úř. věst. L 160, 30.6.2000, str. 37 – 52. Ode dne 13.11.2008 se toto nařízení ruší a nahrazuje novým nařízením č. 1393/2007. Úř. věst. L 324, 10.12.2007, str. 79 – 120.

Pokud jsou ve způsobu doručení zjištěny nedostatky, je nutno posoudit, zda tyto skutečně omezily žalovaného v možnosti obrany ve sporu. Jen takový nedostatek ve způsobu doručení založí překážku uznání. Čistě formální vady doručení tím pádem nezabrání uznání a výkonu cizího rozhodnutí.

Luganská úmluva

Podle Luganské úmluvy se rozhodnutí neuznává, jestliže žalovanému, který se nepodrobil řízení, nebyla řádně a včas doručena písemnost, kterou bylo řízení zahájeno, takže si nemohl zajistit obranu (čl. 27 bod 2. LÚ). Ustanovení bylo převzato z Bruselské úmluvy beze změn.

Oproti NB I není v LÚ výslovně uvedeno, že vadné či opožděné doručení není překážkou uznání, pokud žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost. Máme nicméně za to, že i přes opožděné či vadné doručení předmětné písemnosti může být v režimu Luganské úmluvy rozhodnutí uznáno, pokud žalovaný nevyužije opravné prostředky, které se mu nabízejí ve státě rozhodnutí. Ztotožňujeme se s názorem, že odepření uznání rozhodnutí by mohlo být za daných okolností v rozporu se základním právem žalobce na soudní ochranu ve smyslu ust. čl. 6 odst. 1 EÚLPS.¹⁹² *Vigilantibus iura scripta sunt*. Žalovaný, který měl možnost napadnout vydané rozhodnutí opravným prostředkem ve státě rozhodnutí a nebyl do té míry „bdělý“, aby tak učinil, by již neměl mít možnost zabránit nucenému výkonu rozhodnutí v řízení o vykonatelnosti rozhodnutí. Zcela neodůvodněně by jinak žalovaný dlužník byl duplicitně chráněn, a to na úkor věřitele, který musel včas podat žalobu, dosáhnout vydání rozhodnutí, zjistit, kde je šance úspěšného výkonu rozhodnutí, a podat návrh na prohlášení vykonatelnosti.

¹⁹² Stov. Geimer, R.: Präklusion von Zustellungsmängeln: Die Ausstrahlung der EuGVVO auf die Auslegung des Art. 27 Nr. 2 EuGVÜ/LugÜ (zu OLG Köln, 6.12.2002 – 16 W 12/02). *IPRax*, 2004, č. 2, str. 97 n. Usnesení Vrchního zemského soudu v Kolíně (SRN) ze dne 6.12.2002, sp. zn. 16 W 12/02, publikované tamtéž, str. 115 n.

Doručení musí být provedeno řádně a včas. Jedná se o dvě samostatné podmínky, které musejí být splněny kumulativně. Nedodržení jen jedné z nich je dostatečným důvodem k odepření uznání cizího rozhodnutí.¹⁹³

Řádné doručení znamená, že písemnost byla doručena v souladu s příslušnými procesními předpisy. V rámci režimu uznání podle Luganské úmluvy půjde o právní předpisy státu rozhodnutí, které se uplatní tam, kde nemá vlastní úpravu Haagská úmluva o doručování. Podle Haagské úmluvy lze za řádné doručení považovat i fiktivní doručení, jestliže mezi dotčenými státy není takovýto způsob výslovně dohodou vyloučen.

V ostatním se Luganská úmluva významně neliší od Nařízení Brusel I, jež bylo rozebráno v předchozím pododdíle.

Luganská úmluva II po vzoru Nařízení Brusel I výslovně stanoví, že vadné či opožděné doručení není překážkou uznání, pokud žalovaný nevyužil žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, i když k tomu měl možnost (srov. čl. 34 bod 2. LÚ II).

VI. 4. Střet neslučitelných rozhodnutí a řízení

Právní řády většiny států obsahují ustanovení, která dopadají na situaci, kdy cizí rozhodnutí je neslučitelné s jiným rozhodnutím, cizím nebo tuzemským, nebo s řízením probíhajícím ve státě uznání. Jedná se o překážku věci rozhodnuté (*res iudicata*) a překážku věci zahájené (*res litis*). Uplatnění těchto překážek uznání cizích rozhodnutí je v zájmu zachování právní jistoty účastníků právních vztahů.

Možnost paralelního vedení sporu má mnohdy za následek, že každý z účastníků se snaží urychlit řízení ve svém státě a brzdit průběh sporu u soudu v cizině. K obdobné situaci může dojít i u soudů jediného státu, kde současně probíhá řízení o uznání (a výkonu) cizího rozhodnutí a nalézací řízení ve stejné věci. Takovýto jev je mj. v rozporu se zásadou účelnosti, a je proto nežádoucí. V důsledku nerespektování zahraniční litispendence mohou vznikat odlišná,

¹⁹³ Srov. např. Rozsudek ESD sp. zn. 305/88, *Isabelle Lancray SA v. Peters und Sickert KG*, SbSD, 1990, I-2725.

vzájemně neuznatelná rozhodnutí, což může vést ke vzniku tzv. kulhajících právních poměrů.¹⁹⁴

Řešení uvedených konfliktů obsažená v právu jednotlivých států jsou značně různorodá.¹⁹⁵ Tak např. v Anglii dřívější rozhodnutí, bez ohledu na to zda anglické či cizí, převládne nad pozdějším rozhodnutím či doposud probíhajícím řízením. Naproti tomu některé státy jsou více předpojaté ve prospěch svých vlastních řízení a rozhodnutí. Tak v některých státech soudy vždy upřednostní tuzemské rozhodnutí před rozhodnutím zahraničního soudu, zatímco v jiných státech je rozhodující, kdy byla zahájena dotčená řízení. Ve Španělsku i pouhé probíhající řízení ve stejné věci před tuzemským soudem vždy převládne nad rozhodnutím cizího soudu. V některých dalších státech se tak stane pouze, pokud řízení vedené v tuzemsku bylo zahájeno jako první.

Pokud jde o konflikt dvou cizích rozhodnutí, z nichž ani jedno nebylo dosud v daném státě uznáno, uplatní se zpravidla rozhodnutí dřívější.

Zákonná úprava v ČR

Podle ustanovení § 64 písm. b) ZMPS nemůže být cizí rozhodnutí uznáno ani vykonáno, pokud bylo o témže právním poměru vydáno pravomocné rozhodnutí tuzemským orgánem nebo bylo-li v tuzemsku uznáno pravomocné rozhodnutí orgánu třetího státu. V obou případech brání uznání, stejně jako novému projednání věci, překážka věci pravomocně rozhodnuté.

O stejný právní poměr půjde v případě stejných účastníků řízení (resp. jejich právních nástupců), jde-li o tentýž nárok vyplývající z téhož skutkového základu. Z hlediska uznání cizího rozhodnutí není určující, které rozhodnutí bylo vydáno dříve.

Také k této překážce uznání přihlédne tuzemský soud z úřední povinnosti. Určité potíže může působit skutečnost, že uznání cizího rozhodnutí se zpravidla neděje zvláštním výrokem. Je otázkou, jak se soud (či jiný orgán),

¹⁹⁴ Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 72.

¹⁹⁵ Srov. Walter, G., Baumgartner, S. P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 33n. Anglie str. 145. Španělsko str. 515.

před nímž se vede později řízení, dozví o existenci uznání pravomocného rozhodnutí orgánu třetího státu, jestliže mu tato skutečnost nebude patrna z obsahu spisu. V takové situaci se překážka uplatní de facto pouze k námitce účastníka řízení.

Probíhá-li u tuzemského a zahraničního soudu řízení ve stejné věci, lze existenci řízení v cizině považovat za prejudiciální otázku. Dojde-li soud k závěru, že s ohledem na ustanovení § 64 ZMPS nebude možné uznat a vykonat rozhodnutí cizího orgánu, k řízení v zahraničí nepřihlédne a vlastní řízení nepřerušuje. Stejně tak, zjistí-li se bezpečně, že v řízení před cizím soudem jde o šikanózní jednání žalobce nebo o obcházení zákona, soud k tomuto řízení nepřihlédne. Dojde-li naopak český soud k závěru, že řízení před ním bylo zahájeno na návrh, který má šikanózní povahu, anebo že řízení před českým soudem brání výlučná pravomoc cizozemského soudu, pak řízení zastaví. Pokud nemůže soud o prejudiciální otázce jednoznačně rozhodnout, může řízení přerušit podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ. Záleží na úvaze soudu.¹⁹⁶

Nařízení Brusel I

Podle ustanovení bodu 3 článku 34 nařízení nelze uznat rozhodnutí, je-li neslučitelné s rozhodnutím, které bylo vydáno v řízení mezi týmiž účastníky ve státě, v němž je uznání požadováno.

Praktický význam této překážky uznání není velký. Ustanovení článku 27 n. nařízení, která dopadají na litispendenci a související řízení, by měla zabránit vydání neslučitelných rozhodnutí ve dvou členských státech. Výjimky jsou ovšem myslitelné, neboť soud se o probíhajícím paralelním řízení v jiném členském státě nemusí dovědět.

Pojem rozhodnutí je definován článkem 32 nařízení (viz výše). Podle této definice se pojem „rozhodnutí vydané soudem členského státu“ vztahuje pouze na rozhodnutí orgánu státu, jenž rozhodoval ve sporu mezi stranami z titulu své vlastní pravomoci. Tzv. soudní transakce je převážně smluvní

¹⁹⁶ Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995 č. 1 – 2, str. 72.

povahy v tom smyslu, že její obsah je závislý především na vůli smluvních stran. Vykonatelný soudní smír proto nepředstavuje neslučitelné rozhodnutí a nemůže založit překážku uznání podle bodu 3 čl. 34.¹⁹⁷

Rozhodnutí jsou neslučitelná, pokud mají právní následky, které se vzájemně vylučují.¹⁹⁸ Nemusí se ale jednat o tentýž předmět sporu. O neslučitelnost jde také tehdy, jestliže jedno rozhodnutí spočívá na posouzení právního poměru či právní otázky, které jsou v rozporu s druhým rozhodnutím. Tak např. nemůže být uznáno cizí rozhodnutí, které ukládá náhradu škody kvůli nesplnění povinnosti ze smlouvy, pokud rozhodnutí vydané v členském státě výkonu v řízení mezi týmiž stranami prohlásilo tuto smlouvu za nicotnou.¹⁹⁹ Jako neslučitelná by naopak neměla být chápána rozhodnutí o témže nároku mezi týmiž účastníky, pokud soud ve státě výkonu žalobě nevyhověl, aniž by meritorně rozhodl (např. z důvodu nedostatku pravomoci).²⁰⁰

Otázka, zda rozhodnutí, jehož uznání se požaduje, musí být pravomocné nebo zda postačuje pro danou instanci konečné rozhodnutí, není v nařízení výslovně upravena a je ponechána k vyřešení národnímu právu jednotlivých členských států.

Pořadí v čase, v jakém byla konkurující si rozhodnutí vydána, je nerozhodné. Tuzemské rozhodnutí dostane proto přednost také tehdy, jestliže bylo vydáno později než rozhodnutí cizozemského soudu.

Bod 4 článku 34 NB I stanoví, že rozhodnutí se neuzná, jestliže je neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi v řízení mezi týmiž účastníky a pro tentýž nárok, pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje předpoklady nutné pro uznání v členském státě, kde je uznání požadováno.

Oproti Bruselské úmluvě je v Nařízení Brusel I nově výslovně upraven konflikt dvou protichůdných rozhodnutí, která byla vydána ve dvou různých

¹⁹⁷ Rozsudek ESD sp. zn. C-414/92, Solo Kleinmotoren GmbH v. Emilio Boch, SbSD, 1994, I-02237.

¹⁹⁸ Rozsudek ESD sp. zn. 145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v. Adelheid Krieg, odst. 22, SbSD 1988, 645.

¹⁹⁹ Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 411.

²⁰⁰ Dietze, J., Schnichels, D.: *Die aktuelle Rechtsprechung des EuGH zum EuGVÜ, Übersicht über das Jahr 2002*. EuZW, 2003, č. 19, str. 587.

členských státech. Citované ustanovení má dále vyloučit komplikace, které by mohly vznikat, jestliže je rozhodnutí z třetího (nečlenského) státu nutné uznat v důsledku národního práva nebo uzavřené mezinárodní smlouvy.

Pro určení časové priority je rozhodný okamžik vydání rozhodnutí. Není podstatné, kdy byla řízení zahájena. Určující je nabytí účinnosti rozhodnutí ve státě rozhodnutí.

Luganská úmluva

Úmluva obsahuje téměř identickou úpravu jako Nařízení Brusel I (body 3 a 5 článku 27 úmluvy).

Určitý rozdíl lze spatřit v tom, že úmluva neřeší výslovně případy neslučitelnosti s rozhodnutím z jiného smluvního státu. Konflikt dvou protichůdných rozhodnutí, která byla vydána ve dvou různých smluvních státech, je nejrozumnější řešit pomocí pravidla časové priority. Rozhodný by měl i zde být okamžik, ke kterému bylo první rozhodnutí vydáno, nikoliv okamžik, ke kterému bylo zahájeno první řízení. I když výkladem docházíme ke stejným závěrům jako u Nařízení Brusel I, je nepochybné, že jde o mezeru v úpravě. Tato mezera byla odstraněna v revidovaném textu úmluvy, kde nalezneme shodnou úpravu jako v čl. 34 bod 4 NB I (srov. čl. 34 bod 4 LÚ II).

VI. 5. Veřejný pořádek

Také překážka rozporu s veřejným pořádkem je institut upravený téměř všemi právními řády jako součást podmínek uznání cizích rozhodnutí. Předpisy o veřejném pořádku zasahují tam, kde by uznání vážně narušovalo vnitrostátní pořádek státu uznání nebo by znamenalo neúnosný odklon od představ spravedlnosti nejen materiálního, ale i procesního práva. Jedná se o výjimečné ustanovení, které je záhodno používat jen velmi úsporným způsobem, neboť je zřejmé, že narušuje kýžený mezinárodní soulad v rozhodování.²⁰¹

²⁰¹ Tak Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 74.

Výhrada veřejného pořádku předpokládá do jisté míry obsahové přezkoumávání zahraničního rozhodnutí a znamená tak určitou výjimku ze zákazu věcného přezkoumávání cizích rozhodnutí. Je nanejvýš žádoucí vymezit co možná nejpřesněji hranice této přezkumné činnosti. Předmětem zkoumání soudu státu uznání by mělo být v první řadě uznání resp. jeho účinky pro právní poměry státu uznání a až v druhém sledu, pokud je to v daném případě nezbytně nutné, rozhodnutí samo.

Veřejný pořádek jako překážka uznání by měl být aplikován pouze v omezeném rozsahu a pouze podpůrně ve vztahu k jiným speciálním ustanovením o uznání. Především u této podmínky uznání se názorně ukazuje, jak mnoho záleží na přístupu soudů, které vykládají obecně formulované požadavky pozitivního práva (srov. kap. II. 4.).

Je možné rozlišovat hmotněprávní a procesní veřejný pořádek. Rozpor s hmotněprávním veřejným pořádkem je dán tehdy, jestliže právní vztahy zakládané cizím rozhodnutím jsou v tuzemsku nepřípustné anebo jestliže jinak přípustný právní následek spočívá na nemravném základu (např. na lichvě).

Součástí procesního veřejného pořádku tvoří požadavky, které jsou z hlediska soudu uznání nezbytné k tomu, aby bylo možné považovat řízení provedené před soudem rozhodnutí za spravedlivé. Jedná se zejména o: právo na nezávislý soud a nestranného soudce, požadavek svobodného přístupu k soudům, rovnost stran před soudem, právo vznášet důkazy ve svůj prospěch a jiné.

Také tyto požadavky jsou velmi obecné a ponechávají značný prostor pro úvahu soudu. Vzniká tak určité nebezpečí, že soudy ve snaze vymezit konkrétněji tyto požadavky budou spoléhat především na svá procedurální pravidla a ponechají malý prostor pro uplatnění zahraniční úpravy řízení. Jinými slovy vzniká riziko, že soudy státu znání se svým postupem přiblíží všeobecně odmítané *révision au fond*.

Za součást procesního veřejného pořádku lze považovat také podmínku, že bylo cizího rozhodnutí dosaženo bez použití podvodných praktik. Zkoumá se, zda nebyla podvodně založena pravomoc soudu rozhodnutí, zda se účastník

nepokusil obejít kolizní pravidla státu uznání a zejména, zda samotné řízení provedené u cizozemského soudu nebylo poskvněno podvodem.

Některé státy jsou překvapivě vstřícné vůči neúspěšné straně, která se snaží znovu otevřít spor tvrzením podvodu.²⁰² Tak například v Anglii bude možné zahájit nové řízení, i když strana, která prohrála původní spor, o tvrzených nepravostech věděla již v době řízení v zahraničí, a přesto je v původním řízení nenamítla. Naproti tomu v Německu bude procesní podvod relevantní pouze tehdy, jestliže tato námitka nemohla být uplatněna přímo v cizím řízení anebo v řádném opravném prostředku. Podvodu se může dovolat pouze „poškozená“ strana. Podvodník nemůže poukazem na vlastní závadné jednání dosáhnout neuznání rozhodnutí, aby tak mohl žalovat v tuzemsku nově a s větší nadějí na úspěch.

Otázky spojené s veřejným pořádkem zkoumá soud z úřední povinnosti. V případě, kdy rozpor s veřejným pořádkem spočívá v řízení před soudem rozhodnutí, bude nicméně zpravidla možné se touto otázkou zabývat fakticky až k námitce stran, ledaže by se soud o existenci této překážky uznání dozvěděl jinak.

Pro posouzení existence rozporu s veřejným pořádkem je rozhodný okamžik uznání.

Zákonná úprava v ČR

Rozpor s veřejným pořádkem jako překážku uznání obsahuje ustanovení § 64 písm. d) ZMPS. Pojem veřejného pořádku je definován v § 36 ZMPS jako „zásady společenského a státního zřízení České republiky a jejího právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat“. Tyto zásady se týkají zejména rovnosti před zákonem bez ohledu na národnost, rasu, pohlaví apod. V zásadě vyplývají z ústavních předpisů. Mezi tyto zásady nelze počítat ustanovení

²⁰² Srov. Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, Anglie str. 144 n., Německo str. 243 n.

občanského zákoníku o promlčení, které lze užít jen tehdy, když se jich účastník dovolá.²⁰³

Za rozpor s veřejným pořádkem se považuje, jestliže v předcházejícím řízení bylo doručeno účastníkovi v ČR přímo poštou bez zachování postupu stanoveného pro právní pomoc s cizinou.²⁰⁴ Rozebíraná překážka uznání rozhodnutí by byla zřejmě dána také tehdy, jestliže by žalovaný neměl možnost opravného prostředku. Neobstál by pravděpodobně ani takový rozsudek, který byl vydán po té, kdy byl účastník řízení vyloučen z dalšího projednávání sporu pro tzv. pohrdání soudem. Naproti tomu fakt, že rozhodnutí není odůvodněno, není důvodem k odepření uznání – i tuzemská procesní úprava (OSŘ) zná možnost vydávání rozhodnutí, která se neodůvodňují (např. platební rozkaz).²⁰⁵

Uplatnění výhrady veřejného pořádku je na místě i v těch případech uznání a výkonu cizích rozhodnutí, kdy bude zjištěno obcházení tuzemského zákona, tj. kdy ve snaze vyhnout se českým kogentním předpisům, na nichž je třeba trvat, byla věc protiprávním způsobem podřízena cizímu právnímu řádu anebo došlo stejným způsobem k založení pravomoci justičního orgánu cizího státu.²⁰⁶

Také státní zásahy do vlastnictví jako např. vyvlastnění budou v rozporu s českým veřejným pořádkem, pokud jde o vyvlastnění bez náhrady anebo je dané rozhodnutí zřetelně ve svém základu nepřiměřené.

Domníváme se, že český soud by pro rozpor s tuzemským veřejným pořádkem nejspíše odmítl uzнат cizí rozhodnutí v rozsahu, ve kterém by českému subjektu ukládalo uhradit tzv. „punitive damages“. Rozhodnutí by tak nebylo zřejmě uznáno v tom v rozsahu, ve kterém výrazně přesahuje rámec náhrady způsobených škod.

„Punitive damages“ je institut typický pro právní řád USA. Jedná se o pokutu, kterou je škůdce povinen zaplatit zpravidla poškozenému jako trest za

²⁰³ Sborník III. Nejvyššího soudu. Praha : SEVT, 1980, str. 357.

²⁰⁴ Kučera, Z., Tichý, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989, str. 311.

²⁰⁵ Kučera, Z., Tichý, L.: K některým otázkám uznání cizích rozhodnutí v ČSSR. Právník, 1986, str. 731.

²⁰⁶ R 26/87, str. 492.

hrubě závadné jednání. Podstatný je zde sankční charakter. Škúdce je nucen zaplatit mnohem více, než kolik činí skutečně vzniklá a prokázaná škoda. „Punitive damages“ ukládá soud (porota) k návrhu žalobce zejména v případech úmyslného protiprávního jednání žalovaného např. při škodě z odpovědnosti za vady výrobku, ve sporech z pojištění, pracovních smluv či u nekalé soutěže.²⁰⁷ Český právní řád tento institut nezná.

Nejblíže se nám v rámci českého právního řádu zdá být institut smluvní pokuty (§ 544 n. ObčZ, § 300 n. ObchZ) a zadostiučinění (§ 12 ObchZ, § 53 n. ObchZ aj.). Smluvní pokuta však na rozdíl od „punitive damages“ předpokládá odpovídající smluvní ujednání. Sankční charakter může mít nicméně také zadostiučinění. Je navíc zřejmé, že např. peněžní zadostiučinění, ke kterému může být odsouzen nekalý soutěžitel v ČR, se svým účelem a mechanismem působení podobá „punitive damages“, které zaplatí rušitel za stejný poklesek podle práva některého ze států USA. Je sice pravdou, že české soudy přistupují k zadostiučinění v peněžní formě jen zřídka, ale ani „punitive damages“ nejsou ve skutečnosti nijak častým jevem. Podle nedávných šetření jsou „punitive damages“ přiznávány pouze v 4% rozhodnutí ve věci o náhradu škody.²⁰⁸ Zdálo by se tedy, že institut „punitive damages“ není českému právu natolik vzdálený, aby odůvodňoval použití výhrady veřejného pořádku. Kamenem úrazu je však zřejmě výše přiznávaných „punitive damages“ a tuzemské pojetí přiměřenosti peněžního zadostiučinění, či smluvní pokuty (§ 301 ObchZ). Výše ukládaných „punitive damages“ přesahuje v průměru částku 1,000.000,- USD a může několikanásobně překročit částku přiznanou na náhradě škody. Přímo v USA se nezřídka argumentuje, že „punitive damages“ zatěžují podnikatele nesnesitelným břemenem a jsou zcela nepřiměřené. Některé státy USA stanovily jejich maximální možnou výši.²⁰⁹

Je proto nanejvýš pravděpodobné, že by rozsudek v části ukládající zaplatit horentní „punitive damages“, zejména pokud by nebyla naplněna

²⁰⁷ Miller, E., Pace, N. M., Carroll S. J.: Punitive damages in Financial Injury Verdicts. Publikováno na internetové stránce http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR889/MR889.text.html.

²⁰⁸ Miller, E., Pace, N. M., Carroll S. J., op. cit. sub 207.

²⁰⁹ Tamtéž.

kritéria přiměřenosti uvažovaná v tuzemsku např. v souvislosti s poskytnutím finančního zadostiučinění, nebyl uznán ani vykonán. Ostatně také soudy v jiných zemích kontinentálního systému práva rozsudky na zaplacení „punitive damages“ pro rozpor s veřejným pořádkem zásadně neuznávají.²¹⁰

Nariadení Brusel I

Podle ustanovení bodu 1 článku 34 nařízení se rozhodnutí neuzná, jestliže by uznání zjevně odporovalo veřejnému pořádku státu, v němž se o uznání žádá. Ještě před vznikem Nařízení Brusel I se prosazovala myšlenka odstranění výhrady veřejného pořádku v právním styku evropských států.²¹¹ Při tvorbě NB I však převládl názor, že čas pro úplné zřeknutí se této podmínky uznání ještě nedozrál. Změnu v tomto směru přineslo Nařízení o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky, které dává věřitelům možnost dosáhnout uznání a výkonu některých rozhodnutí v rámci EU bez přezkumu tradičních podmínek uznání ve státě uznání (viz sub II. 2. 2. a VII.). Model zvolený pro NEET byl následovně využit také v Nařízení o evropském platebním rozkazu (srov. kap. II. 2. 3. a kap. VIII.) a v Nařízení o evropském řízení o drobných nárocích (srov. kap. II. 2. 4. a kap. IX.)

Předmětem zkoumání je, zda se veřejnému pořádku přičí uznání, resp. jeho právní účinky. Soud státu uznání nevydává rozhodnutí o tom, zda rozhodnutí samotné, které je předmětem uznání, je v rozporu s veřejným pořádkem. Rozhodným okamžikem je doba uznání, a nikoliv doba vydání rozhodnutí v prvním státě.

Rozhodný je veřejný pořádek druhého státu, tedy ve státě uznání. Soudní dvůr nemůže definovat obsah pojmu veřejného pořádku jednotlivých členských států. ESD je nicméně povinen vykonávat dohled nad aplikací tohoto pojmu a jeho hranic, v rámci kterých se soudy smluvních států této překážky uznání

²¹⁰ Rozsudek Nejvyššího spolkového soudu (BGH) IX ZR 149/91, publikovaný v NJW 1992, str. 3096 n. Rozhodnutí je považováno za milník německého uznávacího práva. Dále srov. Triadafillidis, Ch. D.: Anerkennung und Vollstreckung von „punitive damages“-Urteilen nach kontinentalem und insbesondere nach griechischem Recht. IPRax, 2002, č. 3, str. 236 n.

²¹¹ Srov. např. čl. 37a Návrhu Komise na uzavření Úmluvy o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ve členských státech Evropské unie. Úř. věst. C 33, 31.1.1998, str. 20.

dovolávají. Odkaz na veřejný pořádek jednotlivých členských států neznamena, že toto ustanovení by se mělo vyplňovat jenom nějakým národním duchem či národní doktrínou jednotlivých členských států. Naopak. Odpovídá záměru evropského civilního procesu, aby byl brán v úvahu cíl integrace tak, aby se národní zájmy výrazně zrelativizovaly.²¹² Rozpor s veřejným pořádkem může založit také zjevné porušení základních práv garantovaných předpisy komunitárního práva či evropskou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.²¹³ V první řadě se jedná o čl. 6 EÚLPS (právo na spravedlivý proces).

Použití výhrady veřejného pořádku přichází v úvahu jen ve výjimečných případech.²¹⁴ Mimořádný význam volného pohybu rozhodnutí zejména uvnitř EU je všeobecně uznáván. Důvod k neuznání je proto dán pouze pro rozpor zvláštní kvality, kdy k odepření uznání mohou vést pouze neúnosné rozpory s veřejným pořádkem, a nikoliv každá odchylka od vlastního (příp. evropského) práva. Musí být zasaženy základní zásady tuzemského či komunitárního práva.

I v rámci NB I je možné rozlišovat mezi procesním veřejným pořádkem a materiálním veřejným pořádkem, kdy hmotněprávní veřejný pořádek zahrnuje jak kolizní, tak hmotné právo. Odepření uznání je proto možné, pokud jsou porušeny podstatné zásady tuzemského procesního práva, práva kolizního nebo hmotného práva. Použití výhrady veřejného pořádku je vzhledem k systematické článku 34 NB I vyloučeno, jakmile na věc dopadají ustanovení bodu 2 a 3 (viz výše), která představují zvláštní úpravu vzhledem k ustanovení bodu 1.

Pouze výrazná odchylka od základních principů procesního práva ve státě uznání, která znamená, že řízení ve státě rozhodnutí nemůže být považováno za řádné a spravedlivé, může vést k odepření uznání rozhodnutí.

²¹² Srov. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg: Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 392.

²¹³ Srov. rozsudek ESD sp. zn. C-7/98, Dieter Krombach v. André Bamberski, SbSD, 2000, I-1935. Rozsudek ESD sp. zn. C-38/98, Régie nationale des usines Renault SA v. Maxicar SpA a Orazio Formento, SbSD, 2000, I-2973. Komentář k cit. rozhodnutím nabízí např. Dietze, J., Schnichels, D.: Die aktuelle Rechtsprechung des EuGH zum EuGVÜ. Übersicht über das Jahr 2000. *EuZW*, 2001, č. 19, str. 584 n.

²¹⁴ Srov. např. rozsudek ESD sp. zn. 145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v. Adelheid Krieg, SbSD 1988, 645 a rozsudek ESD sp. zn. C-78/95, Bernardus Hendrikman a Maria Feyen v. Magenta Druck & Verlag GmbH, SbSD, 1996, I-4943.

Tak například rozpor s ustanovením o soudní pravomoci nemůže být důvodem k použití výhrady veřejného pořádku pro odepření uznání.²¹⁵ Naproti tomu je takovým důvodem, jestliže vůbec chybí podmínky pro výkon soudnictví ve smyslu mezinárodního práva (veřejného). Stejně tak může uznání odporovat rozhodnutí, které nebylo odůvodněno, pokud nebyly předloženy podklady, které by mohly nahradit chybějící odůvodnění a které by vedly k závěru, že jsou splněny předpoklady uznání. Také právo nechat se zastupovat advokátem v trestním a adhezním řízení (právo na obhajobu) je pro řádný a spravedlivý proces zásadního významu a jeho porušení může založit rozpor s veřejným pořádkem státu, kde má být výsledné rozhodnutí uznáno.²¹⁶

Při posuzování rozporu s hmotněprávním veřejným pořádkem není rozhodné, zda zahraniční právní předpis vychází ze stejných principů jako tuzemská úprava. Podstatné je, zda se ukáže, že konkrétní výsledek uznání a výkonu cizího rozhodnutí hrubě neodpovídá představám tuzemského práva, a je proto neúnosný.

Příkladem rozporu s hmotněprávním veřejným pořádkem některých členských států mohou být některá rozhodnutí v oblasti kartelového práva.²¹⁷

Luganská úmluva

Rozpor s veřejným pořádkem ve státě uznání je překážkou uznání podle čl. 27 bod 1 úmluvy. Ustanovení bylo bez jakékoli změny převzato z Bruselské úmluvy. Znění tohoto článku je téměř identické jako výše rozebraný článek 34 bod 1 NB I. Nařízení Brusel I toliko navíc výslovně uvádí, že pouze zjevný rozpor s veřejným pořádkem je překážkou uznání. Nová formulace plně

²¹⁵ Srov. rozsudek ESD sp. zn. C-7/98, Dieter Krombach v. André Bamberski, SbSD, 2000, I-1935 : Soud státu výkonu se nesmí odvolat na výhradu veřejného pořádku dle čl. 27 BÚ (čl. 34 NB I) v případě žalovaného, který má bydliště na území tohoto státu pouze z toho důvodu, že soud, který vydal uznávané rozhodnutí, založil svou pravomoc na státní příslušnosti oběti trestného činu, tj. poškozeného v případě náhrady škody v adhezním řízení.

²¹⁶ Rozsudek ESD sp. zn. C-7/98, Dieter Krombach v. André Bamberski, SbSD, 2000, I-1935: Soud státu uznání smí v rámci odkazu na klauzuli veřejného pořádku dle čl. 27 BÚ (čl. 34 NB I) zohlednit v případě obžalovaného s bydlištěm na území tohoto státu, který byl obžalován z úmyslného trestného činu, že soud, který vydal uznávané a vykonávané rozhodnutí, neumožnil obžalovanému výkon řádného práva obhajoby v případě rozhodování v nepřítomnosti obžalovaného.

²¹⁷ Viz. Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen*. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 398.

odpovídá všeobecnému přesvědčení, že důvodem neuznání je pouze rozpor zvláštní kvality, které sdílela právní teorie i Evropský soudní dvůr ohledně výhrady veřejného pořádku podle Bruselské úmluvy. Proto se domníváme, že závěry uvedené v předešlém pododdíle věnovaném Nařízení Brusel I lze vztáhnout i na Luganskou úmluvu.

Luganská úmluva II formulaci použitou v NB I kopíruje (srov. čl. 34 bod 1. LÚ II).

VI. 6. Vzájemnost

Kategorie vzájemnosti patří k nejstarším a tradičním součástem pozitivního mezinárodního práva (veřejného). Jde o institut, který je dosud stále podstatnou součástí práva uznání. Významnou roli hraje v autonomním národním právu. Státy nicméně postupně od této podmínky uznání upouštějí. Bruselská úmluva, Luganská úmluva ani Nařízení Brusel I tento předpoklad uznání již neznají. Stejně tak mnohostranné úmluvy v rámci haagského systému neobsahují klauzuli o vzájemnosti. Požadavek vzájemnosti odstraňují také četné dvoustranné úmluvy, které státy mezi sebou uzavřely.

Jednotlivé právní řády upravují kategorii vzájemnosti různým způsobem.²¹⁸ Tak například v Rakousku musí být vzájemnost formálně zaručena mezistátní smlouvou či prohlášením vlády. Také skandinávské státy zásadně vyžadují smluvní zaručení vzájemnosti. Většina států však podstatně liberalizovala svůj přístup k tomuto požadavku. Navíc praxe soudů je mnohdy otevřenější uznání cizích rozhodnutí, než jak by bylo lze očekávat z analýzy restriktivní zákonné či smluvní úpravy. Ve Španělsku byl praktický význam vzájemnosti značně oslaben přístupem nejvyššího soudu, který zatížil břemenem prokázání nedostatku vzájemnosti toho účastníka řízení, jenž usiluje o odeprání uznání. V Polsku byl v nedávné minulosti požadavek vzájemnosti

²¹⁸ Srov. Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.): *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions*. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 34 n. Rakousko str. 47 n. Finsko str. 169 n. Norsko str. 425 n. Švédsko str. 529 n. Španělsko str. 503. Polsko str. 453. Maďarsko str. 328. Německo str. 239.

do té doby podobný jako v rakouské úpravě obměněn tak, že nyní znemožňuje pouze výkon rozsudků ze zemí, které nevykonávají stejné polské rozsudky za rovnocenných podmínek. Navíc v Polsku a Maďarsku může překážka nedostatku vzájemnosti zamezit pouze výkonu, nikoliv samotnému uznání cizího rozhodnutí. Konečně v Německu silná kritika ze strany odborné veřejnosti vedla zákonodárce k upuštění od vzájemnosti ve statusových věcech a soudy si osvojily relativně liberální přístup k výkonu rozhodnutí v případech, kdy je vzájemnost stále požadována.

Základem myšlenky vzájemnosti je podmínka, že jeden stát uzná rozhodnutí druhého státu pouze tehdy, jestliže také tento cizí stát uzná tuzemské rozhodnutí. Vyžaduje se podobnost zacházení či obdobný přístup cizího státu. Jde také o otázku, zda nemá právo státu rozhodnutí na cizí rozhodnutí vyšší požadavky než na rozhodnutí vlastních soudů. Rozhodující je zákonná úprava a její praktické používání. Vzájemnost není dána zejména tehdy, jestliže stát rozhodnutí předmětná cizí rozhodnutí neuznává vůbec, uznává cizí rozhodnutí pouze na základě mezistátní úmluvy, a ta v daném případě neexistuje, či jestliže odmítá uznání rozhodnutí proti svým vlastním státním příslušníkům. V převážné většině států se vyžaduje prokázání vzájemnosti a soud zjišťuje existenci vzájemnosti z úřední povinnosti. Rozhodující je vzájemnost mezi konkrétními dvěma státy.

Požadavek vzájemnosti postrádá plné vnitřní ospravedlnění. Domnělé vzdání se suverenity v důsledku uznání je falešný a neoprávněný závěr. Chráněné veřejné zájmy zejména ohledně příslušnosti soudů a veřejného pořádku, je možné lépe prosadit jiným způsobem. Nedostatek vzájemnosti může způsobit škodu zainteresovaným účastníkům řízení, kteří jakožto soukromé osoby nemohou přispět k odstranění této překážky uznání. Nadto existenci vzájemnosti lze jen obtížně zjišťovat. Řešení tedy spočívá jednoznačně v úplném upuštění od této podmínky uznání.²¹⁹

²¹⁹ Tak např. Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 91.

Zákonná úprava v ČR

Také náš právní řád vyžaduje existenci vzájemnosti ze strany státu, kde bylo cizí rozhodnutí vydáno (§ 64 písm. e) ZMPS).²²⁰ Jde o vzájemnost materiální. K jejímu splnění se vyžaduje, aby orgány cizího státu uznaly a popř. i vykonaly rozhodnutí českých soudů vydané v právní věci téhož druhu. Není nutné, aby vzájemnost byla zaručena mezinárodní smlouvou. Stačí zjištění, že cizí stát fakticky uznává a vykonává tuzemská rozhodnutí. Pokud ministerstvo spravedlnosti vydá prohlášení o vzájemnosti ze strany cizího státu, jsou tím tuzemské justiční orgány vázány a existenci vzájemnosti ze strany tohoto státu nemohou dále zkoumat (viz § 54 ZMPS).²²¹

Vzájemnost se nevyžaduje, nesměřuje-li rozhodnutí proti tuzemské osobě. Sleduje se tím ochrana zájmů tuzemských věřitelů. Vzájemnost se dále nevyžaduje ve věcech manželských a paternitních (§§ 67 a 68 ZMPS).

²²⁰ Srov. usnesení Krajského soudu v Brně z 25.7.1996, sp. zn. 20 Co 28/96, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 1997, č. 4 (Je-li doloženo, že v cizím státě není zaručena vzájemnost výkonu rozhodnutí českých soudů v majetkových věcech, nemůže soud v České republice nařídít soudní výkon rozhodnutí tohoto cizího státu na území ČR.).

²²¹ Takovéto prohlášení ohledně uznání a výkonu všech rozhodnutí v občanských a obchodních věcech soudů daného státu ministerstvo doposud vydalo pouze ve vztahu k Německu (prohlášení Ministerstva spravedlnosti ČR ze dne 21. 8. 2001). Ve věcech vymáhání výživného byla prohlášena vzájemnost ze strany Austrálie, Spojených států amerických, kanadských provincií Alberta, Britská Kolumbie, Manitoba, Newfoundland, Saskatchewan a kanadského teritoria Yukon.

VII. Evropský exekuční titul pro nesporné nároky

VII. 1. Účel a věcná působnost NEET

Účelem evropského exekučního titulu je zajištění volného pohybu soudních rozhodnutí a dalších exekučních titulů (soudních smírů a vykonatelných veřejných listin) uvnitř EU. V praxi to znamená, že ve státě, kde je navrhován výkon cizího rozhodnutí, odpadá řízení o prohlášení jeho vykonatelnosti a v zásadní míře také možnost odepřít uznání a výkon pro nesplnění některé z tradičních podmínek uznání cizích rozhodnutí vč. souladu s veřejným pořádkem. Rozhodnutí vydané v jednom členském státě EU, které bude ve státě původu opatřeno osvědčením evropského exekučního titulu, má být v ostatních členských státech vykonáváno za stejných podmínek jako rozhodnutí vlastních soudů těchto členských států (čl. 20. odst. 1 NEET).

Vzorem pro úpravu působnosti NEET bylo NB I, jehož ustanovení ohledně působnosti byla do NEET částečně převzata. Do působnosti NEET spadají rozhodnutí v občanských a obchodních věcech negativně vymezená v čl. 2 odst. 2 NEET, která byla vydána po nabytí účinnosti NEET (čl. 26 NEET). Pojem „rozhodnutí“ definuje čl. 4 odst. 1 NEET jako rozhodnutí vydané soudem členského státu bez ohledu na jeho označení, včetně rozhodnutí o úhradě nákladů vydané soudním úředníkem.

Rozhodnutí musí být zásadně projevem státní soudní moci, tj. vydané justičním orgánem členského státu. Není rozhodné, o jaký druh soudu se jedná (civilní, obchodní, správní, trestní). Rozhodnutí správních úřadů, i když se týkají občanskoprávních věcí, zásadně nejsou způsobilá uznání a výkonu v rámci NEET.²²² Výjimkou jsou platební příkazy vydávané švédským exekučním úřadem (čl. 4 odst. 7 NEET). Výjimku by mohla dále tvořit

²²² Osvědčení EET nebude tak moci být uděleno např. rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu ve sporu mezi osobou vykonávající telekomunikační činnost a uživatelem (srov. § 129 zákona o elektronických komunikacích, zák. č. 127/2005 Sb. v novelizovaném znění).

rozhodnutí o výživném vydávaná dánskými správními úřady, pokud by Dánsko k NEET přistoupilo.²²³

Stejně jako NB I a BÚ dopadá NEET pouze na rozhodnutí státních orgánů. Nevztahuje se na rozhodčí nálezy²²⁴, rozhodnutí církevních soudů, stejně jako nadnárodních a mezinárodních soudů.

Vedle soudních rozhodnutí se NEET vztahuje, totožně s NB I (resp. BÚ), na soudní smíry a vykonatelné veřejné listiny (srov. čl. 57 n. NB I a čl. 3, 24 a 25 NEET).

Věcná působnost NEET je však oproti NB I omezena pouze na tzv. „nesporné nároky“. Pojem „nesporných nároků“ je definován v čl. 3 NEET. Podle tohoto ustanovení je nárok nesporným, pokud:

- a) s ním dlužník výslovně projevil souhlas, ať už formou uznání či smíru, který byl potvrzen soudem či uzavřen před soudem v průběhu řízení; nebo
- b) jej dlužník v průběhu řízení nepopřel dle příslušných procesních předpisů vnitrostátního práva členského státu, v němž bylo rozhodnutí vydáno; nebo
- c) se dlužník či jeho právní zástupce nedostavil k jednání soudu ohledně předmětného nároku poté, co jej po zahájení řízení popřel, pokud takové jednání zakládá podle procesního práva členského státu, kde bylo rozhodnutí vydáno, konkludentní uznání uplatněného nároku či skutkových okolností tvrzených věřitelem; nebo
- d) s ním dlužník výslovně projevil souhlas ve veřejné listině.

Podle odst. 2 cit. ust. se NEET vztahuje rovněž na rozhodnutí o námitkách (challenges, Rechtsbehelfe) proti soudním rozhodnutím, soudním smírům či veřejným listinám, které již byly opatřeny potvrzením evropského exekučního titulu.

²²³ Tak je tomu u Nařízení Brusel I. Srov. čl. 2 odst. 2 Smlouvy mezi ES a Dánskem o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí z 19.10.2005. Úř. věst. L 299 z 16.11.2005, str. 64.

²²⁴ Srov. Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, New York 10.6.1958 (č. 74/1959 Sb.) a Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži, Ženeva 21.4.1961 (č. 176/1964 Sb.).

Nesporné nároky podle čl. 3 NEET můžeme podle jednání žalovaného dlužníka rozdělit do čtyř skupin. Za prvé jsou to nároky uznané výslovným projevem vůle dlužníka ve formě rozsudku pro uznání, soudního smíru či vykonatelné veřejné listiny (např. notářského zápisu, exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti). Druhou skupinu tvoří nároky, které dlužník sice výslovně neuznal, ani je však v soudním řízení příslušným způsobem nepopřel (v ČR se jedná zejména o platební rozkazy, směnečné či šekové platební rozkazy vydané ve zkráceném řízení, proti kterým nepodal žalovaný ve lhůtě odpor resp. námitky). Třetí kategorií „nespomých nároků“, na které NEET rovněž dopadá, jsou nároky, které žalovaný dlužník sice v soudním řízení popřel, avšak následně se k jednání soudu v předmětné věci nedostavil on sám, ani jeho právní zástupce a soud tak přiznal žalobci tvrzený nárok bez zjišťování a posuzování skutkového stavu věci (rozsudky pro zmeškání).

Zahrnutí posledně uvedené skupiny nároků do NEET sleduje ochranu zájmu věřitelů před dlužníky, kteří zneužívají snadné a levné možnosti popřít uplatněný nárok s jediným úmyslem získat čas a dalšího řízení ve věci se již neúčastní, neboť jsou si dobře vědomi, že jejich obrana nemůže před soudem obstát. Vzhledem k tomu, že (dosud neharmonizované) procesní předpisy některých členských států považují jednou popřenou pohledávku bez ohledu na další průběh soudního řízení za spornou, postačuje dle čl. 3 odst. 1 písm. c) NEET, aby podle práva státu původu zmeškání žalovaného dlužníka platilo jako konkludentní uznání (tacit admission, stillschweigendes Anerkenntnis) skutkových tvrzení žalobce. Doložka EET bude proto udělena rozsudku pro zmeškání také v těch státech, kde zmeškání žalovaného nemá za následek konkludentní uznání samotného nároku jako takového.²²⁵

Čtvrtou, poslední kategorií tvoří nároky, které spadaly původně do jedné z předešlých tří skupin, bylo jim uděleno potvrzení evropského exekučního titulu, následně je však dlužník popřel v podaném opravném prostředku (v podaných námitkách). Ačkoliv to není v textu nařízení výslovně uvedeno, náleží sem dle našeho názoru pouze ty nároky, které byly v opravném

²²⁵ Jedná se např. o ČR (srov. § 153b odst. 1 OSŘ) či SRN (srov. § 331 ZPO).

prostředku (v námitkách) dlužníka popřeny neúspěšně, když původní rozhodnutí bylo potvrzeno.²²⁶ Domníváme se, že opačný výklad by ve vztahu k ust. čl. 3 odst. 1 nepřiměřeně rozšiřoval dosah působnosti NEET i na ta rozhodnutí, která se z kategorie „nesporných nároků“ dle čl. 3 odst. 1 nenávratně vydělila.

K udělení osvědčení evropského exekučního titulu postačuje, že rozhodnutí je (předběžně) vykonatelné ve státě původu (čl. 6 odst. 1 písm. a) NEET) a skutečnost, zda nabylo právní moci, a je tudíž cestou řádného opravného prostředku nezvratné, nerozhoduje. Druhý odstavec čl. 3 NEET má zabránit, aby rozhodnutí, kterému již bylo potvrzení EET uděleno, bylo z působnosti NEET vyloučeno jen proto, že bylo (neúspěšně) napadeno opravným prostředkem.²²⁷ Z toho je patrné, že smyslem ust. čl. 3 odst. 2 NEET je ochrana věřitele, kterému svědčí exekuční titul potvrzený v řízení o opravném prostředku, a nikoliv rozšíření působnosti NEET i na ta rozhodnutí, která nepotvrdila původní (předběžně) vykonatelné rozhodnutí, byť bylo opatřeno osvědčením EET.²²⁸

V budoucnu má být evropský exekuční titul zaveden pro všechna rozhodnutí, jež spadají do působnosti NB I.²²⁹ Přijaté NEET představuje v tomto ohledu 1. fázi tohoto procesu (pilotní projekt). Pro praxi má nicméně již přijaté NEET zásadní význam. Podle odhadu vyjádřeného Evropským hospodářským a sociálním výborem se plných 90% rozhodnutí, jež jsou

²²⁶ V ČR je tudíž možné udělit potvrzení EET např. také rozhodnutím o odmítnutí odporu proti platebnímu rozkazu, rozsudkům, které ponechávají v platnosti námitkami napadené směnečné nebo šekové platební rozkazy, rozhodnutím o zamítnutí návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, rozhodnutím o odmítnutí odvolání proti rozsudku pro zmeškání či rozsudku pro uznání, rozsudkům, kterými odvolací soud potvrdil napadený rozsudek pro uznání či rozsudek pro zmeškání aj., jestliže původní potvrzená rozhodnutí byla předběžně vykonatelná (srov. ust. § 162 OSŘ) a opatřená osvědčením EET.

²²⁷ Srov. Stein, A.: Der Europäische Vollstreckungstitel für unbestrittene Forderungen tritt in Kraft – Aufruf zu einer nüchternen Betrachtung. IPRax, 2004, č. 3, str. 187.

²²⁸ Důsledně vzato to znamená, že osvědčení EET nemůže být uděleno ani rozsudku, který žalobci přiznává uplatněný nárok ve stejné výši jako původně vydaný platební rozkaz (rozsudek pro zmeškání či rozsudek pro uznání), který byl však včasným podáním odporu (na základě návrhu na zrušení či v řízení o odvolání) zrušen. Naopak podáním námitek se podle ust. § 175 odst. 4 OSŘ směnečný či šekový platební rozkaz neruší. Pokud jej tedy soud ponechá v platnosti, může být rozsudek soudu opatřen osvědčením EET.

²²⁹ Srov. Program opatření k prosazení zásad vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. C 12, 15.1.2001, str. 1 – 9.

vykonávána v jiném členském státě EU, než v kterém byla vydána, týká právě „nesporných nároků“.²³⁰

VII. 2. Zrušení řízení o exequatur

Rozhodnutí, které bude opatřeno potvrzením EET ve státě svého původu, bude v ostatních členských státech EU uznáno a vykonáno bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti a bez možnosti odepřít jeho uznání (čl. 5 NEET).

Řízení o prohlášení vykonatelnosti komplikuje, prodlužuje a prodražuje proces uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Samotné zrušení řízení o prohlášení vykonatelnosti (tzv. exequatur) představuje ve vztahu k NB I zásadní pokrok (srov. čl. 38 a n. NB I). NEET však nejenže upouští od institutu prohlášení vykonatelnosti, ale zejména také od přezkumu tradičních podmínek uznání cizích rozhodnutí ve státě uznání a výkonu. Podle NEET již není možné odepřít uznání a výkon cizího rozhodnutí pro (zjevný) rozpor s veřejným pořádkem a nepravidelnosti řízení mohou být za určitých podmínek zhojeny (viz čl. 18 NEET). Nařízením o EET právo ES přináší výrazně liberálnější režim uznání a výkonu než náš ZMPS, který oproti NB I prohlášení vykonatelnosti nepožaduje, soulad s veřejným pořádkem a nepravidelnosti řízení však ukládá zkoumat z úřední povinnosti (srov. § 64 písm. c) a d) ZMPS).

Na druhou stranu je třeba uvést, že důsledkem zrušení řízení o exequatur vč. přezkumu naprosté většiny podmínek uznání a výkonu cizího rozhodnutí ve státě výkonu rozhodnutí je jisté oslabení ochrany dlužníka. Kritika odborné veřejnosti v tomto ohledu se soustředí zejména na upuštění od zkoumání podmínky souladu s veřejným pořádkem.²³¹ Možnost odepřít uznání rozhodnutí pro rozpor s veřejným pořádkem představuje pro členské státy svého druhu

²³⁰ Srov. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Návrhu na Nařízení Rady (ES) zavádějícího evropský exekuční titul pro nesporné nároky, Úř. věst. C 85, 8.4.2003, str. 1 – 7, sub 3. 1.

²³¹ D'Avout, L.: La circulation automatique des titres exécutoires imposée par le règlement 805/2004 du 21 avril 2004. *Rev. crit. d. i. p.*, 2006, č. 1, str. 47. Kohler, C.: Quantensprung im europäischem Justizraum. *RIW*, 2003, č. 10, str. 1. Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 348, marg. č. 701. Stadler, A.: Das Europäische Zivilprozessrecht – Wie viel Beschleunigung verträgt Europa? *IPRax*, 2004, č. 1, str. 2 – 11. Srov. také Wagner, R.: Vom Brüsseler Übereinkommen über die Brüssel I – Verordnung zum Europäischen Vollstreckungstitel. *IPRax*, 2002, č. 2, str. 75 – 95.

záchrannou brzdu, kterou lze použít v situaci, kdy by uznání cizího rozhodnutí (resp. jeho účinky) mělo být v rozporu se základními zásadami práva státu uznání. Rozpor s veřejným pořádkem dle NB I mohou založit rozdíly ve vnitrostátních předpisech jednotlivých členských států, procesní podvody účastníků či hrubé nedostatky v práci soudů, jejichž následky se nepodařilo odstranit ani s využitím opravných prostředků, ústavních stížností ani jiným přípustným způsobem ve státě vydání rozhodnutí.²³²

Právo jednotlivých členských států nebylo doposud sjednoceno a harmonizováno v potřebné míře. Procesní podvody účastníků však nebude možné vyloučit ani v hypotetické situaci, kdy by veškeré rozdíly v pozitivním právu jednotlivých členských států byly odstraněny. Procesní podvody mohou předcházet i rozhodnutím tuzemských soudů. Obdobně není možné zcela vyloučit, že tuzemské soudy vydají a vykonají hrubě závadné rozhodnutí, přestože účastník bude proti tomuto brojit všemi přípustnými prostředky.

Kategorie veřejného pořádku je z povahy věci velmi obecná a snahy o její legislativní konkretizaci jsou dle našeho soudu předem odsouzeny k neúspěchu. To má za následek zvýšený význam interpretační činnosti ESD, který se však otázkou výhrady veřejného pořádku nemá možnost často zabývat. Navíc ani rozhodnutí ESD nemohou zcela odstranit prvek nejistoty a nepředvídatelnosti, který je s výhradou veřejného pořádku bytostně spjat. Interpretační činnost soudu se totiž omezuje pouze na vymezení hranic pojmu „veřejný pořádek“, není však úlohou ESD definovat obsah veřejného pořádku jednotlivých členských států.²³³ Podmínka souladu s veřejným pořádkem tudíž poskytuje široký prostor pro odlišné úvahy (a rozhodnutí) soudů jednotlivých členských států.

Upuštění od přezkumu souladu s veřejným pořádkem při vzájemném uznávání a výkonu rozhodnutí v rámci EU je tak dle našeho názoru správné a je v NEET zcela na místě. NEET dopadá pouze na omezenou skupinu rozhodnutí,

²³² K pojmu „veřejný pořádek“ dle NB I srov. Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor v civilních otázkách. AUB Iuridica No. 262, Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2003, str. 307 – 308. Kropholler, J.: Europäisches Zivilprozessrecht, Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen. 7. vydání, Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002, str. 391 an.

²³³ Kropholler, J.: op. cit. sub 232, str. 392.

u kterých je „přísnější metr“ vůči povinnému plně ospravedlnitelný i v situaci, kdy nedošlo ještě k potřebnému stupni sblížení práva členských států.

Praktický význam se veřejnému pořádku jako překážce uznání v rámci EU přisuzuje zejména v rovině procesní. Tzv. procesní veřejný pořádek bude narušen tehdy, pokud řízení před soudem původu rozhodnutí není možno považovat za spravedlivé. V tomto ohledu však nezůstane povinný zcela bezmocný ani po upuštění od podmínky souladu s veřejným pořádkem. Právo na spravedlivé soudní řízení zaručuje čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Povinný, kterému bylo ve státě původu rozhodnutí upřeno právo na spravedlivý proces, má možnost obrátit se se stížností ve smyslu čl. 34 EÚLPS na Evropský soud pro lidská práva. Jestliže Evropský soud pro lidská práva konstatuje porušení EÚLP, může dotčenému státu rovněž uložit povinnost zvolit adekvátní vnitrostátní prostředky nápravy, které odstraní trvající negativní následky ve vztahu ke stěžovateli. Takovým opatřením v individuální rovině je např. obnova řízení.²³⁴

Oslabení postavení dlužníka proto dle našeho soudu není natolik výrazné, aby tím byl narušen kýžený vztah rovnováhy mezi právem dlužníka na ochranu proti neodůvodněnému či nepřiměřenému nucenému výkonu a právem věřitele na efektivní uspokojení soudem přiznaného nároku, který dlužník neplní dobrovolně, přestože mu tak soud uložil. Naopak, NEET přispěje k tomu, aby nucený výkon rozhodnutí nebyl zbytečně protahován v důsledku zásahů soudů ve státě výkonu rozhodnutí. Úspora časová sebou i zde přináší úsporu finanční (a to v konečném důsledku mnohdy také na straně dlužníka, kterého otálení a podávání námitek a opravných prostředků často zbytečně stojí nemalé peněžní prostředky).

Ačkoliv není dle čl. 5 NEET možné odepřít uznání cizího rozhodnutí, výkon rozhodnutí v režimu upraveném NEET může být na návrh dlužníka odepřen, pokud rozhodnutí opatřené osvědčením EET je neslučitelné s jiným dřívějším rozhodnutím (srov. čl. 21 NEET). Z uvedeného by bylo možno pomocí gramatického výkladu dovodit, že pro neslučitelnost nemůže být cizí

²³⁴ Srov. Šišková, N.: Výkon rozsudku Soudu pro lidská práva a dohled nad ním ze strany Výboru ministrů. *Evropské právo*, 2002, č. 12, s. 10-13.

rozhodnutí podle NEET vykonáno, musí však být jako evropský exekuční titul uznáno, byť je neslučitelné s dřívějším rozhodnutím a dlužník neslučitelnost namítne. Takový výklad je však dle našeho názoru nepřipustný a cizímu rozhodnutí je třeba odepřít pro neslučitelnost již samotné uznání. Opačný výklad vede k absurdním závěrům a neřešitelným situacím.²³⁵ V NB I (čl. 34 odst. 4) či v ZMPS (§ 64 písm. b) je neslučitelnost upravena jako překážka uznání cizího rozhodnutí. V neposlední řadě je v této souvislosti třeba zabývat se otázkou, zda je NEET vůbec aplikovatelné na situace, kdy věřitel neusiluje o výkon, nýbrž pouze o uznání cizího rozhodnutí. Z účelu NEET vymezeného v čl. 1 plyne, že NEET má v rámci EU zjednodušit uznání a výkon vybraných cizích rozhodnutí, nikoliv jejich uznání či (uznání a) výkon. Čl. 1 NEET stanovuje, že účelem je umožnit volný pohyb rozhodnutí prostý jakýchkoli procedur nutných ve státě výkonu před uznáním a výkonem. Výraz „ve státě výkonu“ zde zahrnuje ten členský stát, kde je navrhován výkon rozhodnutí, nikoliv pouze jeho uznání (srov. čl. 4 odst. 5 NEET). Uznání je již dle NB I možno dosáhnout zcela neformálním postupem (čl. 33 odst. 1 NB I). Pojem evropský exekuční titul také napovídá, že NEET směřuje na nucený výkon rozhodnutí. Kloníme se proto k závěru, že na situace, kdy věřitel usiluje pouze o uznání, a nikoliv o výkon rozhodnutí, není NEET možné aplikovat.

VII. 3. Podmínky pro vydání potvrzení EET

Před vydáním potvrzení EET musí soud posoudit, zda jsou naplněny požadavky uvedené v čl. 6 NEET, a to jmenovitě, zda:

- se jedná o nesporný nárok ve smyslu čl. 3 NEET;
- je předmětné rozhodnutí vykonatelné (ve státě původu);

²³⁵ Představme si např. situaci, kdy ve sporu o zaplacení peněžité pohledávky žalovaný na svou obranu uplatní vůči žalobci peněžitou pohledávku, kterou mu za žalobcem přiznává cizí rozhodnutí opatřené osvědčením EET. Žalobce však na tuto námitku předloží protichůdné pravomocné dřívější rozhodnutí, které splňuje podmínky uznání kladené vnitrostátním, mezinárodním či evropským právem. Představa, že by soud měl v takové situaci automaticky uznat rozhodnutí předložené žalovaným dlužníkem, je dle našeho názoru absurdní.

- rozhodnutí není v rozporu s ustanoveními o příslušnosti podle oddílu 3 (příslušnost ve věcech pojištění) a oddílu 6 (výlučná příslušnost) kapitoly II Nařízení Brusel I;
- soudní řízení ve státě původu splňovalo minimální standardy stanovené v kapitole III NEET, pokud se nejedná o rozhodnutí založené na výslovném souhlasu dlužníka (čl. 3 odst. 1 písm. a) NEET);
- rozhodnutí bylo vydáno v členském státě, na jehož území má dlužník bydliště, pokud je dlužník spotřebitelem a rozhodnutí se vztahuje ke smlouvě, kterou jako spotřebitel uzavřel (opět s výjimkou rozhodnutí založených na výslovném souhlasu dlužníka).

VII. 3. 1. Minimální standardy řízení ve státě původu

V katalogu podmínek uznání cizího rozhodnutí, který obsahuje čl. 34 NB I, má z pohledu praxe zřejmě největší význam podmínka řádného a včasného doručení písemnosti, kterou se zahajuje řízení. Opožděné či vadné doručení návrhu na zahájení řízení (žaloby, platebního rozkazu, směnečného platebního rozkazu atd.) tvoří dle čl. 34 bod 2. NB I překážku uznání v případě, že žalovaný se na řízení (důsledkem vadného či opožděného doručení) neúčastnil. Překážkou uznání zde však není vadné či opožděné doručení, pokud žalovaný nevyužil opravný prostředek proti vydanému rozhodnutí, i když tak učinit mohl.²³⁶

Upuštění od zkoumání této podmínky ve státě uznání kompenzuje v novém NEET úprava obsažená v kapitole III, která poměrně detailně upravuje tzv. „minimální standardy řízení o nesporných nárocích“. Tyto minimální standardy zahrnují požadavky stran doručování žalovanému dlužníkovi (čl. 13 – 15 NEET). Mimo to jsou zde předepsány požadavky na náležité poučení žalovaného o uplatněném nároku (čl. 16 NEET) a procesních podmínkách obrany, jakož i o následcích nepodání námitek a nedostavení se k soudnímu jednání (čl. 17 NEET). Jde o garanci práva žalovaného na zachování principu

²³⁶ Blíže Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor v civilních otázkách. AUB Iuridica No. 262, Brno : Masarykova univerzita, 2003, str. 309 n.

rovnosti stran a kontradiktornosti soudního sporu. Žalovanému musí být (včasným a řádným doručením a náležitým poučením) umožněno, aby využil své právo obrany v soudním sporu. Pouze v případě, že žalovaný byl řádně uvědomen v souladu s minimálními podmínkami kapitoly III, může být jeho neúčast na soudním jednání vykládána jako nedostatek obrany a pouze tehdy může být výsledné rozhodnutí (při zachování dalších podmínek) opatřeno potvrzením EET.

Minimální požadavky kladené na doručování žalovanému zásadně vylučují vydání potvrzení EET v případě, kdy listina zahajující soudní řízení byla doručena žalovanému pouze fiktivní formou. Nepřípustné by bylo např. doručení veřejnou vyhláškou podle německého práva či francouzské *remise au parquet*.²³⁷ Náhradní doručení prostřednictvím uložení na poště či u příslušného státního orgánu je však přípustné (čl. 14 odst. 1 písm. d).

Nedodržení „minimálních standardů“ však nemusí v konkrétním případě nevyhnutelně vést k odepření potvrzení EET. V úvahu přicházejí dvě situace, kdy může být takový nedostatek zhojen a rozhodnutí opatřeno potvrzením EET (čl. 18 NEET). Za prvé se jedná o případ, kdy bude dlužníkovi v souladu s minimálními standardy doručeno vydané rozhodnutí, bude mu dána možnost opravného prostředku, dlužník však opravný prostředek předepsaným způsobem nepodá, přestože byl o opravném prostředku náležitě poučen. Za druhé nebude nedodržení „minimálních standardů“ překážkou vydání potvrzení EET tehdy, pokud bude z jednání dlužníka v soudním řízení patrné, že obdržel listinu zahajující soudní řízení s dostatečným předstihem, tj. tak, že měl dostatek času k přípravě obrany.

Nelze než kvitovat s povděkem, že NEET nestaví čistě na formálním naplnění formálních požadavků. Důsledné uplatňování formalistického přístupu (které není ani tuzemským soudům tak docela cizí), by jinak mohlo vést k odepření osvědčení EET pro formální nedostatky, které však dlužníka fakticky nezkrátily na jeho procesních právech. Cit. ustanovení přispěje k tomu, aby dlužník neignoroval probíhající soudní řízení pro čistě formální nedostatky

²³⁷ Stein, A.: Der Europäische Vollstreckungstitel für unbestrittene Forderungen tritt in Kraft – Aufruf zu einer nüchternen Betrachtung. IPRax, 2004, č. 3, str. 188.

v doručování či poučení s vědomím, že případnému nucenému výkonu podle NEET se snadno vyhne.

Upozadění formalistického přístupu však svědčí rovněž dlužníkovi. Dle ust. čl. 19 NEET je pro udělení potvrzení EET nutné, aby právo státu původu umožňovalo dlužníkovi požádat o celkový přezkum rozhodnutí v případě, že navzdory formálnímu naplnění čl. 14 NEET nebude dlužníkovi fakticky doručeno včas či mu v obraně proti uplatněnému nároku zabrání vyšší moc či jiné mimořádné okolnosti, které nastaly bez zavinění na jeho straně.

NEET neukládá členským státům povinnost upravit své vnitrostátní procesní právo tak, aby splňovalo požadavky na minimální standardy řízení ve smyslu NEET. Je čistě na vůli jednotlivých členských států, zda se touto otázkou budou zabývat a odstraní případné nedostatky. Tato volnost ponechaná členským státům představuje nepochybně jistou slabinu přijatého NEET. Nezbyvá než doufat, že členské státy docení přínos NEET pro věřitele, tj. potažmo také investory v daném státě a případné nedostatky rychle odstraní.

Je nutné přiznat, že české procesní právo některé požadavky na minimální standardy řízení dle NEET plně nerespektuje. Určitý nesoulad lze spatřovat v úpravě doručování či v souvislosti s poučovací povinností soudu.

Prospěšná byla v tomto ohledu nová úprava doručování, jíž přinesl zákon č. 555/2004 Sb. S účinností k 1.1.2005 byla tak např. při doručování náhradním způsobem (uložením) zavedena povinnost uvést ve výzvě adresátovi, který nebyl zastižen v místě doručování, který soud písemnost předal k doručení a poučení o následcích, jestliže písemnost nebude vyzvednuta (srov. ust. § 50c OSŘ v novelizovaném znění). Tím byl naplněn požadavek čl. 14 odst. 1 písm. d) NEET.

S nařízením však ani po této novele není slučitelné náhradní doručení za situace, kdy se soudu vrátí nevyzvednutá zásilka s celým obsahem²³⁸ (srov. § 46 odst. 3 OSŘ, § 47 odst. 3 OSŘ ve spojení s ust. § 50c odst. 4 OSŘ). Tato úprava je podle našeho názoru v praxi velmi žádoucí a umožňuje účinný postup i za situace, kdy žalovaný soudní obsílky nepřebírá v úmyslu bojkotovat

²³⁸ Kasíková, M.: EET – nová fáze komunitární úpravy exekucí. Právní zpravodaj, 2006, č. 1, str. 10.

probíhající soudní řízení. NEET však vyžaduje, aby použitý způsob doručování byl spojen s naprostou jistotou či vysokým stupněm pravděpodobnosti, že se doručovaný dokument dostal ke svému adresátovi [srov. preambuli NEET odrážka (14)]. Pokud se doručovaná zásilka vrátí zpět soudu, je naopak téměř jisté, že se předmětný dokument k žalovanému nedostal. V některých případech by mohlo být východiskem, pokud žalobce doručí žalovanému žalobu opatřenou podacím razítkem soudu přímo např. vhozením do schránky (srov. § 79 odst. 3 věta druhá OSŘ). Pokud se žalovaný v daném místě zdržuje, bude tak požadavkům na doručování dle NEET vyhověno (srov. čl. 14 odst. 1 písm. c) NEET). Žalobce by však v takovém případě měl použít k přímému doručení třetí osobu (např. kurýrní službu), která mu doručení písemně potvrdí dle čl. 14 odst. 3 NEET. Pokud by bylo nutno doručit listinu o zahájení soudního řízení do jiného členského státu ES, je třeba postupovat v souladu s Nařízením o doručování (srov. mj. čl. 15 ND či nového nař. 1393/2007).

Někdy se rovněž uvádí, že české procesní právo dále odporuje požadavkům NEET, protože umožňuje předání doručované písemnosti širšímu okruhu osob než čl. 14 odst. 1 písm. a) a b) NEET (např. sousedovi – srov. § 46 odst. 3 OSŘ).²³⁹ Tato výtku však není podle našeho názoru odůvodněná, neboť žaloba, kterou se řízení před českými soudy zahajuje, se žalovanému doručuje do vlastních rukou (srov. § 79 odst. 3 věta první OSŘ). Předání jiným osobám (např. sousedovi) je proto v tomto případě vyloučeno (srov. čl. 46 odst. 3 OSŘ).

Další nesoulad je ovšem možno vytknout úpravě poučovací povinnosti soudu v souvislosti s vydáním rozsudku pro zmeškání (§ 153b OSŘ), pokud jde o splnění poučovací povinnosti podle čl. 17 písm. b) NEET.

Posledně uvedené ustanovení NEET mj. požaduje, aby v listině, jíž se zahajuje soudní řízení, nebo společně s ní či v předvolání, jež se doručuje žalovanému, byly zřetelně uvedeny následky nedostavení se k jednání soudu, a to možnost vydání rozsudku pro zmeškání a povinnost uhradit náklady řízení. Listinou, která zahajuje soudní řízení v ČR je zejména žaloba (§§ 79, 82 OSŘ). V petitu žaloby nemusí být náklady řízení uvedeny (srov. § 151 odst. 1 OSŘ).

²³⁹ Kasíková, M.: *ibidem*. Bohúnová, P.: Nařízením o evropském exekučním titulu. Je dlužníkovi garantováno právo na spravedlivý proces? *Právní rádce*, 2008, č. 3, str. 30.

Rovněž v předvolání²⁴⁰ či ve výzvě k vyjádření podle §§ 114a, 114b OSŘ se eventuální povinnost nahradit náklady řízení výslovně neuvádí. Odpovědnost za náklady soudního řízení vyčte žalovaný z platebního rozkazu, směnečného či šekového platebního rozkazu, který však nemusí být vydán (srov. §§ 172, 175 OSŘ). Podle ust. § 153b OSŘ je nutnou podmínkou vydání rozsudku pro zmeškání, aby byl žalovaný o následcích nedostavení se poučen. „Následky nedostavení se“ se ovšem rozumí pouze možnost vydání rozsudku pro zmeškání, nikoli případná povinnost nahradit náklady řízení.²⁴¹ V ostatním české civilní procesní právo minimální standardy řízení ve smyslu kap. III. NEET naplňuje.²⁴²

S ohledem na výše uvedené lze uzavřít, že některá tuzemská rozhodnutí mohou být vydána v řízeních, která nenaplní minimální standardy ve smyslu kap. III NEET. To však neznamená, že by rozhodnutí českých soudů nemohla být v žádném případě potvrzena jako EET a vykonána zjednodušeným způsobem v ostatních členských státech EU. V každém jednotlivém případě je třeba zkoumat, zda jsou dány překážky, pro které potvrzení EET skutečně nelze vydat. Zejména je nutné pečlivě přezkoumat, zda vydání potvrzení EET neodporuje konkrétní způsob, jímž bylo v daném případě doručováno. Pokud nebude způsob doručování v daném případě překážkou, nepovede patrně k odepření potvrzení EET ani drobný nedostatek v poučovací povinnosti uvedený výše. Potvrzení EET *může* být i tak vydáno (srov. čl. 18 NEET).

VII. 3. 2. Zvýšená ochrana spotřebitele

Rozhodnutí proti dlužníkovi, který má v dané věci postavení spotřebitele, mohou být opatřena potvrzením EET pouze tehdy, pokud byla vydána v členském státě, kde má dlužník – spotřebitel bydliště ve smyslu čl. 59

²⁴⁰ Srov. § 11 odst. 2 Vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy. Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3.12.2001, č.j. 505/2001-Org, č. 1/2002 SIS.

²⁴¹ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání, Praha : C. H. Beck, 2006, str. 703.

²⁴² Pokud jde například o výše zmiňované oprávnění žalovaného dlužníka napadnout vydané rozhodnutí v situaci, kdy byl bez vlastního zavinění zbaven možnosti bránit se včas žalobě (čl. 19 NEET), je odpovídající úprava obsažena v ust. § 58 OSŘ (prominutí zmeškání lhůty).

Nařízení Brusel I. To se ovšem netýká těch „rozhodnutí“, která jsou založena na výslovném souhlasu dlužníka (srov. čl. 6 odst. 1 písm. d) NEET). Rozsudky pro uznání, soudní smíry, notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti apod. mohou být opatřeny potvrzením EET a vykonány v rámci EU zjednodušeným způsobem podle NEET, byť pocházejí ze státu, kde nemá dlužník – spotřebitel svůj domicil.

Z uvedeného plyne, že pro rozhodnutí proti dlužníkovi – spotřebiteli, která nebudou založena na jeho výslovném souhlasu, bude mít NEET praktický význam pouze v případě nuceného výkonu mimo stát, ve kterém se nachází jeho bydliště.

VII. 4. Řízení o vydání potvrzení EET

NEET neobsahuje ucelenou úpravu procesu vydání potvrzení EET, celá řada otázek je přenechána právu jednotlivých členských států. V ČR byl zákonem č. 233/2006 Sb. do OSŘ vložen nový § 200ua s nadpisem „Řízení o potvrzení evropského exekučního titulu“. Podle tohoto ustanovení je řízení o potvrzení EET možno zahájit pouze k návrhu oprávněného. Ten je pak také jediným účastníkem řízení. Vyplývá-li nárok oprávněného ze soudního rozhodnutí nebo soudního smíru, rozhoduje o potvrzení EET soud, který rozhodoval ve věci v době, kdy byly splněny podmínky vzniku nesporného nároku ve smyslu NEET. U veřejných listin²⁴³ je k řízení příslušný obecný soud oprávněného. Soud rozhodne usnesením (§ 167 odst. 1. OSŘ). Vlastní potvrzení EET vydává soud na vzorovém formuláři, který je přílohou NEET č. I – III.

Zákon rovněž stanoví, že „proti usnesení o potvrzení evropského exekučního titulu není odvolání přípustné“. NEET stanoví v čl. 10 odst. 4, že není přípustný pouze opravný prostředek proti *vydání* potvrzení EET. Je

²⁴³ Zákon používá pojem „úřední listina“ převzatý z českého překladu NEET, který se bezdůvodně liší od překladu NB I. Český překlad k NB I označuje předmětné listiny pojmem „veřejná listina“. Proto se v této práci přidržíme jednotného termínu „veřejná listina“. Srov. Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. I. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 347, marg. č. 699. Srov. také Bělohávek, A. J.: Evropský exekuční titul, Právní rádce 2006, č. 4, str. 7, v poznámce č. 9).

otázkou, zda cit. zákonná úprava jde dále než NEET a zakazuje odvolání i v případě, že soud rozhodne negativně a potvrzení EET neudělí. Zakazovat pouze odvolání proti kladnému rozhodnutí by v situaci, kdy podle zákona má být jediným účastníkem řízení oprávněný, postrádalo smysl. Otázkou ovšem zůstává, proč by měl zákonodárce zakazovat oprávněnému odvolání proti zamítavému rozhodnutí. Rozumný důvod k tomu nevidíme a vkrádá se podezření, zda si zákonodárce mylně nevykládá cit. ustanovení čl. 10 odst. 4 NEET. Bude zajímavé sledovat, jaké stanovisko k věci zaujmou soudy a zda případné odvolání proti usnesení o neudělení potvrzení EET odmítnou. Domníváme se, že dikce předmětného ustanovení OSŘ jednoznačně odvolání proti usnesení o nepotvrzení EET nevyklučuje. Důvodová zpráva k této otázce žádnou odpověď nenabízí.

Ačkoliv není, bez jakéhokoliv sporu, přípustné podat odvolání proti kladnému rozhodnutí o vydání potvrzení EET, je možné postupovat přímo proti vydanému potvrzení EET. Čl. 10 odst. 1 NEET stanovuje, že soud původu na návrh:

- a) opraví vydané potvrzení EET, ve kterém se v důsledku věcné chyby (material error, sachlichen Fehlers) vyskytují rozdíly oproti rozhodnutí (exekučnímu titulu);
- b) zruší potvrzení EET v případě, že bylo zcela zjevně uděleno v rozporu s podmínkami, jež stanoví NEET.

Návrh na opravu či zrušení potvrzení EET je možné podat na formuláři, jenž je přílohou č. VI NEET. Vzhledem k tomu, že připravovaný zákon o změně OSŘ neobsahuje žádná ustanovení ohledně řízení ve věci opravy či zrušení potvrzení EET, nezbyvá než postupovat přímo podle NEET a obecných ustanovení OSŘ.

VII. 5. Výkon

Řízení o výkon rozhodnutí se řídí právem státu výkonu (čl. 20 odst. 1 NEET). Některé dílčí otázky však upravuje přímo NEET (kapitola IV).

Cizí rozhodnutí má být vykonáno za stejných podmínek jako rozhodnutí vydané ve státě výkonu. K návrhu na výkon rozhodnutí se přikládá stejnopis rozhodnutí (exekučního titulu), potvrzení EET, a pokud je to nutné, přepis či ověřený překlad potvrzení o EET do úředního jazyka místa navrhovaného výkonu rozhodnutí nebo do jiného jazyka, který je pro členský stát výkonu přijatelný. Každý stát může vyznačit, které jazyky používané v ES jsou pro něj přijatelné.²⁴⁴ Je otázkou, ve kterých případech je překlad potvrzení EET nezbytný. Souhlasíme s názorem, že ve většině případů by se měl soud obejít bez překladu, neboť potvrzení EET se vydává na vícejazyčných formulářích.²⁴⁵

Předkládaná vyhotovení rozhodnutí (rozuměj exekučního titulu) a potvrzení EET musí splňovat podmínky pro uznání jejich pravosti (čl. 20 odst. 2 NEET). Jaké podmínky musí tato vyhotovení splňovat, aby soudce ve státě výkonu o své pravosti přesvědčila, určuje vnitrostátní právo soudu, který rozhodnutí vydal.

Stát výkonu není oprávněn požadovat od strany, která navrhuje výkon rozhodnutí opatřeného osvědčením EET, složení jistoty, záruky či zástavy z důvodu cizí státní příslušnosti, či protože nemá ve státě výkonu bydliště (srov. čl. 51 NB I).

Výkon rozhodnutí bude na návrh dlužníka odepřen, pokud je rozhodnutí opatřené osvědčením EET neslučitelné s jiným dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v kterémkoli členském státě nebo ve třetí zemi. Musí být však souběžně splněny tři podmínky (srov. čl. 21 odst. 1 NEET):

- a) dřívější rozhodnutí bylo vydáno v řízení mezi týmiž stranami a pro tentýž nárok,
- b) dřívější rozhodnutí bylo vydáno ve státě výkonu či splňuje podmínky uznání ve státě výkonu a

²⁴⁴ Skutečnost, které jazyky členský stát akceptuje podle čl. 20 odst. 2 písm. c) NEET, patří mezi informace, které jsou členské státy povinny oznámit Komisi (srov. čl. 30 NEET). Konsolidovaná verze těchto informací je dostupná na stránce Soudního atlasu http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatiascivil/html/pdf/vers_consolide_eeo805_cs.pdf.

²⁴⁵ Viz Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Návrhu na Nařízení Rady (ES) zavádějícího evropský exekuční titul pro nesporné nároky, Úř. věst. C 85, 8.4.2003, sub 5. 1.

- c) neslučitelnost nebyla a nemohla být namítnuta v řízení před soudem ve státě původu.

Podle ust. § 253 OSŘ nařídí soud výkon rozhodnutí zpravidla bez slyšení povinného. Dlužník tak bude mít možnost podat návrh ve smyslu čl. 21 NEET až poté, co mu bude doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Existenci neslučitelného rozhodnutí může proto dlužník namítnout v odvolání a požadovat, aby odvolací soud usnesení soudu I. stupně změnil tak, že návrh na výkon rozhodnutí zamítne.²⁴⁶ Dále může dlužník tuto námitku uplatnit také před soudem, který výkon rozhodnutí nařídil, a to cestou návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ. Rozhodnutí či osvědčení EET přitom nesmí být soudy v členském státě výkonu přezkoumáváno ve věci samé.

V čl. 23 předvídá NEET možnost omezení, podmínění či přerušení vykonávacího řízení. Pokud dlužník napadne rozhodnutí potvrzené jako EET či navrhne opravu nebo zrušení potvrzení EET podle čl. 10 NEET, příslušný soud či úřad ve státě výkonu *může* na návrh dlužníka:

- a) omezit vykonávací řízení na zajišťovací prostředky (např. soupis movitých věcí podle § 326 OSŘ); nebo
- b) podmínit výkon rozhodnutí složením jistoty; nebo
- c) ve výjimečných případech vykonávací řízení *přerušit* (stay the enforcement proceedings, das Vollstreckungsverfahren aussetzen).

V podmínkách českého civilního procesu nepřichází varianta b) zřejmě v úvahu, neboť institut poskytnutí jistoty není v našem procesním právu pro tyto případy nijak upraven.²⁴⁷ Není ani stanoveno, jak vysoká by předmětná jistota měla být a jak má soud postupovat v případě, že by soud po složení jistoty ve výkonu rozhodnutí pokračoval a následně by došlo ke zrušení exekučního titulu ve státě původu. S ohledem na formulaci, že soud ve státě výkonu *může*, ale nemusí výkon rozhodnutí složením jistoty podmínit, lze

²⁴⁶ Vaške, V: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007, str. 237, marg. č. 669.

²⁴⁷ Opačně Pauknerová, M: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 356, marg. č. 720.

podle našeho názoru soudit, že předmětné ustanovení pouze odkazuje na národní právo členského státu výkonu. České procesní právo přitom soudům požadovat jistotu nedovoluje.

Pokud jde o variantu pod písm. c), zde je nejprve třeba se zabývat otázkou, jak má předmětné ustanovení v českém jazyce vůbec znít. Oficiální překlad NEET říká „vykonávací řízení zastavit“. Domníváme se, že správný překlad je „vykonávací řízení přerušit“, jak také uvádí slovenská verze NEET. Předmětnému ustanovení obsahově odpovídá čl. 46 odst. 1 NB I, kde se uvádí „řízení přerušit“ (stay the proceedings, das Verfahren aussetzen). Nevidíme rozumný důvod k odlišnému překladu předmětného výrazu v čl. 23 písm. c) NEET a čl. 46 odst. 1 NB I.²⁴⁸ V obou případech se jedná o situaci, kdy vzniká nejistota, zda námitkám dlužníka bude či nebude vyhověno, zda exekuční titul obstojí či neobstojí. V takovém případě by úplné zastavení vykonávacího řízení bylo předčasné, neboť by tím mj. padly zákazy dispozice s majetkem dlužníka založené usnesením o nařízení výkonu rozhodnutí. Dlužník by se tak mohl zbavit majetku a později znovu nařízená exekuce, pokud by soud námitkám dlužníka nepřisvědčil, by již svůj účel nenaplnila.

Přerušování vykonávacího řízení podle ust. § 109 OSŘ zapovídá ust. § 254 odst. 2 OSŘ. Domníváme se, že je nicméně možné provedení exekuce na návrh dlužníka odložit podle ust. § 266 odst. 2 OSŘ, protože odklad provedení výkonu rozhodnutí podle cit. ustanovení OSŘ sleduje v exekučním řízení stejný účel jako přerušování nalézacího řízení a odpovídá i účelu, jež sleduje čl. 23 NEET.

Zrušení řízení o prohlášení vykonatelnosti cizího rozhodnutí, odpadnutí přezkumu tradičních podmínek uznání ve státě výkonu zjednodušuje podstatně výkon rozhodnutí v rámci EU. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že mezi právem upravujícím výkon rozhodnutí v jednotlivých členských státech jsou stále markantní rozdíly. NEET proto ukládá členským státům, aby

²⁴⁸ Anglická a německá verze volí v obou případech shodné pojmy. Rozdíl je ve verzi francouzské. V čl. 46 odst. 1 NB I se píše „surseoir à statuer“, což ale znamená „odložit rozhodnutí“. Čl. 23 písm. c) NEET naproti tomu zní „...suspendre la procédure d'exécution.“, což ale může být přeloženo dvojím způsobem jako „zastavit vykonávací řízení“ či „přerušit vykonávací řízení“. Francouzské znění proto otázku správného překladu nijak neobjasňuje.

spolupracovaly a poskytly veřejnosti a odborným kruhům informace o vykonávacím řízení jednotlivých členských států, a to zejména prostřednictvím Evropské justiční sítě (čl. 29 NEET).

VIII. Evropský platební rozkaz

VIII. I. Účel a působnost NEPR

Důvodem zavedení evropského platebního rozkazu je zejména skutečnost, že ačkoliv většina členských států EU zná zjednodušené řízení, které má urychlit vymáhání tzv. nesporných nároků, předmětná úprava rozkazního řízení se v jednotlivých státech značně liší a zvláště v přeshraničních případech jsou tyto postupy často buď nepřipustné, nebo neproveditelné (srov. § 172 odst. 2 písm. c) OSŘ). Účelem Nařízení o EPR je proto odstranit tyto překážky, které brání přístupu k účinné spravedlnosti. Zavedením EPR se má zjednodušit, zrychlit a zlevnit vymáhání nesporných peněžitých nároků v přeshraničních věcech a umožnit volný pohyb vydaných evropských platebních rozkazů v rámci EU (srov. čl. 1 odst. 1 NEPR).

NEPR nebrání věřiteli uplatnit svůj nárok s využitím jiného řízení, které je k dispozici podle práva některého z členských států (čl. 1 odst. 2 NEPR). Nařízení tedy zavádí nové alternativní zkrácené řízení, které lze uplatnit v přeshraničních sporech, nijak se ale nedotýká dosavadní vnitrostátní úpravy vymáhání peněžitých pohledávek, kterou lze i nadále použít. Volba náleží věřiteli.

Nařízení o EPR se vztahuje na občanské a obchodní věci v přeshraničních případech, bez ohledu na povahu soudu. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci, tzv. "acta iure imperii" (čl. 2 odst. 1 NEPR). Negativní vymezení působnosti NEPR doplňuje druhý odstavec čl. 2 NEPR. Oproti Nařízení Brusel I jsou z působnosti NEPR vyloučeny nároky z mimosmluvních závazků, pokud nejsou předmětem dohody mezi stranami nebo nedošlo k uznání dluhu nebo se nevztahují na peněžité pohledávky ze

spoluvlastnictví (čl. 2 odst. 2 písm. d) NEPR). Zejména tak budou vyloučeny nároky z dopravních nehod.²⁴⁹

Přeshraničním případem se rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byl podán návrh na vydání platebního rozkazu (čl. 3 odst. 1 NEPR). Bydliště se určí podle čl. 59 a čl. 60 NB I (čl. 3 odst. 2 NEPR). Rozhodujícím okamžikem pro určení, zda se jedná o přeshraniční případ, je doba, kdy je podán návrh na vydání evropského platebního rozkazu v souladu s tímto nařízením (čl. 3 odst. 3 NEPR).

NEPR vstoupilo v platnost dne 31.12.2006. Plně použitelným se stane od 12.12.2008 (srov. čl. 33 NEPR), a to na území celé EU s výjimkou Dánska (srov. čl. 2 odst. 3 NEPR).

VIII. 2. Uznání a výkon evropského platebního rozkazu

Evropský platební rozkaz, který se stal vykonatelným v členském státě původu, se uzná a vykoná v ostatních členských státech, aniž by bylo třeba prohlášení vykonatelnosti ve státě výkonu a bez možnosti napadnout jeho uznání (čl. 19 NEPR). Postačí prohlášení vykonatelnosti, které provede soud původu na vzorovém formuláři G, který je uveden v příloze VII NEPR. Odpadá tedy řízení o exequatur a možnost odepřít uznání rozhodnutí pro některou z tradičních podmínek uznání, jak je zná nařízení Brusel I. NEPR v tomto ohledu kopíruje model, který zavedlo již Nařízení o evropském exekučním titulu (srov. čl. 5 NEET).

Také na NEPR se snesla kritika odborné veřejnosti zejména z důvodu upuštění od výhrady veřejného pořádku.²⁵⁰ Na rozdíl od NEET upravuje NEPR do značné míry také nalézací řízení, které vydání exekučního titulu předchází. Význam výhrady veřejného pořádku se tak u evropského platebního rozkazu

²⁴⁹ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 361, marg. č. 729.

²⁵⁰ Srov. Rauscher, T. (Hrsg.): Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar. Bd. 2: EG-ZustellVO, EG-BewVO, EG-VollstrTitelVO, EG-InsVO, EG-MahnVO, EG-BagatelVO-E, EG-UnterhaltsVO-E. 2. vydání, Mnichov : Sellier, 2006, str. 1829 – 1832.

dále zmenšuje, protože rozdíly ve vnitrostátních předpisech jednotlivých členských států patří mezi skutečnosti, které mohou rozpor s veřejným pořádkem založit dle NB I. Přitom již v případě NEET jsme dospěli k závěru, že vypuštění výhrady veřejného pořádku je pro rozhodnutí o nesporných nárocích zcela na místě (k argumentům srov. VII. 2.). Schvalujeme proto, že i v případě Nařízení o EPR bylo od přezkumu souladu s veřejným pořádkem upuštěno.

Výkon evropského platebního rozkazu se řídí právem státu výkonu. Evropský platební rozkaz, který byl prohlášen vykonatelným ve státě původu, se vykoná za týchž podmínek jako rozhodnutí vydané soudem ve státě výkonu (čl. 21 odst. 1 NEPR). Některé dílčí otázky však upravuje NEPR přímo.

Čl. 21 odst. 2 stanoví, které listiny je oprávněný povinen k návrhu na výkon EPR v jiném členském státě předložit. Úprava odpovídá čl. 20 odst. 2 NEET. Oprávněný bude vždy povinen předložit stejnopis evropského platebního rozkazu a prohlášení vykonatelnosti vydané soudem původu ve formě formulářů (příloha V a VII NEPR). Předložený EPR musí splňovat podmínky nezbytné pro ověření jeho pravosti.

V případě potřeby má být dále předložen překlad EPR do úředního jazyka členského státu výkonu, nebo pokud má tento členský stát více úředních jazyků, do úředního jazyka nebo jednoho z úředních jazyků soudního řízení v místě, kde se o výkon usiluje, v souladu s právními předpisy tohoto členského státu, anebo do jiného jazyka, který členský stát výkonu označil za přijatelný. Každý členský stát může označit úřední jazyk či jazyky orgánů Evropské unie, které nejsou jeho úředními jazyky a které jsou pro něj v případě evropského platebního rozkazu přijatelné. Překlad musí být ověřen osobou k tomu oprávněnou v jednom z členských států. Domníváme se, že obdobně jako v případě EET by překlad měl být vyžadován spíše výjimečně, neboť i EPR se vydává na formuláři a skutečnosti významné pro exekuci bude pravidelně možné zjistit z daného formuláře i bez překladu. Výjimky by mohly představovat zejména evropské platební rozkazy sepsané jiným druhem písma, než se používá ve státě výkonu. Tak si lze například představit, že český soud

bude vyžadovat překlad bulharského EPR sepsaného v cyrilici či řeckého EPR sepsaného v abecedě.

Samotný návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (či exekuce) přitom může být v ČR vždy podán přímo v cizím jazyce, který je mateřštinou oprávněného. Český soud nemá právo požadovat předložení jeho překladu, nýbrž ustanoví navrhovateli tlumočníka (§ 18 odst. 2 OSŘ) s tím, že tlumočné platí stát podle § 141 odst. 2 OSŘ.²⁵¹

Od oprávněného nelze z důvodu, že je cizím státním příslušníkem nebo že nemá bydliště ani nepobývá v členském státě výkonu, požadovat složení jistoty, kauce či vkladu, ať už je jejich označení jakékoli (čl. 21 odst. 3 NEPR). Toto pravidlo nalezneme již v ustanovení čl. 51 NB I a v ustanovení čl. 20 odst. 3 NEET.

Výkon rozhodnutí bude k návrhu oprávněného odepřen, jestliže evropský platební rozkaz bude v rozporu s dřívějším rozhodnutím či rozkazem vydaným v kterémkoliv členském státě nebo ve třetí zemi. Musí však být současně splněny tři podmínky (čl. 22 odst. 1 NEPR):

- a) dřívější rozhodnutí nebo rozkaz se týkaly téže věci mezi stejnými stranami,
- b) dřívější rozhodnutí nebo rozkaz splňují podmínky nezbytné pro jejich uznání ve členském státě výkonu a
- c) proti neslučitelnosti nemohla být vznesena námitka při soudním řízení ve členském státě původu.

Jelikož neslučitelnost rozhodnutí byla upravena jako překážka uznání již v Bruselské úmluvě, můžeme při výkladu tohoto ustanovení použít také některá rozhodnutí ESD k čl. 27 BÚ. Rozhodnutí jsou neslučitelná, pokud mají právní následky, které se vzájemně vylučují.²⁵² Za neslučitelné rozhodnutí, které by zabránilo výkonu EPR v dožádaném státě, nelze považovat rozhodnutí o schválení soudního smíru, neboť soudní smír je především smluvní povahy a

²⁵¹ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007, str. 258, marg. č. 732.

²⁵² Rozsudek ESD sp. zn. 145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v. Adelheid Krieg, odst. 22, SbSD 1988, 645.

jeho obsah je závislý zejména na vůli stran. Ustanovení čl. 22 odst. 1 NEPR (čl. 34 bod 3 NB I či čl. 21 odst. 1 NEET) je v tomto ohledu třeba vykládat restriktivně, protože je v rozporu se základním účelem tohoto nařízení, kterým je usnadnit v maximální možné míře volný pohyb rozhodnutí v rámci EU.²⁵³

Otázka, zda kolidující rozhodnutí zabrání výkonu jen tehdy, je-li pravomocné, nebo zda postačuje pro danou instanci konečné rozhodnutí, není v nařízení (stejně jako tomu bylo již v BÚ) výslovně upravena a je ponechána k vyřešení národnímu právu jednotlivých členských států (srov. čl. 64 písm. b) ZMPS).

Pro určení časové priority je rozhodný okamžik vydání rozhodnutí. Není podstatné, kdy byla řízení zahájena. Výkonu evropského platebního rozkazu nezabrání ani pozdější rozhodnutí vydané soudem v členském státě výkonu. Tím se NEPR liší od NB I, které rozhodnutí vydaná ve státě výkonu upřednostňuje bez ohledu na dobu jejich vydání (srov. čl. 34 bod 3 NB I).

Výkon rozhodnutí má být dále odepřen tehdy, pokud povinný již uhradil částku, jež byla navrhovatelé přiznána evropským platebním rozkazem. Byla-li zaplacená pouze část dluhu, bude výkon odepřen do výše, v níž byla předmětná pohledávka oprávněného uhrazena (čl. 22 odst. 2 NEPR). Výkon by však měl být odepřen pouze tehdy, pokud k platbě došlo až po vydání EPR, neboť platby provedené dříve měl dlužník namítnout podáním odporu.²⁵⁴

Podle ust. § 253 OSŘ nařídí soud výkon rozhodnutí zpravidla bez slyšení povinného. Dlužník tak bude mít možnost podat návrh ve smyslu čl. 22 NEPR až poté, co mu bude doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Lze se tedy domnívat, že existenci neslučitelného rozhodnutí či zaplacení předmětného dluhu může dlužník úspěšně namítnout v odvolání a požadovat, aby odvolací soud usnesení soudu I. stupně změnil tak, že návrh na výkon rozhodnutí zamítne.²⁵⁵ Dále může dlužník tuto námitku uplatnit také přímo u

²⁵³ Rozsudek ESD sp. zn. C-414/92, Solo Kleinmotoren GmbH v Emilio Boch, SbSD, 1994, I-02237.

²⁵⁴ Rauscher, T. (Hrsg.): Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar. Bd. 2: EG-ZustellVO, EG-BewVO, EG-VollstrTitelVO, EG-InsVO, EG-MahnVO, EG-BagatellVO-E, EG-UnterhaltsVO-E. 2. vydání, Mnichov : Sellier, 2006, str. 1829, marg. č. 41.

²⁵⁵ Vaške, V: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007, str. 262, marg. č. 746.

soudu, který výkon rozhodnutí nařídil, a to cestou návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ (překážka neslučitelného rozhodnutí) či podle § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ (zánik pohledávky zaplacením). V průběhu řízení v členském státě výkonu nesmí být v žádném případě evropský platební rozkaz přezkoumáván ve věci samé (čl. 22 odst. 3 NEPR).

Žalovaný dlužník má možnost napadnout vydaný evropský platební rozkaz odporem ve lhůtě do 30 dnů od doručení rozkazu (srov. čl. 16 NEPR a formulář F v příloze VI). Po uplynutí této lhůty má žalovaný právo požádat o mimořádný přezkum podle čl. 20 NEPR. Příslušný soud ve členském státě původu pak rozhodne, zda ponechá vydaný EPR v platnosti, či jej prohlásí za neplatný (čl. 20 odst. 3 NEPR). Jiné opravné prostředky proti evropskému platebnímu rozkazu nejsou přípustné. Pokud dlužník návrh na mimořádný přezkum podle čl. 16 NEPR podá, vzniká nejistota, zda vydaný rozkaz obstojí. Čl. 23 NEPR proto umožňuje soudu ve státě výkonu, aby přijal přiměřená opatření, která ochrání povinného před neodůvodněným provedením exekuce. Možnosti soudu ve státě výkonu jsou formulovány totožně jako v čl. 23 NEET. Platí proto *mutatis mutandis* náš výklad učiněný k čl. 23 NEET sub VII. 5. Můžeme shrnout, že nesouhlasíme s českým překladem čl. 23 písm. c) NEPR. Nedomníváme se, že soud ve státě výkonu může v dané situaci vykonávací řízení zastavit. Za přiměřené řešení, které je v souladu s čl. 23 NEPR, považujeme odklad provedení exekuce podle § 266 odst. 2 OSŘ s tím, že v daném případě lze k odkladu přistoupit pouze k návrhu povinného (srov. čl. 23 NEPR).

IX. Evropské řízení o drobných nárocích

IX. 1. Účel a působnost NEŘDN

Náklady, časová náročnost a další obtíže související se soudním řízením nejsou vždy úměrné hodnotě nároku. Naopak, čím nižší je pohledávka, tím více se nepoměr mezi hodnotou sporu a zátěží s jeho vedením prohlubuje. Někteří věřitelé, podnikatele nevyjímaje, proto nezřídka na vymáhání pohledávek menší hodnoty rezignují. V přeshraničních případech jsou překážky vymáhání pohledávek soudní cestou ještě zvýrazněny. Často bude nezbytné angažovat dva právníky, vynaložit zvýšené náklady na překlad a tlumočení, na cestovné účastníků řízení, svědků, právníků apod.

Řada členských států zavedla ve svém procesním právu zvláštní pravidla, která mají vymáhání pohledávek do určité hodnoty zjednodušit a urychlit oproti běžnému postupu. Není nijak překvapující, že navrhovaná řešení se od sebe navzájem liší.²⁵⁶ České vnitrostátní procesní právo dosud žádné speciální řízení pro bagatelní spory nezná. Ve věcech, kde jistina peněžitého nároku nepřekročí hranici 2.000 Kč, resp. 20.000 Kč či 50.000 Kč, však není přípustné odvolání a dovolání (srov. §§ 202 odst. 2 OSŘ a 237 odst. 2 písm. a) OSŘ).²⁵⁷ Účelem Nařízení o EŘDN je proto zjednodušit, zrychlit a zlevnit vymáhání drobných nároků v přeshraničních sporech zavedením evropského řízení o drobných nárocích a umožnit volný pohyb rozhodnutí vydaných v EŘDN v rámci EU (srov. čl. 1 NEŘDN).

Podobně jako NEPR, ani NEŘDN nebrání věřiteli uplatnit svůj nárok s využitím jiného řízení, které je k dispozici podle vnitrostátního práva příslušného členského státu (srov. čl. 1 věta druhá NEŘDN). Nařízení tedy zavádí nové alternativní nalézací řízení, které lze uplatnit v přeshraničních sporech, nijak se ale nedotýká dosavadní úpravy vymáhání pohledávek, kterou lze i nadále použít. Volba náleží věřiteli.

²⁵⁶ Srov. odůvodnění návrhu Nařízení o EŘDN pod bodem 2.1.2. Dokument Komise KOM(2005) 87, 15.3.2005, str. 4 – 5.

²⁵⁷ Knapová, J.: K evropskému řízení o drobných nárocích. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, str. 12.

Nařízení o EŘDN se vztahuje na občanské a obchodní věci v přeshraničních případech, bez ohledu na povahu soudu, jestliže hodnota jistiny nároku nepřesahuje v době doručení žaloby příslušnému soudu 2.000 EUR. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání a opominutí při výkonu státní moci, tzv. "acta iure imperii" (čl. 2 odst. 1 NEŘDN). Negativní vymezení působnosti NEŘDN doplňuje druhý odstavec čl. 2 NEŘDN. Oproti Nařízení Brusel I jsou z působnosti NEŘDN vyloučeny věci týkající se pracovního práva, nájmu nemovitostí s výjimkou žalob na peněžité plnění a porušení práv na ochranu soukromí a osobnostních práv (čl. 2 odst. 2 NEŘDN). Na rozdíl od NEPR se NEŘDN neomezuje pouze na peněžité nároky a nejsou vyloučeny nároky z mimosmluvní odpovědnosti. Od NB I, NEET či NEPR se NEŘDN liší tím, že jeho působnost je limitována hodnotou nároku. Zásadní rozdíl ve srovnání s NEET a NEPR ale spočívá ve skutečnosti, že NEŘDN není omezeno pouze na tzv. nesporné nároky.

Přeshraničním případem se rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byla podána žaloba (čl. 3 odst. 1 NEŘDN). Bydliště se určí podle čl. 59 a čl. 60 NB I (čl. 3 odst. 2 NEŘDN). Rozhodujícím okamžikem pro určení, zda se jedná o přeshraniční případ, je datum doručení žaloby příslušnému soudu (čl. 3 odst. 3 NEŘDN).

Za nedostatek lze považovat skutečnost, že není výslovně upraven vztah NEŘDN k NEPR. Může věřitel, který má peněžitou pohledávku v hodnotě nepřekračující 2.000 EUR v přeshraničním případě, který spadá do působnosti obou nařízení, zahájit řízení podáním žaloby podle NEŘDN a zároveň navrhnout vydání evropského platebního rozkazu? Odpověď podle našeho názoru musí být jednoznačně kladná. Není žádný důvod věřiteli v takovém postupu bránit. Žádné z uvedených nařízení takový postup výslovně nevyklučuje. Jenom na něj v textu obou cit. předpisů výslovně nepamatuje. Mohou tak vzniknout určité pochybnosti. Tak například podle čl. 17 NEPR má včasné podání odporu za následek, že řízení nadále běží „podle pravidel

běžného občanského soudního řízení“ (ordinary civil proceedings, ein ordentliches Zivilverfahren)... (srov. také čl. 12 odst. 4 písm. c) NEPR). Lze evropské řízení o drobných nárocích zařadit pod rozsah použitého pojmu „běžné občanské soudní řízení“? Pro zamezení jakýchkoliv pochybností, které mohou v této souvislosti vyvstat, by bylo vhodné NEPR novelizovat tak, aby bylo naprosto zřejmé, že se nevylučuje postup podle NEŘDN.

Pro závěr, že již podle platného znění lze využít obě cit. nařízení najednou, svědčí také tzv. výklad teleologický. Účelem obou cit. nařízení je zrychlení, zjednodušení, zlevnění soudních řízení. Mají být odstraňovány překážky rychlého vydání rozhodnutí s nízkými náklady. To lze vyčíst z preambulí obou cit. nařízení. Tento účel by rozhodně nebyl naplněn, pokud by věřitel nemohl v téže věci postupovat zároveň podle NEŘDN a NEPR.

Pokud tedy věřitel podá v ČR vedle žaloby podle NEŘDN také návrh na vydání EPR, bude příslušný soud nucen postupovat v souladu s oběma cit. nařízeními. Běžně to bude znamenat, že soud odešle žalované straně odpovědní formulář s kopií podané žaloby a případných podpůrných dokladů do 14 dnů od obdržení řádně vyplněného žalobního formuláře (čl. 5 odst. 2 NEŘDN) a vydá zpravidla do 30 dnů evropský platební rozkaz, který odešle žalovanému spolu s formulářem k podání odporu (čl. 12 odst. 1 NEPR a čl. 16 odst. 1 NEPR). Bude jistě v souladu se zásadou procesní ekonomie, pokud vše bude doručováno jednou zásilkou. Pokud soud neobdrží žádnou odpověď žalovaného ve lhůtě 30 dnů od doručení rozkazu žalovanému, ke které se ještě připočte přiměřená doba pro doručení odporu, prohlásí neprodleně EPR za vykonatelný (čl. 18 odst. 1 NEPR). V případě, že soud obdrží včas odeslané vyjádření žalovaného, ve kterém žalovaný popře uplatněný nárok, měl by soud pokračovat v řízení podle NEŘDN. Žalovaný by měl k podání odporu použít příslušný formulář. Nicméně i v případě, že sepiše své vyjádření, ve kterém jasně popře nárok žalobce, pouze na tzv. odpovědní formulář či bez použití jakéhokoliv formuláře, je třeba takovému úkonu přiznat účinky odporu (srov. preambuli NEPR odrážka (23) a § 41 OSŘ).

Platnost NEŘDN nastala dne 1.8.2007. První žalobu podle tohoto nařízení bude možné podat již v lednu 2009, neboť plně použitelným se NEŘDN stane dne 1.1.2009 (čl. 29 NEŘDN). Také u tohoto nařízení se projevilo výjimečné postavení Dánska (viz výše sub II. 2.). Pro účely NEŘDN se „členským státem“ rozumějí členské státy EU s výjimkou Dánska (čl. 2 odst. 3 NEŘDN).

IX. 2. Uznání a výkon rozhodnutí

Rozhodnutí vydané v rámci evropského řízení o drobných nárocích v jednom členském státě se uzná a vykoná v jiném členském státě, aniž je nutné prohlášení vykonatelnosti a bez možnosti napadnout jeho uznání (čl. 20 odst. 1 NEŘDN). Postačí osvědčení o rozhodnutí vydaném v EŘDN, které na žádost účastníka řízení vyhotoví soud původu na vzorovém formuláři D, který je uveden v příloze IV NEŘDN. Odpadá tedy řízení o exequatur a možnost odepřít uznání pro některou z tradičních podmínek uznání, jak je zná Nařízením Brusel I. NEŘDN tak využívá model, který zavedlo již Nařízení o evropském exekučním titulu (srov. čl. 5 NEET) a který nalezneme také v Nařízení o Evropském platebním rozkazu.

Kritika odborné veřejnosti se v souvislosti s tímto modelem soustředí zejména na nemožnost odepřít uznání pro zjevný nesoulad s veřejným pořádkem ve státě uznání.²⁵⁸ Na rozdíl od NEET upravuje NEŘDN do určité míry také nalézací řízení, které vydání exekučního titulu předchází. Význam výhrady veřejného pořádku se tak u rozhodnutí vydaných v rámci EŘDN na jednu stranu zmenšuje, protože rozdíly ve vnitrostátních předpisech jednotlivých členských států patří mezi skutečnosti, které mohou rozpor

²⁵⁸ Srov. např. D'Avout, L.: La circulation automatique des titres exécutoires imposée par le règlement 805/2004 du 21 avril 2004. Rev. crit. d. i. p., 2006, č. 1, str. 47. Kohler, C.: Quantensprung im europäischem Justizraum. RIW, 2003, č. 10, str. 1. Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2008, str. 348, marg. č. 701. Rauscher, T. (Hrsg.): Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar. Bd. 2: EG-ZustellVO, EG-BewVO, EG-VollstrTitelVO, EG-InsVO, EG-MahnVO, EG-BagatellVO-E, EG-UnterhaltsVO-E. 2. vydání, Mnichov: Sellier, 2006, str. 1479 a 1829 – 1832. Stadler, A.: Das Europäische Zivilprozessrecht – Wie viel Beschleunigung verträgt Europa? IPRax, 2004, č. 1, str. 2 – 11.

s veřejným pořádkem založit dle NB I. Přitom v případě NEET jsme dospěli k závěru, že upuštění od výhrady veřejného pořádku je v pořádku (k argumentům srov. VII. 2.). Na druhou stranu se v rámci EŘDN již nejedná o tzv. nesporné nároky. Omezení co do výše hodnoty nároku samo o sobě jako důvod k upuštění od výhrady veřejného pořádku nestačí. Je ostatně diskutabilní, zda lze nárok v hodnotě 2.000 EUR považovat za drobný, zejména s přihlédnutím k výši hrubého domácího produktu na obyvatele v některých východoevropských státech.²⁵⁹ Domníváme se nicméně, že i v případě Nařízení o EŘDN lze upuštění od možnosti odepřít uznání rozhodnutí pro rozpor s veřejným pořádkem připustit. Výrazně se tak ale prohlubuje potřeba unifikace či harmonizace vnitrostátních procesních předpisů jednotlivých členských států.

Vykonávací řízení se řídí právem členského státu výkonu. Rozhodnutí vydané v rámci evropského řízení o drobných nárocích se vykoná za stejných podmínek jako rozhodnutí vydané v členském státě výkonu (čl. 21 odst. 1 NEŘDN). Některé dílčí otázky však upravuje NEŘDN přímo.

Čl. 21 odst. 2 stanoví, které listiny je oprávněný povinen k návrhu na výkon rozhodnutí v jiném členském státě předložit. Úprava odpovídá čl. 20 odst. 2 NEET a čl. 21 odst. 2 NEPR. Oprávněný bude vždy povinen předložit stejnopis rozhodnutí, který musí splňovat podmínky nezbytné pro ověření jeho pravosti, a stejnopis osvědčení o rozhodnutí vyhotovené soudem původu na vzorovém formuláři D (příloha IV NEŘDN).

V případě potřeby má být dále předložen překlad do úředního jazyka členského státu výkonu, nebo pokud má tento členský stát více úředních jazyků, do úředního jazyka nebo jednoho z úředních jazyků soudního řízení v místě, kde se o výkon usiluje, v souladu s právními předpisy tohoto členského státu, anebo do jiného jazyka, který členský stát výkonu označil za přijatelný. Každý členský stát může označit úřední jazyk či jazyky orgánů Evropské unie, které nejsou jeho úředními jazyky a které jsou pro něj v případě evropského řízení o drobných nárocích přijatelné. Překlad obsahu formuláře D musí být vyhotoven osobou k tomu oprávněnou v jednom z členských států. Domníváme

²⁵⁹ Viz pořadí států podle HDP na obyvatele na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>.

se, že stejně jako v případě EET či EPR by překlad měl být vyžadován spíše výjimečně, neboť i osvědčení o rozhodnutí vydaném v rámci EŘDN se vydává na formuláři a skutečnosti významné pro exekuci bude pravidelně možné zjistit z daného formuláře i bez překladu. Výjimky by mohla představovat zejména osvědčení sepsaná jiným druhem písma, než se používá ve státě výkonu. Tak si lze například představit, že český soud bude vyžadovat překlad bulharského osvědčení sepsaného v cyrilici či řeckého osvědčení sepsaného v abecedě.

I v tomto případě platí, že samotný návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (či exekuce) může být v ČR vždy podán přímo v cizím jazyce, který je mateřštinou oprávněného. Český soud nemá právo požadovat předložení jeho překladu, nýbrž ustanoví navrhovateli tlumočnicka (§ 18 odst. 2 OSŘ) s tím, že tlumočné platí stát podle § 141 odst. 2 OSŘ.²⁶⁰

Oproti předcházejícím nařízením, která dopadají na problematiku uznání a výkonu rozhodnutí, je v čl. 21 odst. 3 NEŘDN výslovně stanoveno, že od oprávněného, který navrhne výkon rozhodnutí v jiném členském státě, nelze požadovat, aby měl pověřeného zástupce či poštovní adresu ve státě výkonu, kromě orgánů příslušných pro vykonávací řízení (other than with agents having competence for the enforcement procedure, außer bei den Vollstreckungsagenten). Vnitrostátní procesní právo v ČR neukládá oprávněným, aby měli doručovací adresu na území ČR či zmocněnce s takovou adresou.²⁶¹ Naproti tomu, bude-li oprávněný zastoupen advokátem z jiné členské země, který není zapsán v seznamu advokátů či evropských advokátů vedeném Českou advokátní komorou, má být tento „hostující evropský advokát“ podle § 35j zákona o advokacii povinen ustanovit advokáta zapsaného v seznamu České advokátní komory jako svého zástupce pro doručování písemností a oznámit soudu adresu sídla tohoto zmocněnce. Pokud hostující evropský advokát tuto povinnost nesplní, soud písemnost uloží s tím, že účinky doručení nastávají třetím dnem po uložení. Cit. ustanovení zákona o advokacii

²⁶⁰ Vaške, V.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007, str. 258, marg. č. 732.

²⁶¹ Ust. § 37 odst. 3 ObchZ pouze ukládá tuto povinnost navrhovateli, který je zahraniční osobou, pro řízení o zápis do obchodního rejstříku.

je sice v souladu s čl. 5 směrnice č. 77/249, o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů²⁶², je však podle našeho názoru v rozporu s Nařízením o EŘDN. Podle čl. 13 NEŘDN se písemnosti doručují poštou s potvrzením o přijetí. Pouze pokud není možné takové doručení, má být doručováno podle čl. 13 a 14 NEET. Pokud je tedy objektivně možné doručovat hostujícímu evropskému advokátovi na adresu do jiného členského státu, nepřichází doručování podle § 35j zák. o advokacii v úvahu. Navíc NEET vyžaduje, aby všechny způsoby doručování uvedené v čl. 13 a 14 byly spojeny buď s naprostou jistotou, či vysokým stupněm pravděpodobnosti, že doručovaný dokument se dostal ke svému adresátovi [preambule NEET odrážka (14)].

Od oprávněného nelze z důvodu, že je cizím státním příslušníkem nebo že nemá bydliště ani nepobývá v členském státě výkonu, požadovat složení jistoty, kauce či vkladu, ať už je jejich označení jakékoli (čl. 21 odst. 4 NEŘDN). Toto pravidlo nalezneme již v čl. 51 NB I, čl. 20 odst. 3 NEET a čl. 21 odst. 3 NEPR.

Výkon rozhodnutí bude k návrhu oprávněného odepřen, jestliže rozhodnutí vydané v rámci EŘDN bude v rozporu s dřívějším rozhodnutím vydaným v kterémkoliv členském státě nebo ve třetí zemi. Musí však být současně splněny tři podmínky (čl. 22 odst. 1 NEŘDN):

- a) dřívější rozhodnutí se týkalo téže věci mezi stejnými stranami;
- b) dřívější rozhodnutí bylo vydáno v členském státě výkonu nebo splňuje podmínky nezbytné pro jeho uznání v členském státě výkonu a
- c) proti neslučitelnosti nebyla a nemohla být vznesena námitka při soudním řízení v členském státě, v němž bylo rozhodnutí v rámci evropského řízení o drobných nárocích vydáno.

Jelikož neslučitelnost rozhodnutí byla upravena jako překážka uznání již v Bruselské úmluvě, můžeme při výkladu tohoto ustanovení použít také některá rozhodnutí ESD k čl. 27 BÚ, jako jsme to učinili již u evropského platebního rozkazu. Rozhodnutí jsou neslučitelná, pokud mají právní následky, které se

²⁶² Úř. věst. L 78, 26.3.1977, str. 17 – 18.

vzájemně vylučují.²⁶³ Za neslučitelné rozhodnutí, které by zabránilo výkonu rozhodnutí v dožádaném státě, nelze považovat rozhodnutí o schválení soudního smíru, neboť soudní smír je především smluvní povahy a jeho obsah je závislý zejména na vůli stran. Ustanovení čl. 22 odst. 1 NEŘDN (čl. 34 bod 3 NB I, čl. 21 odst. 1 NEET či čl. 22 odst. 1 NEPR) je v tomto ohledu třeba vykládat restriktivně, protože je v rozporu se základním účelem tohoto nařízení, kterým je usnadnit v maximální možné míře volný pohyb rozhodnutí v rámci EU.²⁶⁴

Otázka, zda kolidující rozhodnutí zabrání výkonu jen tehdy, je-li pravomocné, nebo zda postačuje pro danou instanci konečné rozhodnutí, není v nařízení (stejně jako tomu bylo již v BÚ) výslovně upravena a je ponechána k vyřešení národnímu právu jednotlivých členských států (srov. čl. 64 písm. b) ZMPS).

Pro určení časové priority je rozhodný okamžik vydání rozhodnutí. Není podstatné, kdy byla řízení zahájena. Výkonu rozhodnutí nezabrání ani pozdější rozhodnutí vydané soudem v členském státě výkonu. Tím se NEŘDN stejně jako NEPR liší od NB I, které rozhodnutí vydaná ve státě výkonu upřednostňuje bez ohledu na dobu jejich vydání (srov. čl. 34 bod 3 NB I).

Podle ust. § 253 OSŘ nařídí soud výkon rozhodnutí zpravidla bez slyšení povinného. Dlužník tak bude mít možnost podat návrh ve smyslu čl. 22 NEŘDN až poté, co mu bude doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. Lze se tedy domnívat, že existenci neslučitelného rozhodnutí může dlužník úspěšně namítnout v odvolání a požadovat, aby odvolací soud usnesení soudu I. stupně změnil tak, že návrh na výkon rozhodnutí zamítne.²⁶⁵ Dále může dlužník tuto námitku uplatnit přímo u soudu, který výkon rozhodnutí nařídil, a to cestou návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ. V průběhu řízení v členském státě výkonu nesmí být v žádném případě

²⁶³ Rozsudek ESD sp. zn. 145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v. Adelheid Krieg, odst. 22, SbSD 1988, 645.

²⁶⁴ Rozsudek ESD sp. zn. C-414/92, Solo Kleinmotoren GmbH v. Emilio Boch, SbSD, 1994, I-02237.

²⁶⁵ Vaške, V: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007, str. 262, marg. č. 746.

rozhodnutí vydané v rámci EŘDN přezkoumáváno ve věci samé (čl. 22 odst. 3 NEŘDN).

Rozhodnutí vydané v rámci EŘDN je vykonatelné bez ohledu na jakýkoli možný opravný prostředek (čl. 15 NEŘDN). Tím se v České republice výrazně rozšíří počet případů předběžné vykonatelnosti (srov. § 162 OSŘ). Žalovaný dlužník může rozhodnutí vydané v rámci EŘDN napadnout těmi opravnými prostředky, které jsou přípustné podle práva státu původu (srov. čl. 17 NEŘDN). V České republice bude proto nepřipustné odvolání proti rozsudku, jímž soud rozhodne o peněžitém plnění, jehož jistina nepřevyší 2.000 Kč (srov. § 202 odst. 2 OSŘ). Dovolání pak nebude přípustné, pokud jistina peněžitého plnění, která bude předmětem sporu, nepřekročí 20.000 Kč, resp. 50.000 Kč v obchodních věcech (srov. § 237 odst. 2 písm. a) OSŘ). Dále má žalovaný možnost požádat o přezkum z výjimečných důvodů uvedených v čl. 18 NEŘDN.

Pokud povinný rozhodnutí vydané v rámci EŘDN napadne opravným prostředkem nebo možnost podání opravného prostředku trvá či pokud povinný požádá o přezkum rozhodnutí podle čl. 18 NEŘDN nebude jisté, zda vydané rozhodnutí obstojí. Čl. 23 NEŘDN proto umožňuje soudu ve státě výkonu, aby přijal přiměřená opatření, která ochrání povinného před neodůvodněným provedením exekuce. Možnosti soudu ve státě výkonu jsou formulovány totožně jako v čl. 23 NEET a čl. 23 NEPR. Platí proto mutatis mutandis náš výklad učiněný k čl. 23 NEET sub VII. 5. Můžeme shrnout, že nesouhlasíme s českým překladem čl. 23 písm. c) NEŘDN. Nedomníváme se, že soud ve státě výkonu může v dané situaci vykonávací řízení zastavit. Za přiměřené řešení, které je v souladu s čl. 23 NEŘDN, považujeme odklad provedení exekuce podle § 266 odst. 2 OSŘ s tím, že v daném případě lze k odkladu přistoupit pouze k návrhu povinného (srov. čl. 23 NEŘDN).

X. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu

X. 1. Působnost úmluvy

Pokud jde o věcnou působnost, úmluva se vztahuje na dohody o výlučné volbě soudu uzavřené v občanských či obchodních věcech s mezinárodním prvkem (čl. 1). Smluvní státy mají možnost rozšířit vzájemnými prohlášeními působnost úmluvy i na dohody o nevýlučné volbě soudu (čl. 22) avšak pouze ve vztahu k uznání a výkonu rozhodnutí vydaných v jiných smluvních státech.

Co se rozumí „výlučnou volbou soudu“ je blíže definováno v čl. 3. Musí se jednat o skutečnou dohodu dvou nebo více smluvních stran. Zda tomu tak v konkrétním případě je, se posoudí zásadně podle kolizních norem práva státu zvoleného soudu.²⁶⁶ Dohoda se musí vztahovat na již vzniklý či budoucí spor z určitého právního vztahu. Volba soudu je pak výlučná, pokud zakládá pravomoc soudů jednoho smluvního státu či jednoho či více určitých soudů jednoho smluvního státu při vyloučení pravomoci jakýchkoliv jiných soudů.

Výlučnost volby se předpokládá, pokud strany výslovně neujednají jinak. Presumpce výlučnosti prorogační dohody odpovídá předpisům komunitárního práva.²⁶⁷ Ve státech angloamerického právního systému se naopak uplatňuje presumpce nevýlučnosti zvoleného soudu, což v praxi činí nemalé potíže.²⁶⁸ Domníváme se, že úmluva v tomto ohledu zvolila správné řešení, které pomáhá prosazovat projevenou vůli stran a upřednostňuje právní jistotu a předvídatelnost před bezbřehou diskreční pravomocí soudů.

Dále je třeba naplnit formální náležitosti. Dohoda musí být uzavřena písemně či jiným způsobem, který umožňuje pozdější reprodukovatelnost obsahu dohody, např. faxem či emailem. K naplnění písemné formy se nevyžadují podpisy stran, jakkoliv v takovém případě může být velmi obtížné

²⁶⁶ Hartley, T., Dogauchi, M.: Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Haagská konference, 2007, str. 38, odst. 94. Viz <http://www.hcch.net/upload/expl37e.pdf>.

²⁶⁷ Srov. čl. 23 odst. 1 NB I.

²⁶⁸ Srov. Nanda, V. P.: The Landmark 2005 Hague Convention on Choice of Court Agreements. Texas International Law Journal, 2007, č. 3, str. 779.

dokázat, že dohoda byla skutečně uzavřena.²⁶⁹ Krom toho postačí uzavřít dohodu ústně a doložit její existenci dokumentem, který splňuje výše uvedené formální požadavky. V této souvislosti se nabízí otázka, zda postačí potvrzující dopis či email odeslaný druhé smluvní straně, která již neodešle zpět své stanovisko. I zde se podle okolností konkrétního případu nemusí podařit prokázat, že obě smluvní strany projevíly souhlas s původní ústní prorogační dohodou.

Kdy je splněn požadavek mezinárodního charakteru věci, určuje zvlášť čl. 1 odst. 2 pro posuzování mezinárodní soudní příslušnosti a zvlášť čl. 1 odst. 3 pro uznání a výkon vydaných rozhodnutí. Ve vztahu k soudní pravomoci není požadavek, aby se jednalo o mezinárodní případ, naplněn, pokud strany mají domicil²⁷⁰ ve stejném státě a jejich vztah a všechny ostatní rozhodné prvky sporu, bez ohledu na místo zvoleného soudu, jsou spojeny pouze s tímto státem. Ve vztahu k uznání a výkonu rozhodnutí postačí, že se jedná o rozhodnutí cizího soudu. Smluvním státům je ovšem ponechána možnost učinit výhradu, že jejich soudy mohou odmítnout uznat či vykonat rozhodnutí vydané soudem jiného smluvního státu, pokud strany měly svůj domicil v dožádaném státě a jejich poměr a všechny ostatní rozhodné prvky sporu, vyjma místa zvoleného soudu, byly spojeny pouze s dožádaným státem (čl. 20). Jinak řečeno, státy si mohou vyhradit právo neuznávat cizí rozhodnutí ve věcech, které by, kdyby byly projednávány před jejich vlastními soudy, měly čistě vnitrostátní povahu.

Věcná působnost úmluvy je dále omezena ustanoveními čl. 2 a čl. 21. Podle čl. 21 jsou smluvní státy oprávněny jednostranně prohlásit, že nebudou aplikovat úmluvu na určité záležitosti, pokud mají silný zájem, aby úmluva nebyla na předmětné záležitosti aplikována. V čl. 2 je uveden dlouhý výčet věcí, které jsou z působnosti úmluvy vyloučeny přímo. Na prvním místě jsou uvedeny spotřebitelské a pracovněprávní smlouvy, které se zjevně vymykají účelu úmluvy deklarovanému v preambuli: „podpořit mezinárodní obchod a investice“. Dále jsou zde uvedeny záležitosti, které jsou předmětem jiných specializovaných mezinárodních smluv nebo mezinárodních, regionálních či

²⁶⁹ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 41, odst. 112.

²⁷⁰ Čl. 4 odst. 2 jmenovitě uvádí kriteria určení domicilu právnické osoby pro účely úmluvy.

vnitrostátních pravidel o výlučné pravomoci.²⁷¹ Tak jsou vyloučeny např.: status a právní způsobilost fyzických osob, záležitosti rodinného práva a právního nástupnictví, úpadek, přeprava osob a zboží, hospodářská soutěž, věcná práva k nemovitostem, platnost práv duševního vlastnictví s výjimkou práv autorských a souvisejících či platnost zápisů do veřejných rejstříků aj. Do působnosti úmluvy nicméně spadají řízení, ve kterých některá z vyloučených věcí vyvstane pouze jako předběžná otázka, a nikoliv předmět sporu (čl. 2 odst. 3).

Úmluva obsahuje dvě pravidla o časové působnosti (čl. 16). Záleží přitom na skutečnosti, zda se aplikace úmluvy posuzuje ve státě zvoleného soudu či před soudem, který se nachází v jiném smluvním státě (v řízení podle čl. 6 či v rámci uznání a výkonu cizího rozhodnutí).²⁷² V prvním případě se použije pouze základní pravidlo uvedené v čl. 16 odst. 1: úmluva se vztahuje na prorogační dohody uzavřené po té, co se úmluva stala závaznou ve státě zvoleného soudu. Pokud se však časová působnost úmluvy posuzuje před soudem, který se nachází v jiném smluvním státě, je třeba vedle tohoto základního pravidla vyhovět také ustanovení čl. 16 odst. 2. Podle tohoto ustanovení se úmluva nepoužije, pokud bylo řízení zahájeno dříve, než se úmluva stala závaznou ve státě soudu, který řízení vede.

Je jistě chvályhodné, že uznání a výkon rozhodnutí podle úmluvy nezabrání skutečnost, že úmluva se v dožádaném státě stala závaznou až po té, co byla dohoda o volbě soudu uzavřena. Nabízí se ovšem otázka, zda je správné, že jiný než zvolený soud nebude vázán čl. 6 úmluvy, který mu ukládá povinnost řízení zastavit nebo přerušit, jen proto, že úmluva se v daném státě stane závaznou až po zahájení řízení. Čl. 16 odst. 2 dává straně, která v rozporu s uzavřenou prorogační dohodou podá žalobu u jiného než zvoleného soudu ve státě, kde úmluva neplatí, *jistotu*, že ani v případě, že úmluva začne v daném státě platit v průběhu řízení, nebude řízení zastaveno s ohledem na čl. 6

²⁷¹ Schulz, A.: The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. YPIL. Vol. VII (2005), Mnichov : Sellier ; Berne : Stämpfli Publishers, 2006, str. 7.

²⁷² Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 62, odst. 219.

úmluvy. Tato skutečnost může přispět k rozhodnutí nedodržet uzavřenou prorogační dohodu.

Dosah působnosti úmluvy vymezuje také čl. 26, který je věnován vztahu úmluvy k jiným mezinárodním instrumentům. Je zde upraven pozitivní konflikt úmluvy s jinými mezinárodními smlouvami nebo právem organizací regionální hospodářské integrace (právem ES). Úmluva nemůže vytlačit jiné mezinárodní instrumenty ve větším rozsahu, než umožňuje mezinárodní právo. Mezinárodní právo nicméně umožňuje, aby mezinárodní smlouva stanovila případy, kdy ustoupí jiné mezinárodní smlouvě.²⁷³ Čl. 26 proto uvádí, ve kterých případech dává úmluva přednost jiným mezinárodním instrumentům v případě vzájemné kolize. Tam, kde se žádné z těchto pravidel „dání přednosti“ nepoužije, uplatní se Haagská úmluva v nejširším rozsahu, jaký umožňuje mezinárodní právo.²⁷⁴

Pokud je smluvní stát zároveň vázán jinou mezinárodní smlouvou a žádná ze stran nemá domicil ve smluvním státě, který není stranou takové mezinárodní smlouvy, použije se předmětná mezinárodní smlouva, a nikoliv Haagská úmluva (čl. 26 odst. 2). Kromě toho státy, které budou vedle Haagské úmluvy vázány také jinou dříve uzavřenou mezinárodní smlouvou, jsou oprávněny dostát svým závazkům z takových smluv vůči státům, které nebudou smluvními státy Haagské úmluvy (čl. 26 odst. 3). Jiná mezinárodní smlouva může být dále aplikována také na uznání a výkon rozhodnutí vydaného soudem smluvního státu za předpokladu, že rozhodnutí nebude uznáno či vykonáno v menší míře (to a lesser extent, à un degré moindre) než podle Haagské úmluvy (čl. 26 odst. 4). Mezinárodní smlouvy, které upravují soudní pravomoc či uznání a výkon rozhodnutí ve zvláště vymezených věcech, mohou mít před Haagskou úmluvou přednost za předpokladu, že smluvní stát učiní ve vztahu k takové mezinárodní smlouvě prohlášení podle čl. 32 (čl. 26 odst. 5).

Podle čl. 26. odst. 6 má před úmluvou přednost rovněž právo Organizace regionální hospodářské integrace, která je smluvní stranou této úmluvy, a to:

²⁷³ Srov. čl. 30 odst. 2 Vídeňské úmluvy o smluvním právu ze dne 23.5.1969, vyhl. č. 15/1988 Sb.

²⁷⁴ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 72, odst. 269.

- a) za podmínky, že žádná ze stran nemá domicil ve smluvním státě, který není členským státem této ORHI;
- b) ohledně uznání a výkonu rozhodnutí mezi členskými státy této ORHI.

Je zřejmé, že čl. 26 odst. 6 dopadá zejména na možný konflikt úmluvy s Nařízením Brusel I. Mezi úmluvou a nařízením je přítom rozdíl, pokud jde o otázku litispendence. Úmluva ukládá zvolenému soudu, aby uplatnil svou pravomoc bez ohledu na to, zda ve stejné věci probíhá řízení u soudu jiného státu (srov. čl. 5). NB I naproti tomu ukládá soudu, u něhož bylo řízení zahájeno později, aby řízení přerušil, dokud se nerozhodne o pravomoci soudu, který zahájil řízení jako první (čl. 27 NB I). Ve věci Gasser²⁷⁵ rozhodl ESD, že toto pravidlo platí i v případě, že druhým soudem, u kterého bylo řízení zahájeno, je soud zvolený stranami v prorogační dohodě. Pokud soud jiného státu, než ve kterém se nachází zvolený soud, vydá rozhodnutí ve věci samé, není to důvodem odmítnutí uznání a výkonu takového rozhodnutí v režimu NB I (srov. čl. 35 NB I). Uznání a výkon takového rozhodnutí ostatně nezakazuje ani Haagská úmluva. Na taková rozhodnutí se však úmluva již nevztahuje (srov. čl. 8 úmluvy).

Podle čl. 23 NB I se nařízení v řízení před soudem členského státu ES použije tehdy, pokud má alespoň jedna ze stran prorogační dohody domicil na území členského státu ES. Nabízí se proto otázka, která úprava bude mít přednost v případě, že pouze některá ze stran bude mít domicil na území členského státu ES. Podle čl. 26 odst. 6 písm. a) úmluvy se nařízení použije v případě, kdy druhá strana bude mít domicil ve třetím státě, který nebude smluvním státem úmluvy (arg.: „nemá domicil ve smluvním státě“). Jestliže však druhá strana bude mít domicil v jiném než členském státě ES, který však bude smluvním státem úmluvy, bude třeba postupovat podle úmluvy, a nikoliv podle NB I. Důvodem pro takový závěr je skutečnost, že úmluva nedává v takové situaci nařízení přednost (srov. čl. 26 odst. 6 úmluvy). Podle evropského práva je přítom mezinárodní smlouva uzavřená ES nadřazena

²⁷⁵ Rozsudek ESD sp. zn. C-116/02, Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl., SbSD, 2003, I-14693. Kriticky k tomuto rozhodnutí Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008, str. 158, marg. č. 269 s dalšími odkazy.

aktům sekundárního práva. V hierarchii pramenů práva ES se těmto smlouvám přisuzuje místo mezi primárním a sekundárním právem (srov. čl. 300 odst. 7 SES).²⁷⁶

X. 2. Soudní pravomoc

Pravidla o soudní pravomoci jsou obsažena v člancích 5 a 6. Zvolený soud je pravomocný k projednání sporů, na které dopadá uzavřená dohoda o výlučné volbě soudu, pokud tato dohoda není neplatná podle práva státu, ve kterém se tento soud nachází (čl. 5 odst. 1). Odkazem na právo státu, kde se nachází zvolený soud, se má na mysli i jeho mezinárodní právo soukromé, podle kterého se určí rozhodné právo.²⁷⁷

Zvolený soud, do jehož pravomoci věc spadá podle čl. 5 odst. 1, nesmí odmítnout uplatnit svou pravomoc z důvodu, že spor by měl být rozhodován před soudem jiného státu (čl. 5 odst. 2). Tímto ustanovením má být vyloučena aplikace pravidel typu *forum non conveniens*, stejně jako překážka zahraniční litispendence.

Doktrína *forum non conveniens*, kterou používají například soudy v USA, dává pravomocnému soudu oprávnění, aby podle své úvahy řízení zastavil (či přerušil), pokud dospěje k závěru, že k rozhodnutí věci se lépe hodí jiný soud.²⁷⁸ Je proto v souladu se zájmem právní jistoty stran a předvídatelnosti, pokud úmluva použití této doktríny zásadně vylučuje. Podle čl. 19 má nicméně každý stát možnost prohlásit, že jeho soudy *mohou* navzdory platné dohodě o výlučné volbě soudu odmítnout rozhodování sporů v případech, kdy vyjma místa zvoleného soudu není žádná spojitost mezi státem zvoleného soudu a stranami sporu. Pokud tedy strany přistoupí k volbě soudu neutrálního státu bez ohledu na to, že daný stát učinil výhradu podle čl. 19, vystaví se riziku, že jejich prorogační dohoda nebude respektována a zvolený soud odmítne uplatnit svou pravomoc. Soudy takového neutrálního

²⁷⁶ Pauknerová, M.: op. cit. sub 275 str. 46, marg. č. 60. Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo. 3. vydání, Praha : C. H. Beck, 2006, str. 818, marg. č. 1461.

²⁷⁷ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 43, odst. 125.

²⁷⁸ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 44, odst. 132.

státu budou mít možnost rozhodovat o své pravomoci způsobem, který je typický pro jinak vyloučenou doktrínu *forum non conveniens*.²⁷⁹

Překážka litispendence je nám dobře známa, neboť se uplatňuje zejména v zemích kontinentálního právního systému (srov. § 83, § 103 a § 104 OSŘ). Úmluva vylučuje, aby zvolený soud odmítl rozhodnout ve sporu z důvodu, že v téže věci probíhá před soudem *jiného státu* řízení, které bylo zahájeno dříve. Zvolený soud proto nemůže z důvodu zahraniční litispendence zastavit či přerušit řízení.

Opačný přístup se uplatňuje v rámci NB I. Podle čl. 27 NB I je soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, povinen řízení přerušit, dokud se nerozhodne o pravomoci soudu, který zahájil řízení jako první. To platí, jak již bylo řečeno výše, i v případě, že druhým soudem, u kterého bylo řízení zahájeno, je soud zvolený stranami v prorogační dohodě. Neblahým následkem tohoto pravidla je, že strany jsou v případě hrozícího sporu nuceny běžet k soudu tak rychle, jak to jen jde, aby je protistrana nepředstihla podáním žaloby u jiného než zvoleného soudu. Výše zmíněný případ Gasser²⁸⁰ názorně ukazuje, že včasné podání žaloby v jiném státě, než ve kterém se nachází zvolený soud, je v řízeních, na které dopadá NB I, účinným prostředkem procesních obstrukcí. Domníváme se proto, že v případech, kdy je pravomoc soudu založena dohodou stran, je vyloučení překážky zahraniční litispendence plně odůvodněné.

Úmluva se nedotýká vnitrostátních pravidel o věcné příslušnosti (čl. 5 odst. 3). Proto např. Obvodní soud pro Prahu 5 nebude povinen (ani oprávněn) rozhodovat obchodní spor o zaplacení částky, jejíž jistina převyšuje 100.000,- Kč (srov. § 9 odst. 3 písm. r) bod 6. OSŘ), byť by strany v dohodě o výlučné volbě soudu tento konkrétní soud výslovně uvedly. S tím souvisí otázka, jak bude postupovat zvolený soud, který strany konkrétně pojmenovaly v prorogační dohodě a následně k němu byla podána žaloba, ačkoliv není podle

²⁷⁹ Srov. Rühl, G.: Das Haager Übereinkommen über die Vereinbarung gerichtlicher Zuständigkeiten: Rückschritt oder Fortschritt? IPRax, 2005, č. 5, str. 413 a tam citované další odkazy.

²⁸⁰ Rozsudek ESD sp. zn. C-116/02, Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl, SbSD, 2003, I-14693. Srov. Pauknerová, M.: op. cit. sub 275 a tam citované další odkazy.

lex fori věcně příslušný. Nepovažujeme za správný názor, že předání věci věcně příslušnému soudu by mělo být v těchto případech vyloučeno s ohledem na přesné označení zvoleného soudu v prorogační dohodě.²⁸¹ Domníváme se, že bude záležet na lex fori, zda bude možné, aby věc rozhodl jiný soud v daném státě. Tak například náš ZMPS v § 37 odst. 2 stanoví, že věcnou příslušnost českých soudů nelze úmluvou stran měnit. Odborná veřejnost se však shoduje, že uzavřou-li strany prorogační dohodu, která bude v rozporu s cit. ustanovením ZMPS, neznamená to, že by české soudy nebyly v takovém případě pravomocné.²⁸² Za neplatnou se považuje pouze ta část dohody, která v rozporu s ust. § 37 odst. 2 ZMPS mění věcnou příslušnost českých soudů. Pravomoc českých soudů založená takovou prorogační dohodou zůstane zachována. Věcně příslušný soud se i v takovém případě určí podle ustanovení OSŘ (§ 9 n.). Vydané rozhodnutí pak lze uznat a vykonat v režimu dle Haagské úmluvy (srov. čl. 8 odst. 5).

Pokud by záleželo na uvážení zvoleného soudu, zda věc předloží k rozhodnutí jinému soudu v daném státě, má být přihlíženo k vůli stran vyjádřené v prorogační dohodě [čl. 5 odst. 3 písm. b)]. Těžko soudit, zda se tím v konkrétním případě fakticky dosáhne posílení hodnoty uzavřené prorogační dohody, jak si přejí tvůrci úmluvy.²⁸³ Rozhodování před českými soudy se však toto pravidlo netýká, neboť české procesní právo neponechává rozhodnutí, který soud je věcně příslušný rozhodnout, na volné úvaze soudu a stanoví pevná pravidla, od kterých se soudy nemohou odchýlit.

Soudy jiných smluvních států jsou povinny uznat mezinárodní soudní příslušnost zvoleného soudu a mají proto povinnost řízení, na které se vztahuje dohoda o výlučné volbě soudu, zastavit či přerušit, a to i v případě, že jim pravomoc v dané věci přiznává jejich vnitrostátní právo (čl. 6). Jedná se o jednu ze základních zásad, na kterých stojí celá úmluva. Je zřejmé, že pokud by soudy ve smluvních státech, kde se *nenachází* zvolený soud, nebyly povinny

²⁸¹ Tak Rühl, G.: op. cit. sub 279, str. 413.

²⁸² Srov. Rozehnalová, N.: Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem. BA, 2005, č. 5, str. 12 s dalšími odkazy. Pokorný, M.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2004, str. 59.

²⁸³ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 45 – 46, odst. 140.

respektovat uzavřenou prorogační dohodu, nemělo by sjednávání takových dohod valný smysl. Zůstalo by zde i tak značné riziko, že budou paralelně vedena řízení o téže věci v různých smluvních státech a vydána odlišná vzájemně neuznatelná rozhodnutí. Z cit. zásady jsou ovšem připuštěny určité výjimky.

Soudy států, kde se nenachází zvolený soud, mohou věc projednat a rozhodnout, pokud je prorogační dohoda podle práva státu zvoleného soudu neplatná [čl. 6 písm. a)]. To odpovídá výjimce z povinnosti zvoleného soudu přijmout pravomoc, pokud je prorogace neplatná. Pokud zvolený soud není povinen spor rozhodnout, nelze trvat na tom, aby soudy v jiných smluvních státech odmítly věc samy projednat. Také v tomto případě má být rozhodováno podle práva státu zvoleného soudu, čímž se má na mysli i jeho mezinárodní právo soukromé, podle kterého se určí rozhodné hmotné právo.²⁸⁴ Zde je však třeba poznamenat, že formální náležitosti prorogačních dohod upravuje úmluva přímo a jejich naplnění se proto právem smluvních států řídit nebude (viz výše).

Díky tomu, že soudy, bez ohledu na to v jakém smluvním státě se nachází, budou postupovat podle stejných pravidel, zvyšuje se pravděpodobnost, že o platnosti či neplatnosti prorogační dohody rozhodnou stejně. Pokud by soudy postupovaly vždy podle kolizních norem svého vlastního mezinárodního práva soukromého, hrozilo by, že zvolený soud shledá prorogaci platnou a přijme tak svou pravomoc, zatímco soud v jiném smluvním státě dojde podle jiného rozhodného práva k závěru, že volba soudu je neplatná, a také věc projedná. Stejně tak by se mohlo přihodit, že by zvolený soud řízení zastavil pro nedostatek pravomoci, jelikož by posoudil prorogaci jako neplatnou, zatímco soud v jiném smluvním státě by tuto dohodu podle jiného práva uznal za platnou a odmítl proto věc projednat rovněž. Paralelní řízení či odmítnutí soudní ochrany jsou jednoznačně nežádoucí, proto je omezení volby rozhodného práva na kolizní normy jednoho státu chvályhodné.

To nicméně neplatí pro následující výjimku, kterou je nedostatek způsobilosti k uzavření prorogační dohody. Podle čl. 6 písm. b) soud v jiném

²⁸⁴ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 47, odst. 149.

smluvním státě nebude povinen odmítnout svou pravomoc v případě, že některá ze stran nebyla právně způsobilá k uzavření prorogační dohody *podle práva státu tohoto soudu*. Opět se má na mysli i jeho mezinárodní právo soukromé, podle kterého se určí rozhodné hmotné právo.²⁸⁵ Jelikož nedostatek způsobilosti k uzavření prorogační dohody povede rovněž k její neplatnosti, bude způsobilost k předmětnému úkonu posuzována jak z pohledu práva zvoleného soudu, tak podle práva jiných smluvních států, u nichž bude řízení ve věci, na kterou bude prorogace dopadat, zahájeno. To nepřispívá právní jistotě smluvních stran, a lze proto politovat, že úmluva neodkázala pouze na právo státu zvoleného soudu, či nezavedla rovnou jednotnou kolizní normu pro tuto otázku, podle které by strany mohly samy určit rozhodné právo již v okamžiku uzavření prorogační dohody (hraniční určovatelem by mohl být např. *lex patriae* či *lex domicilii* a subsidiárně *lex loci actus*).

Úmluva dále umožňuje soudům, které se nenachází ve státě zvoleného soudu, aby nedbaly na uzavřenou prorogační dohodu, pokud by realizace této dohody měla vést ke zjevné nespravedlnosti či byla ve zjevném rozporu s jejich veřejným pořádkem [čl. 6 písm. c)] nebo v případě, že by dohoda nemohla být rozumně splněna z mimořádných důvodů stojících mimo kontrolu stran [čl. 6 písm. d)]. Posledně uvedený důvod bude dán, pokud nebude možné zahájit řízení v zemi, kde se nachází zvolený soud. Nemusí to být absolutně nemožné, ale musí se jednat o výjimečnou situaci. Takovým mimořádným důvodem bude např. válka, kvůli které soudy ve vybraném státě nefungují.²⁸⁶

Soudy států, kde se nenachází zvolený soud, mohou věc projednat také v případě, že zvolený soud odmítl spor rozhodnout [čl. 6 písm. e)]. Díky tomu soud, u něhož byla podána žaloba, nemusí sám posuzovat, zda prorogační dohoda, která odkazuje na soud jiného státu, byla neplatná. Nemusí zjišťovat rozhodné právo podle kolizních norem státu zvoleného soudu a spolehne se na již vydané rozhodnutí zvoleného soudu. Stranám je tím lépe garantováno jejich právo na soudní ochranu.

²⁸⁵ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 47, odst. 150.

²⁸⁶ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 48, odst. 154.

X. 3. Uznání a výkon rozhodnutí

Rozhodnutí vydané soudem ve smluvním státě, který určuje dohoda o výlučné volbě soudu, musí být uznáno a vykonáno v ostatních smluvních státech podle úmluvy (čl. 8 odst. 1).

Podle čl. 4 odst. 1 se rozhodnutím pro účely úmluvy rozumí jakékoliv rozhodnutí ve věci samé bez ohledu na to, jak je označeno. Dále sem patří rozhodnutí o nákladech řízení, u kterých nezáleží, zda je vynese soudce či jiný soudní úředník. Naopak rozhodnutím podle úmluvy není předběžné opatření (čl. 4 bod 1. in fine).

Podle čl. 12 mají být podle úmluvy vykonány také soudní smíry uzavřené v průběhu řízení před soudem či soudem schválené, které jsou vykonatelné ve státě původu stejným způsobem jako rozhodnutí soudu. Úmluva však nepředepisuje uzнат cizí soudní smír mimo vykonávací řízení.²⁸⁷

Věcný přezkum rozhodnutí je vyloučen a dožádaný soud je vázán skutkovými zjištěními, na kterých soud původu založil svou pravomoc, pokud se nejedná o rozsudek pro zmeškání (čl. 8 odst. 2). Rozhodnutí má být uznáno, pokud je platné a účinné ve státě původu, a vykonáno, pokud je vykonatelné ve státě původu (čl. 8 odst. 3). Uznání či výkon *může* však být odepřen či odložen, pokud je rozhodnutí předmětem přezkumu ve státě původu či pokud lhůta k podání řádného opravného prostředku ještě neuplynula (čl. 8 odst. 4).

Pokud jde o již probíhající přezkum ve státě původu, úmluva nespécifikuje, že se má jednat pouze o řádné opravné prostředky. Naproti tomu tam, kde nebude žádné přezkumné řízení dosud zahájeno, hovoří úmluva výslovně o lhůtě k podání *řádného* opravného prostředku. Podle zásady racionálního zákonodárce proto můžeme uzavřít, že k odepření či odložení výkonu rozhodnutí může vést jakékoli již zahájené přezkumné řízení ve státě původu. V praxi ovšem není výjimkou, že strana, která byla ve sporu neúspěšná, podává opravné prostředky, ačkoliv napadenému rozhodnutí fakticky není co vytknout. Jediným cílem je zdržet nucený výkon rozhodnutí,

²⁸⁷ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 60, odst. 208.

aby bylo možné vyvést aktiva mimo dosah věřitelů.²⁸⁸ Soudy by se proto měly seznámit s námitkami, které vznáší povinný vůči vydanému rozhodnutí, jehož uznání a výkon se navrhuje. Měly by důkladně zvážit, zda lze očekávat, že předmětné rozhodnutí neobstojí a jediné tehdy by měly výkon rozhodnutí prozatím odepřít či odložit. Soudy nemají povinnost výkon odepřít či odložit (arg.: „*může* být odložen či odepřen“). Tato možnost by podle našeho názoru rozhodně neměla být nadužívána. Pokud rozhodnutí bylo napadeno povinným, přesto podle procesního práva státu původu zůstalo vykonatelným, není důvod, aby soudy v dožádaném státě automaticky odložily či odepřely výkon rozhodnutí, jakmile to povinný navrhne.

Rovněž v případě, že dosud neuplynula lhůta k podání *řádného* opravného prostředku ve státě původu, může být výkon rozhodnutí v dožádaném státě odepřen či odložen. Zde může být velmi obtížné určit, jaké *řádné* opravné prostředky přicházejí ve státě původu do úvahy, resp. zda opravné prostředky, které by mohly být ve státě původu podány, jsou *řádné* či mimořádné. Pojem *řádného* a *mimořádného* opravného prostředku se liší stát od státu. I ve „sjednocené Evropě“ musel Evropský soudní dvůr pro potřeby Bruselské úmluvy definovat pojem *řádného* opravného prostředku, aby mu bylo možné přisuzovat stejný rozsah.²⁸⁹ Bez návrhu povinného, který soudu v dožádaném státě doloží, že se jedná o *řádný* opravný prostředek, nelze předpokládat, že by dožádaný soud tuto možnost využil.

Také rozhodnutí vydané jiným než zvoleným soudem ve smluvním státě, kde se zvolený soud nachází, má být uznáno a vykonáno podle úmluvy (čl. 8 odst. 5). Předpokladem je, že věc bude k jinému než zvolenému soudu přesunuta od zvoleného soudu, což umožňuje čl. 5 odst. 3 (viz výše). Pokud však záleželo na uvážení zvoleného soudu, zda věc předloží k rozhodnutí jinému soudu, uznání či výkon *může* být odepřen proti té straně sporu, která včas vznesla námitky proti přesunu věci ve státě původu.

²⁸⁸ Shodně Kessedjian, C.: La Convention de La Haye du 30 juin 2005 sur l'élection de for. Journal du droit international, 2005, č. 3, str. 838.

²⁸⁹ Rozsudek ESD sp. zn. 43-77, Industrial Diamond Supplies v. Luigi Riva, SbSD, 1977, str. 02175.

Nepovažujeme za správný názor, že úmluva zaručuje žalující straně, že nebude dvakrát potrestána.²⁹⁰ Poprvé, když dojde k přesunutí věci od zvoleného soudu, ke kterému byla podána žaloba, proti vůli žalující strany. Podruhé, když nebude uznáno a vykonáno rozhodnutí vydané v její prospěch právě z důvodu tohoto přesunu. Pokud k přesunutí věci k jinému než zvolenému soudu podle uvážení zvoleného soudu dojde *bez návrhu* a žalovaná strana včas vznese námitky, byť zcela nedůvodné, může k odepření uznání a výkonu v dožádaném státě dojít. I v těchto případech bude proto záležet na dožádaném soudě, který má *možnost* vydané rozhodnutí uznat a vykonat a nepotrestat tak vítězného žalobce podruhé.

Dále je třeba zdůraznit, že aplikace čl. 8 odst. 5 přichází do úvahy pouze tam, kde spor rozhodne jiný než zvolený soud. Pokud strany v prorogační dohodě zvolí soudy určitého státu obecně (např.: „soudy Anglie“), bude jakýkoliv soud daného smluvního státu zvoleným soudem a odepření uznání či výkonu rozhodnutí podle čl. 8 odst. 5 věty druhé nebude přicházet do úvahy.

K odepření uznání či výkonu rozhodnutí může dojít pouze z důvodů uvedených v úmluvě (čl. 8 odst. 1 věta druhá). Sedm překážek uznání nalezneme v čl. 9.

Dožádaný soud *může* uznání či výkon odepřít, pokud je dohoda o výlučné volbě soudu neplatná podle práva státu zvoleného soudu. Tuto možnost dožádaný soud nemá v případě, že zvolený soud již posoudil uzavřenou prorogační dohodu jako platnou [čl. 9 písm. a)]. Skutečnost, že soud původu vydal rozhodnutí ve věci samé, sama o sobě nemusí znamenat, že považoval prorogační dohodu za platnou. Soud původu mohl založit svou pravomoc na jiném důvodu, který připouští jeho právo. Jelikož ze samotného rozhodnutí nemusí být patrné, podle čeho založil soud původu svou pravomoc a zda posoudil uzavřenou prorogační dohodu jako platnou, může být v konkrétním případě užitečným vodítkem formulář vyplněný soudem původu, jehož vzor je uveden v příloze úmluvy a který je možné k návrhu na uznání či nařízení výkonu rozhodnutí přiložit (srov. č. 13 odst. 3). Jinak by mohl předmětnou

²⁹⁰ Schulz, A.: op. cit. sub 271, str. 11.

skutečnost objasnit protokol z řízení před soudem původu. I zde se při odkazu na právo státu zvoleného soudu má na mysli zejména jeho mezinárodní právo soukromé, pomocí kterého se teprve určí rozhodné hmotné právo.²⁹¹

Dožádaný soud dále nemusí uznat ani vykonat rozhodnutí, pokud podle svého práva dospěje k závěru, že některá ze stran neměla k uzavření dohody o výlučné volbě soudu způsobilost [čl. 9 písm. b)]. V tomto případě tedy dožádaný soud určí rozhodné hmotné právo podle svých vlastních kolizních norem.²⁹² Jelikož nedostatek způsobilosti k uzavření prorogační dohody povede rovněž k její neplatnosti, bude způsobilost k předmětnému úkonu posuzována jak z pohledu práva soudu původu, tak podle práva soudu dožádaného. Podobně jako v případě čl. 6 písm. b) i zde považujeme za nešťastné, že úmluva neodkázala pouze na právo státu původu, či nezavedla rovnou jednotnou kolizní normu pro tuto otázku, podle které by strany mohli samy určit rozhodné právo již v okamžiku uzavření prorogační dohody (viz výše). Strany totiž v době, kdy podepisují smlouvu, jejíž součástí bude prorogační dohoda, nemusí mít možnost zjistit, kde bude v budoucnosti třeba exekučně postihnout druhou smluvní stranu. Navíc strana, která uzavřela prorogační dohodu, účastnila se soudního procesu a po jeho prohře namítá v dožádaném státě nedostatek způsobilosti k uzavření prorogační dohody, bude téměř vždy jednat ve zlé víře. Neprůhledná úprava posuzování způsobilosti k uzavření prorogační dohody může takové straně umožnit, aby odvrátila uznání či výkon rozhodnutí vydaného zvoleným soudem.

Podle čl. 9 písm. c) může k odepření uznání či výkonu vést skutečnost, že listina, kterou se řízení zahajuje, či listina obdobná zahrnující podstatné body žaloby nebyla žalovanému doručena s dostatečným předstihem a takovým způsobem, aby měl možnost připravit si svou obranu. To neplatí, pokud se žalovaný dostavil k soudu původu a přednesl svou obranu, aniž by napadl nedostatky v doručování za podmínky, že právo ve státě soudu původu umožňuje nedostatky v doručování napadnout. Krom toho nemusí dožádaný soud rozhodnutí uznat či vykonat, pokud výše uvedená listina byla žalovanému

²⁹¹ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 54, odst. 183.

²⁹² Ibidem, str. 54, odst. 184.

doručena v dožádaném státě způsobem, který je v rozporu se základními zásadami dožádaného státu ohledně doručování listin.

Nedostatky v doručování, tzv. nepravidelnosti řízení, představují univerzální překážku uznání, která je pravidelnou součástí právní úpravy uznání a výkonu cizích rozhodnutí (srov. např. ust. § 64 písm. c) ZMPS či čl. 34 bod 2. NB I). Důvodem je ochrana žalovaného, jeho právo na rovnost před soudem. Každá strana procesu musí mít stejnou možnost hájit své zájmy a uplatnit své argumenty. Také v tomto případě úmluva dožádanému soudu neukládá, pouze umožňuje uznání či výkon odepřít. Pokud by však pro vady v doručování byla žalovanému odňata možnost řádně uplatnit svá práva před soudem původu, měl by dožádaný soud tuto možnost chápat jako povinnost.

Nikoliv k ochraně zájmů žalovaného, ale k ochraně zájmů dožádaného státu slouží ustanovení, které umožňuje neuznat rozhodnutí, protože vyrozumění o podané žalobě bylo žalovanému doručeno na území dožádaného státu způsobem, který je v rozporu s jeho základními zásadami ohledně doručování listin. Některé státy zejména z oblasti angloamerické právní kultury si nekladou žádné podmínky, pokud jde o doručování cizích soudních obslék na jejich vlastním území. Na vyrozumění o zahájení soudního řízení v zahraničí nahlížíjí jako na prosté předání informace. Proto žalobce, který si přeje doručit žalovanému soudní obsílku do Anglie, může sednout do letadla, vzít si v Londýně taxi, zaklepat na dveře žalovaného a předvoláni mu předat z ruky do ruky.²⁹³ Naproti tomu jiné státy, vč. České republiky, vnímají přímé doručování cizích soudních písemností na vlastním území bez toho, že by k tomu daly jejich vlastní orgány svolení, jako narušení jejich státní suverenity. V takových státech je třeba postupovat podle určitých pravidel, která nalezneme např. v Haagské úmluvě o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních z roku 1965²⁹⁴ (srov. také nařízení Rady (ES) č. 1348/2000 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve

²⁹³ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 54 – 55, odst. 187.

²⁹⁴ Convention on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil or Commercial Matters, Haag, 15.11.1965. Úmluvou je vázána také ČR (viz vyhl. č. 85/1982 Sb.). Srov. také Bělohávek, A. J.: Doručování v komunitárním a mezinárodním právu soukromém – především v souvislosti s civilním řízením soudním a před rozhodci. BA, 2006, č. 6, str. 24 – 32.

věcech občanských a obchodních v členských státech²⁹⁵). Pokud by v průběhu řízení před soudem původu byla soudní písemnost doručena účastníkovi řízení do dožádaného státu přímo v rozporu se stanoveným postupem, bude tak v některých státech založen rozpor s procesním veřejným pořádkem dožádaného státu.²⁹⁶ S ohledem na skutečnost, že na tuto situaci dopadá také čl. 9 písm. e), bude v praxi docházet k překrývání předmětných ustanovení úmluvy.

Čtvrtým důvodem, který může vést k neuznání rozhodnutí v dožádaném státě, je procesní podvod [čl. 9 písm. d)]. Podvodem se má na mysli úmyslná nepoctivost či úmyslná špatnost. Jako příklad se uvádí situace, kdy žalobce úmyslně doručí soudní obsílku, či způsobí její doručení na nesprávnou adresu žalovaného. Jako procesní podvod by mohly soudy posoudit také jednání účastníka řízení, který zfalšoval klíčový důkaz, korumpoval soudce, porotce, znalce či svědky.²⁹⁷ Podvod by se jistě mohl vztahovat i k samotné dohodě o výlučné volbě soudu, kdyby například podpis jedné strany nebyl skutečný a byl pouze napodoben. Také procesní podvod bude podle práva mnohých států chápán jako případ rozporu s procesním veřejným pořádkem, který je úmluvou rovněž samostatně upraven (viz níže). Opět je třeba připomenout, že dožádaný soud není povinen, nýbrž oprávněn rozhodnutí neuznat. Soud by mohl vzít v potaz, zda strana, která se domáhá neuznání cizího rozhodnutí, věděla o podvodných praktikách protistrany již v době, kdy probíhalo nalézací řízení ve státě původu, přesto tuto skutečnost včas nenamítla, ačkoliv měla takovou možnost. Případná námitka samotného podvodníka u dožádaného soudu by však neměla být vyslyšena. Ten, kdo se dopustil procesního podvodu, by podle našeho názoru neměl poukazem na vlastní závadné jednání dosáhnout neuznání rozhodnutí v dožádaném státě.

²⁹⁵ Úř. věst. L 160, 30.6.2000, str. 37 n. Toto nařízení bude s účinností od 13.11.2008 nahrazeno novým nařízením Rady (ES) č. 1393/2007. Úř. věst. L 324, 10.12.2007, str. 79 n.

²⁹⁶ Srov. např. Kučera, Z., Tichý, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989, str. 311. Kessedjian, C.: op. cit. sub 288, str. 840.

²⁹⁷ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 55, odst. 188.

Dožádaný soud nemusí rozhodnutí uznat také tehdy, pokud by uznání či výkon rozhodnutí byly ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem dožádaného státu, včetně případů, kdy řízení, v němž bylo rozhodnutí vydáno, bylo v daném případě neslučitelné se základními principy procesní spravedlnosti tohoto státu [čl. 9 písm. e)].

Rozpor s veřejným pořádkem je klasickou překážkou uznání rozhodnutí, kterou nalezneme v právních řádech jednotlivých zemí i v komunitárním právu (srov. § 64 písm. d) ZMPS či čl. 34 bod 1. NB I). Možnost odepřít uznání rozhodnutí pro rozpor s veřejným pořádkem představuje pro dožádaný soud „záchrannou brzdu“, kterou lze použít v situaci, kdy by uznání cizího rozhodnutí mělo být v rozporu se základními zásadami, na nichž spočívá právo dožádaného státu. Jedná se o nástroj, který je záhodno používat jen velmi úsporným způsobem, neboť je zřejmé, že narušuje kýžený mezinárodní soulad v rozhodování.²⁹⁸ Výjimečnost použití výhrady veřejného pořádku lze dovodit přímo z textu úmluvy, která uvádí, že se musí jednat o *zjevný rozpor* (manifestly incompatible, manifestement incompatible). Navíc je to uznání či výkon, nikoliv rozhodnutí jako takové, které musí být v rozporu s veřejným pořádkem, aby předmětnému rozhodnutí nebylo třeba přiznat účinky i na území dožádaného státu.

Čl. 9 písm. e) zahrnuje hmotněprávní i procesní veřejný pořádek. Je zřejmé, že úmluva klade značný důraz zejména na spravedlivost řízení; k té se vztahují hned tři písmena čl. 9 [písm. c), d), e)]. Tento důraz je vysvětlován tak, že právo na spravedlivý proces patří v mnoha státech mezi základní práva garantovaná v ústavní rovině. Evropské státy jsou vedle toho vázány Evropskou úmluvou o lidských právech²⁹⁹, jejíž článek 6 mj. ukládá chránit právě základní právo na spravedlivé řízení. V některých státech je proto považováno za protiústavní, pokud by dožádaný soud uznal rozhodnutí vydané v řízení, které

²⁹⁸ Srov. Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 74.

²⁹⁹ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod sjednaná v Římě dne 4. listopadu 1950 ve znění pozdějších protokolů. Viz vyhl. č. 209/1992 Sb.

nelze považovat za spravedlivé.³⁰⁰ Pojem „veřejný pořádek“ přitom nemá ve všech státech totožný rozsah. Proto tvůrci úmluvy upravily samostatně otázku procesního podvodu [čl. 9 písm. d)] či zásadního rozporu s pravidly doručování v dožádaném státě [čl. 9 písm. c), ii)], ačkoliv se podle právních řádů mnohých zemí jedná o typické případy rozporu s procesním veřejným pořádkem.³⁰¹

Uznání či výkonu rozhodnutí v dožádaném státě může zabránit také překážka neslučitelnosti předmětného rozhodnutí s rozhodnutím vydaným soudem dožádaného státu [čl. 9 písm. e)] či soudem jiného státu, které splňuje podmínky uznání v dožádaném státě [čl. 9 písm. f)]. Rozhodnutí vydané soudem dožádaného státu může převládnout vždy bez ohledu na skutečnost, kdy bylo vydáno. Rozhodnutí pocházející od soudu ze třetího státu se může prosadit na úkor rozhodnutí zvoleného soudu pouze pod podmínkou, že bylo vydáno dříve. V prvním případě postačí, že obě rozhodnutí budou vydána mezi týmiž stranami, aniž by se vyžadovala totožnost předmětu sporu. Naproti tomu dřívější rozhodnutí vydané ve třetím státě může zabránit uznání rozhodnutí zvoleného soudu pouze tehdy, pokud obě rozhodnutí budou vydána mezi totožnými stranami pro tentýž nárok (the same cause of action, le même objet et la même cause). Jedná se o řešení dobře známé členským státům ES a ESVO, neboť jej zvolila již Bruselská úmluva (čl. 27 bod 3. a bod 5.) a převzala Luganská úmluva a Nařízení Brusel I (čl. 34 bod 3. a 4.). Rozdíl spočívá zejména ve skutečnosti, že Haagská úmluva neukládá dožádanému soudu uznání odepřít, pouze mu to umožňuje. Haagská úmluva přitom dopadá pouze na rozhodnutí vydaná soudem zvoleným v prorogační dohodě (příp. jiným soudem ve státě, kde se zvolený soud nachází). V České republice by podle našeho názoru soudy měly v případě aplikace Haagské úmluvy uznání rozhodnutí odepřít zejména tehdy, pokud zjistí, že kolidující rozhodnutí vydané soudem v ČR již nabylo právní moci či v případě, že dřívější pravomocné rozhodnutí vydané ve třetím státě již bylo v ČR uznáno. To je odůvodněno překážkou věci pravomocně rozhodnuté, kterou ctí i tuzemská zákonná úprava

³⁰⁰ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 25.4.2006, sp. zn. I. ÚS 709/05, Soudní rozhledy, 2006, č. 9, str. 329 – 332.

³⁰¹ Srov. Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 55, odst. 188.

(viz § 64 písm. b) ZMPS). Pokud by však taková situace dosud nenastala, může být žádoucí, aby dožádaný soud rozhodnutí uznal. Dožádaný soud může vzít v potaz zejména skutečnost, že kolidující rozhodnutí bylo vydáno soudem, který strany v uzavřené prorogační dohodě nezvolily, a zvážit, zda v daném případě existuje důvod, který objektivně ospravedlňuje podání žaloby k jinému než zvolenému soudu. V případě, že dožádaný soud takový důvod nezjistí, bude v souladu s účelem úmluvy, kterým je ochrana právní jistoty, předvídatelnosti a účinnosti uzavřených prorogačních dohod, pokud uzná předložené rozhodnutí navzdory dřívějšímu rozhodnutí soudu vydaného ve třetím státě, či navzdory tuzemskému rozhodnutí, které dosud nenabylo právní moci.

Další potenciální překážku uznání rozhodnutí upravuje čl. 10 odst. 2. Rozhodnutí není dožádaný soud povinen uznat, pokud je založeno na posouzení otázky, která je vyloučena z působnosti úmluvy podle čl. 2 odst. 2. Dožádaný soud může odepřít uznání či výkon pouze části rozhodnutí, a to v tom rozsahu, v jakém je založeno na posouzení takové otázky. Tato překážka by se měla uplatnit pouze tehdy, když by dožádaný soud předmětnou předběžnou otázku posoudil jinak, než jak to učinil soud původu.³⁰²

Stejná úprava platí podle čl. 10 odst. 4 také pro záležitosti vyloučené z působnosti úmluvy jednostranným prohlášením dožádaného státu podle čl. 21. Opět se nejedná o povinnost, ale pouze oprávnění dožádaného soudu. Úmyslem je zabezpečit účinnost prohlášení, která budou případně podle čl. 21 učiněna. Úmluva opravňuje dožádaný soud, který se nachází na území smluvního státu, jenž takové prohlášení učinil, nepřiznat účinky rozhodnutí zvoleného soudu, pokud je založeno na posouzení otázky, která je vyloučena z působnosti úmluvy prohlášením dožádaného státu podle čl. 21.

Toto ustanovení rozhodně nepřispívá právní jistotě stran a může zmařit naplnění legitimního očekávání, že při volbě soudu, který se nachází ve státě, jež výhradu podle čl. 21 neučinil, bude rozhodnutí vydané tímto soudem možné uznat a vykonat podle potřeby i v jiných smluvních státech. Jak již bylo řečeno

³⁰² Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 56 – 57, odst. 197. Schulz, A.: op. cit. sub 271, str. 14.

výše, v okamžiku uzavírání smlouvy, jejíž součástí bude prorogační doložka, nelze vždy s jistotou předvídat, kde bude v budoucnosti třeba exekučně postihnout druhou smluvní stranu.

Zvláštní pravidlo se vztahuje k právům duševního vlastnictví (čl. 10 odst. 3). Řízení o platnosti práv duševního vlastnictví s výjimkou práva autorského a práv příbuzných jsou vyloučena z působnosti úmluvy podle čl. 2 odst. 2 písm. n). Úmluva však na rozdíl od jiných věcí vyloučených podle čl. 2 odst. 2 upřednostňuje uznání rozhodnutí, která jsou založena na předběžném posouzení platnosti těchto práv. Dožádaný soud nemůže uznání odepřít vždy, jakmile zjistí, že v řízení před soudem původu byla posouzena jako předběžná otázka platnost práva duševního vlastnictví (jiného než autorského práva či práv příbuzných). V takovém případě se totiž vyžaduje, aby byla naplněna některá ze dvou taxativně stanovených podmínek. Za prvé, rozhodnutí není třeba uznat, pokud je neslučitelné s rozhodnutím soudu či jiného kompetentního orgánu vydaného ve státě, podle jehož práva předmětné právo duševního vlastnictví vzniklo [čl. 10 odst. 3 písm. a)]. Za druhé, uznání i výkon rozhodnutí lze odepřít resp. odložit, pokud řízení o platnosti předmětného práva duševního vlastnictví v takovém státě právě probíhá [čl. 10 odst. 3 písm. b)]. Přednost se tedy přiznává pouze rozhodnutím pocházejícím ze státu, v němž předmětné právo duševního vlastnictví vzniklo, s ohledem na jeho výlučnou pravomoc. Nemusí se jednat pouze o soudní rozhodnutí. Překážku uznání může založit i rozhodnutí jiného státního orgánu, do jehož pravomoci patří rozhodovat o existenci či platnosti daného práva duševního vlastnictví. Takovým orgánem je v České republice Úřad průmyslového vlastnictví³⁰³.

Zvláštní úprava se váže k rozhodnutím, která přisuzují náhradu škody (čl. 11). Dožádaný soud je povinen uznat a vykonat pouze ta rozhodnutí, která ukládají kompenzaci za skutečně utrpěné újmy či ztráty. Pokud rozhodnutí přiznává exemplární či sankční „odškodnění“ (exemplary or punitive damages, dommages et intérêts exemplaires ou punitifs) či jiné „odškodnění“, které

³⁰³ Srov. zákon č. 14/1993 Sb. o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, ve znění zákona č. 417/2004 Sb. Na internetových stránkách ÚPV je uveden seznam zahraničních patentových úřadů zpracovaný Evropským patentovým úřadem. Viz <http://www.upv.cz>.

nenahrazuje poškozenému utrpěnou ztrátu či újmu, není dožádaný soud povinen jej v této části uznat. Rozhodnutími, která ukládají horentní částky z titulu „punitive damages“, jsou ve světě známy soudy USA.³⁰⁴ Uznání těchto rozhodnutí by se v řadě států přičilo jejich veřejnému pořádku. V některých státech však nelze na „punitive damages“ výhradu veřejného pořádku použít. Proto byl do úmluvy začleněn samostatný důvod pro odepření uznání dopadající zejména na tato rozhodnutí.

Pokud je rozhodnutím částečně nahrazována vzniklá škoda a částečně přiznáno plnění nad rámec této náhrady, je třeba rozhodnutí uznat v té části, která má kompenzační charakter. Tak je při aplikaci úmluvy vyloučen přístup „všechno nebo nic“, který používají některé státy při výhradě veřejného pořádku.³⁰⁵ Podle čl. 11 odst. 2 má dožádaný soud brát v potaz, zda a v jaké míře odškodnění přisouzené soudem původu slouží k náhradě nákladů a výdajů spojených se soudním řízením. Toto ustanovení tedy neukládá dožádanému soudu, aby rozhodnutí uznal. Pouze rozšiřuje prostor pro úvahu soudu, zda rozhodnutí přeci jen neuzná, popř. zda jej neuzná ve větším rozsahu.

Z působnosti úmluvy nejsou vyloučeny pojistné a zajišťovací smlouvy, i když se vztahují na záležitosti, na které nelze úmluvu aplikovat (čl. 17 odst. 1). Není přitom rozhodné, zda se pojištění (zajištění) vztahuje na případy vyloučené z působnosti úmluvy přímo v čl. 2, či záležitosti vyloučené jednostranným prohlášením státu podle čl. 21. Tak například nároky z titulu náhrady škody na zdraví jsou sice z působnosti úmluvy vyloučeny [čl. 2 odst. 2 písm. j)], smlouva o pojištění pro případ škody na zdraví již nicméně do působnosti úmluvy spadá. Tento princip byl promítnut i do fáze uznání a výkonu vydaného rozhodnutí (srov. čl. 17 odst. 2). Dožádaný soud je povinen uznat a vykonat v plném rozsahu rozhodnutí ohledně povinnosti poskytnout plnění podle pojistné či zajišťovací smlouvy, ačkoliv se předmětná smlouva vztahuje na záležitosti, které nepatří do působnosti úmluvy. Stejně tak nemůže

³⁰⁴ Srov. Miller, E., Pace, N. M., Carroll S. J.: Punitive damages in Financial Injury Verdicts, publikováno na internetové stránce http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR889/MR889.text.html.

³⁰⁵ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 59, odst. 205.

dožádaný soud uznání a výkon rozhodnutí odeprít či omezit z důvodu, že se jedná o povinnost uhradit pojištěnému (zajištěnému) částku vyplacenou na náhradě škody, která by mohla spadat pod čl. 11. To znamená, že rozhodnutí, kterým soud původu uložil pojišťovně poskytnout pojistné plnění, je třeba uznat i tehdy, kdy nárok z pojistné události zahrnuje právo pojištěného, aby mu pojistitel proplatil částku, kterou musel pojištěný vyplatit na „punitive damages“.

Pro úplnost je třeba uvést, že smluvním státům je ponechána možnost učinit výhradu, že jejich soudy mohou odmítnout uznat či vykonat rozhodnutí vydané soudem jiného smluvního státu, pokud strany měly svůj domicil v dožádaném státě a jejich poměr a všechny ostatní rozhodné prvky sporu, vyjma místa zvoleného soudu, byly spojeny pouze s dožádaným státem (čl. 20). Jinak řečeno, státy si mohou vyhradit právo neuznávat cizí rozhodnutí ve věcech, které by, kdyby byly projednávány před jejich vlastními soudy, měly čistě vnitrostátní povahu.

Na druhou stranu mají státy možnost prohlásit, že jejich soudy budou uznávat a vykonávat i ta cizí rozhodnutí, která vydá soud smluvního státu na základně dohody o nevýlučné volbě soudu (čl. 22). Uzavřená dohoda o nevýlučné volbě soudu musí splňovat formální náležitosti stanovené v čl. 3 písm. c). Dále musí být naplněn požadavek vzájemnosti. Čl. 22 lze aplikovat pouze v případě, že dotyčné prohlášení učiní jak stát původu, tak dožádaný stát. Požadavek reciprocity by měl být varovným signálem pro strany, které by uzavření nevýlučné prorogační dohody zvažovaly. Pokud v době uzavírání dohody nelze s velkou pravděpodobností určit stát, kde v budoucnu přichází exekuce do úvahy, nelze si ověřit, zda je požadavek reciprocity naplněn. Pak ale nelze počítat s tím, že případné rozhodnutí bude uznáno a vykonáno podle úmluvy.

Čl. 22 obsahuje vlastní podmínky uznání, které se uplatní vedle ustanovení kapitoly III. Tyto podmínky jsou stanoveny kumulativně. Pouze pokud jsou všechny splněny, má být rozhodnutí v dožádaném státě uznáno a vykonáno podle úmluvy. Nabízí se otázka, zda soud může jako v případě čl. 9

rozhodnutí uznat i tehdy, pokud není některá z podmínek čl. 22 splněna. Je nepochybné, že dožádaný soud může rozhodnutí uznat a vykonat podle svého vnitrostátního práva či jiné úpravy, kterou je vázán a která na věc dopadá. Z textu úmluvy však nelze na rozdíl od čl. 9 jednoznačně dovodit, že rozhodnutí lze v takovém případě uznat i podle úmluvy. Podmínky uznání v čl. 9 jsou stanoveny negativně a výslovně se uvádí, že dožádaný soud *může* uznání odepřít. Čl. 22 oproti tomu obsahuje podmínky formulované pozitivně; při jejich splnění *má být* rozhodnutí uznáno a vykonáno. Rozdílná formulace naznačuje, že při nesplnění některé podmínky stanovené v čl. 22 nelze rozhodnutí v režimu *podle úmluvy* uznat, vycházíme-li z předpokladu, že kdyby tvůrci úmluvy chtěli dosáhnout stejného účinku jako v čl. 9, zvolili by také totožnou formulaci.

První podmínkou je, že soud původu byl zvolen v dohodě o nevýlučné volbě soudu [čl. 22 odst. 2 písm. a)]. Jinými slovy může se jednat pouze o rozhodnutí soudu, který si strany ve své dohodě zvolily. Tím jsou zřejmě vyloučena rozhodnutí soudů, ke kterým by věc byla přesunuta od zvoleného soudu. Jedná se tedy o zvláštní pravidlo ve vztahu k čl. 8 odst. 5, který uznání těchto rozhodnutí umožňuje, pokud došlo k přesunutí věci v souladu s čl. 5 odst. 3. Čl. 8 odst. 5 se proto uplatní pouze u dohod o výlučné volbě soudu.

Další podmínkou je, že neexistuje rozhodnutí jiného soudu, u kterého by bylo možné zahájit řízení podle nevýlučné prorogační dohody, či že před takovým soudem neprobíhá mezi týmiž stranami řízení o témže nároku [čl. 22 odst. 2 písm. b)].

Poslední podmínkou je, že soud původu zahájil řízení jako první [čl. 22 odst. 2 písm. c)]. Toto ustanovení se může uplatnit tam, kde byla podána žaloba k jinému soudu v souladu s nevýlučnou prorogační dohodou, řízení bylo ale později zastaveno, aniž by daný soud spor rozhodl.³⁰⁶ Pokud by totiž toto řízení stále běželo či skončilo vydáním meritorního rozhodnutí, nebyla by splněna již předcházející podmínka stanovená pod písm. b). Jestliže tomu tak není, je podle písm. c) dále třeba, aby soud původu zahájil řízení jako první, tedy dříve než

³⁰⁶ Hartley, T., Dogauchi, M.: op. cit. sub 266, str. 68, odst. 251.

jiný soud, u kterého bylo řízení mezi týmiž stranami o témže nároku rovněž zahájeno, ačkoliv tento jiný soud meritorní rozhodnutí nevydal.

Úmluva vypočítává listiny, které musí být dožádanému soudu předloženy pro účely uznání, resp. uznání a výkonu rozhodnutí (srov. čl. 13 odst. 1). Dožádaný soud má nicméně možnost vyžádat si další listiny, pokud z obsahu rozhodnutí nemůže poznat, zda jsou podmínky kapitoly III. splněny (čl. 13 odst. 2). Všechny předkládané či doručované dokumenty jsou zproštěny povinnosti legalizace či obdobných formalit včetně apostily (čl. 18). Musejí však být přeloženy do úředního jazyka dožádaného státu, pokud v něm nebyly sepsány, či pokud právo dožádaného státu nestanoví jinak (čl. 13 odst. 4). K návrhu na uznání či výkon rozhodnutí může být přiložen formulář vyplněný soudem původu, jehož vzor je přílohou úmluvy (čl. 13 odst. 3). Tento formulář není povinný a jeho absence proto nemůže být důvodem k odepření uznání. Jeho použití lze ovšem navrhovateli doporučit, neboť v něm dožádaný soud nalezne informace, které nemusejí z obsahu rozhodnutí či jiných předkládaných listin vyplývat. Předložení tohoto formuláře proto může usnadnit práci soudu i navrhovateli, když nebude díky tomu v některých případech nutné, aby si soud vyžádal další dokumenty dle čl. 13 odst. 2.

Postup při uznání a výkonu rozhodnutí se samozřejmě řídí právem dožádaného státu, pokud úmluva sama nestanoví jinak. Úmluva nicméně přikazuje dožádanému soudu, aby postupoval urychleně (čl. 14).

Úmluva neobsahuje žádné ustanovení, které by výslovně stanovilo, že dožádaný soud má zkoumat důvody odepření uznání z úřední povinnosti či pouze k návrhu stran. Čl. 9, kde je většina těchto důvodů obsažena, navíc neukládá dožádanému soudu povinnost uznání odepřít, pokud zjistí, že je některý z těchto důvodů dán. Dožádaný soud v takovém případě nemusí, nýbrž může uznání odepřít (viz výše). Pokud není povinen uznání pro zjištěné nedostatky odepřít, pak je na místě otázka, zda je vůbec povinen se zjišťováním těchto nedostatků zabývat. Domníváme se, že v případě, že některá strana vznesla před dožádaným soudem předmětnou námitku, je dožádaný soud povinen se s takovou námitkou vypořádat. Ve většině států včetně České

republiky se podmínky uznání stanovené jejich vlastním právem zkoumají z úřední povinnosti.³⁰⁷ Někdy se uvádí, že takto je třeba postupovat pouze v těch případech, kdy jde o bezprostřední zájem dožádaného státu.³⁰⁸ Při uznávání rozhodnutí podle úmluvy je dožádaný soud nepochybně oprávněn zabývat se důvody odepření uznání i bez návrhu. Zejména pokud soud zjistí nedostatky, které pro svou závažnost narušují základní právo účastníka, proti němuž rozhodnutí směřuje, na spravedlivý proces, bylo by zřejmě neúnosné, aby dožádaný soud takové rozhodnutí uznal. Zjistí-li soud takovou skutečnost, měl by uznání odepřít, ať už účastník řízení patřičnou námitku vznesl či nevnnesl.

X. 4. Zhodnocení

Úmluva je produktem velmi složitých vyjednávání. Přípravné práce na úmluvě probíhaly řadu let, jak bylo popsáno v úvodu. Bylo třeba překlenout množství rozdílů, které panují mezi kontinentálním a angloamerickým právním systémem. Výsledek v podobě přijatého textu úmluvy si podle našeho názoru zaslouží kladné hodnocení.

Pokud bude úmluva ratifikována vysokým počtem států, bude to nesporně znamenat další liberalizaci mezinárodního civilního procesního práva. Na tom nic nemění ani skutečnost, že ve srovnání s úpravou v rámci ES nepůsobí nová Haagská úmluva nijak oslnivě. Je pochopitelné, že důvěra ve spravedlivé a plnohodnotné soudní řízení uvnitř ostatních států nedosahuje v globálním měřítku takového stupně jako ve vztazích omezeného počtu států, které jsou si blízké svou polohou i právní kulturou. Státy, které úmluvu ratifikují či k ní přistoupí (bez omezujících výhrad), dají zahraničním obchodníkům jasný signál, že hodlají respektovat jejich prorogační dohody a podílet se na efektivní ochraně jejich nároků soudní cestou.

³⁰⁷ Srov. Tichý, L.: Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2, str. 101.

³⁰⁸ Geimer, R.: Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of Application of the Brussels and Lugano Conventions: Germany. In: Walter, G., Baumgartner, S. P. (red.): Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000, str. 246.

Z textu úmluvy je patrná inspirace Newyorskou úmluvou z roku 1958, Bruselskou úmluvou, resp. Nařízením Brusel I a jejich fungováním v praxi. Vztah k poslední uvedené nařízení, je v úmluvě upraven vyváženě.³⁰⁹ Úmluva bude mít přednost pouze v případě prorogačních dohod, kdy jedna strana bude mít domicil na území členského státu ES a druhá v jiném než členském státě ES, který však bude smluvním státem úmluvy (viz výše). Rozhodnutí vydané soudem členského státu ES bude i tak možné uznat a vykonat v jiném členském státě ES podle některého z evropských nařízení (srov. čl. 6 písm. b) úmluvy). Ani úmluva se nevymyká interpretační činnosti Evropského soudního dvora. Poté co ES úmluvu ratifikuje, stane se součástí komunitárního práva a ESD bude mít možnost sjednocovat výklad úmluvy na území členských států ES. ESD se výkladem tzv. vnějších smluv, kam lze úmluvu zařadit, dlouhodobě intenzivně zabývá. Vydal na tomto poli již řadu rozhodnutí.³¹⁰

Lze jistě souhlasit, že by bylo velmi žádoucí, kdyby i Haagská konference přijala určitý mechanismus, který by pomohl zajistit jednotný výklad úmluvy napříč všemi smluvními státy. Čl. 23 v tomto ohledu žádné záruky nenabízí. Pokud však většina zástupců jednotlivých států nesouhlasila s příslušným návrhem z obavy přílišného omezení vlastní suverenity, nezbylo než takové řešení opustit.³¹¹ To však neznamená, že by v budoucnu nemohl být v případě ochoty smluvních států jednotný výklad zajištěn prostřednictvím dodatkového protokolu. Podstatné je, aby se úmluva prosadila v co nejširším počtu států. Nemá smysl přijímat teoreticky ambiciózní řešení, které se v praxi neprosadí, protože bude pro mnohé státy nepřijatelné.

I přesto, že oproti původnímu plánu je oblast věcné působnosti úmluvy mnohem užší a přes některé výhrady uvedené výše, se domníváme, že úmluva přináší úpravu velmi potřebnou a užitečnou. To ostatně potvrzují převážně

³⁰⁹ Opačně Kessedjian, C.: op. cit. sub 288, str. 823 – 824.

³¹⁰ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo. 3. vydání, Praha : C. H. Beck, 2006, str. 820.

³¹¹ Srov. Kessedjian, C.: op. cit. sub 288, str. 849. Srov. také Kessedjian, C.: International Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters. Haagská konference, 1997, přípravný dokument k úmluvě č. 7, str. 54, odst. 200 – 201, dostupný na http://www.hcch.net/upload/wop/jdgm_pd7.pdf.

pozitivní reakce odborné právnické veřejnosti či podnikatelských kruhů.³¹² Obsahově lze vyzdvihnout např. přijetí presumpce výlučnosti prorogační dohody či zásadní odmítnutí teorie forum non conveniens a zahraniční litispence (viz výše). Lze proto doufat, že se naplní dosavadní optimistická očekávání a úmluva se stane v brzké době platnou součástí práva značného počtu států. Pak už bude záležet jen na samotných smluvních stranách, aby pečlivě zformulovaly znění prorogační dohody.

³¹² Srov. Nanda, V. P.: op. cit. sub 268, str. 787 a tam citované další odkazy. Srov. Rühl, G.: op. cit. sub 279, str. 415 s dalšími odkazy. Srov. také Schulz, A.: op. cit. sub 271, str. 16.

XI. Závěr

Právo uznání a výkonu podléhá neustálým změnám. Liberalizuje se pozitivní právní úprava i praxe soudů jednotlivých států. Státy sjednávají dvoustranné a mnohostranné úmluvy, které sjednocují a dále zjednodušují režim uznání a výkonu cizích rozhodnutí, přistupují ke smlouvám již sjednaným.

Naše zákonná úprava obsažená v ZMPS byla v době svého vzniku velmi progresivní. Postupem doby nicméně vykrytalizovalo mezi odbornou veřejností přesvědčení o potřebě provedení dílčích úprav. Zákon je třeba citlivě aktualizovat a precizovat tak, aby nadále mohl být užitečným nástrojem spravedlnosti a právní jistoty a nebyly přitom narušeny jeho bezesporu kvalitní základy. S ohledem na rozpracovanou rekonstrukci soukromého práva v ČR byl připraven i návrh nového ZMPS. Otázkou zůstává, zda a případně kdy bude tento návrh přijat. Je zřejmé, že průtahy v současnosti způsobují dosud neuzavřené práce na novém občanském zákoníku a obchodním zákonu.

Také právo ES přináší postupnou liberalizaci režimu uznání a výkonu rozhodnutí v rámci EU. Pokrok na tomto poli je nicméně zatěžován řadou kompromisních řešení a oddalováním realizace vytyčených smělých plánů. Velmi negativně se zde promítá odmítavý postoj Dánska, který byl dosud jen částečně překonán na základě dvou uzavřených dohod (viz výše sub II. 2.). V zájmu dosažení maximálního možného stupně volného pohybu soudních rozhodnutí bude mj. vhodné přistoupit k zavedení Evropského exekučního titulu pro všechna majetková rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Lze očekávat, že vzhledem k narůstajícímu právnímu styku mezi státy a globalizací hospodářského a společenského života vůbec bude nutné významně zjednodušit a rozšířit možnosti uplatnění rozhodnutí v zahraničí při zachování základních předpokladů a standardů ochrany zájmů soukromých osob i jednotlivých států. Maximálně otevřený systém uplatnění cizích rozhodnutí v rámci ES, kde by cizí rozhodnutí byla vykonávána přímo při zachování minimálních nutných standardů ochrany, by měl doplňovat dostatečně pružný a

jasný režim uznání a výkonu rozhodnutí soudů jiných než členských států, který jak po stránce požadavků pozitivního práva, tak po stránce praktického používání těchto předpisů soudy daného státu bude v nejvyšší možné míře odpovídat úpravě a praxi ostatních států Evropy. K vytváření takového liberálního a transparentního režimu mimo rámec členských států EU by mohla významně přispět revidovaná Luganská úmluva a také nová Haagská mluva o dohodách o volbě soudu.

XII. Seznam literatury

American Law Institute : Restatement of the law, second: conflict of laws, 2d. St. Paul : American Law Institute Publishers, 1971.

Bajcura, A.: Uznanie a výkon cudzích rozhodnutí. Socialistické súdnictvo, 1982, č. 4, str. 17 n.

Bajcura, A.: Zmluvná úprava uznania a výkonu cudzích rozhodnutí. Socialistické súdnictvo, 1982, č. 5, str. 25 n.

Bälz, K., Marienfeld, S.: Missachtung einer Schiedsklausel als Anerkennungshindernis i.S.v. Art. 34-35 EuGVVO und § 328 ZPO. RIW, 2003, č. 1, str. 51 n.

Bělohlávek, A. J.: Doručování v komunitárním a mezinárodním právu soukromém – především v souvislosti s civilním řízením soudním a před rozhodci. BA, 2006, č. 6, str. 24 n.

Bělohlávek, A. J.: Evropský exekuční titul, Právní rádce 2006, č. 4, str. 4 n.

Bělohlávek, A. J.: Nové perspektivy pro výkon zahraničních rozhodnutí a tzv. Luganská úmluva. PPP, 1999, č. 1, str. 37 n.

Bělohlávek, A. J.: Prorogace pravomoci soudů v majetkových sporech s mezinárodním prvkem a otázka vzájemnosti. Právní rádce, 2002, č. 12, čerpáno z <http://pravniradce.ihned.cz>.

Bělohlávek, A. J.: Přistoupení Evropského společenství k Haagské konferenci o mezinárodním právu soukromém. Právní zpravodaj, 2006, č. 12, str. 6 n.

Bělohlávek, A. J.: Zavedení tzv. exequatur do českého právního řádu. Právní zpravodaj, 2004, č. 5, str. 16 n.

Bohůnová, P.: Nařízení o evropském exekučním titulu. Je dlužníkovi garantováno právo na spravedlivý proces? Právní rádce, 2008, č. 3, str. 28 n.

Born, G. B.: International Civil Litigation in United States Courts. 3. vydání, Haag (etc.) : Kluwer Law International, 1996.

Bříza, P.: Posudek k nové Luganské úmluvě značně posiluje vnější pravomoci Společenství. Právní rozhledy, 2006, č. 10, str. 383 n.

Bureš, J., Drápal, L., Krémář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl. 7. vydání, Praha : C. H. Beck, 2006.

Cuniberti, G.: The Liberalization of the French Law of Foreign Judgments. ICLQ, 2007, č. 4, str. 931 n.

Černohubý, M.: Uznání a výkon cizích rozhodnutí v ČSSR. Socialistická zákonnost, 1967, str. 141 n.

D'Avout, L.: La circulation automatique des titres exécutoires imposée par le reglement 805/2004 du 21 avril 2004. Rev. crit. d. i. p., 2006, č. 1, str. 1 n.

Dietze, J., Schnichels, D.: Die aktuelle Rechtsprechung des EuGH zum EuGVÜ. Übersicht über das Jahr 2000. EuZW, 2001, č. 19, str. 581 n.

Dietze, J., Schnichels, D.: Die aktuelle Rechtsprechung des EuGH zum EuGVÜ. Übersicht über das Jahr 2002. EuZW, 2003, č. 19, str. 581 n.

Doležil, T.: Řízení o předběžné otázce z pohledu (českého) advokáta, BA, 2004, č. 2, str. 58 n.

Geimer, R.: Das EuGVVO-Beschwerdeverfahren an der Schnittstelle von europäischem Gemeinschaftsrecht und nationalem Recht. IPRax, 2003, č. 4, str. 337 n.

Geimer, R.: Präklusion von Zustellungsmängeln: Die Ausstrahlung der EuGVVO auf die Auslegung des Art. 27 Nr. 2 EuGVÜ/LugÜ (zu OLG Köln, 6.12.2002 – 16 W 12/02). IPRax, 2004, č. 2, str. 97 n.

Geimer, R.: Salut für die Verordnung (EG) Nr. 44/2001 (Brüssel I-VO). IPRax, 2002, č. 1, str. 69 n.

Grabau, F. R., Hennecka, J.: Entwicklung des weltweiten Zuständigkeits- und Anerkennungsübereinkommens – Aktueller Überblick. RIW, 2001, č. 8, str. 569 n.

Hartley, T., Dogauchi, M.: Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Haagská konference, 2007, dostupné na <http://www.hcch.net/upload/expl37e.pdf>.

Heyer, J.: Výkon cizozemských rozsudků. Zprávy advokacie, 1963, str. 111 n.

Horák, P., Zavadilová, M.: Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu. Právní rozhledy, 2006, č. 22, str. 803 n.

- Chmelíček, P.:** Vybrané aktuální otázky vývoje civilního procesu v Evropě. Právní rozhledy, 2003, č. 11, příloha Evropské právo, str. 1 n.
- Juenger, F. K.:** The Recognition of Money Judgments in Civil and Commercial Matters, AJCL, 1988, č. 1, str. 5 n.
- Kasíková, M.:** EET – nová fáze komunitární úpravy exekucí. Právní zpravodaj, 2006, č. 1, str. 7 n.
- Kerameus, K. D.:** Angleichung des Zivilprozessrechts in Europa. RabelsZ, 2002, č. 1, str. 12 n.
- Kessedjian, C.:** La Convention de La Haye du 30 juin 2005 sur l'élection de for. Journal du droit international, 2005, č. 3, str. 813 n.
- Knapová, J.:** K evropskému řízení o drobných nárocích. Právní zpravodaj, 2007, č. 11, str. 11 n.
- Knapp, V.:** Teorie práva. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 1995.
- Kohler, C.:** Quantensprung im europäischem Justizraum. RIW, 2003, č. 10, str. 1.
- Kropholler, J.:** Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVÜ und Lugano-Übereinkommen. 6. vyd., Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 1998.
- Kropholler, J.:** Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zum EuGVO und Lugano-Übereinkommen. 7. vyd., Heidelberg : Verlag Recht und Wirtschaft, 2002.
- Kruger, T.:** The 20th Session of the Hague Conference: A New Choice of Court Convention and the Issue of EC Membership. ICLQ, 2006, č. 2, str. 447 n.
- Kučera, Z.:** K otázkám úpravy mezinárodního práva soukromého. Právník, 1999, č. 7, str. 601 n.
- Kučera, Z.:** K rekodifikaci mezinárodního práva soukromého. AUC Iuridica, 2004, č. 1 – 2, str. 167 n.
- Kučera, Z.:** Mezinárodní právo soukromé, 6. Vydání, Brno, Doplněk, 2004.
- Kučera, Z.:** Návrh zákona o mezinárodním právu soukromém. PPP, 1998, č. 11, str. 29 n.

- Kučera, Z.:** Ujednání o příslušnosti zahraničního soudu. PPP, 1997, č. 12, str. 10 n.
- Kučera, Z., Tichý, L.:** K některým otázkám uznání cizích rozhodnutí v ČSSR. Právník, 1986, str. 722 n.
- Kučera, Z., Tichý, L.:** Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. Praha : Panorama, 1989.
- Kusák, V., Piltz, A.:** Odpovědnost za škody způsobené vadou výrobku ve Spojených státech amerických a český výrobce. Právní rozhledy, 1999, č. 10, str. 532 n.
- Leisle, J. M.:** Aussenkompetenzen und Konkurrenzen nach Vergemeinschaftung der Brüsseler Übereinkommen. ZEuP, 2002, č. 2, str. 316 n.
- Matějka, J.:** Uznání a výkon cizích soudních rozhodnutí v USA. Bulletin advokacie, 1998, č. 5, str. 49 n.
- Micklitz, H. W., Rott, P.:** Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001. EuZW, 2001, č. 11, str. 325 n.
- Miller, E., Pace, N. M., Carroll S. J.:** Punitive damages in Financial Injury Verdicts, publikováno na internetové stránce http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR889/MR889.text.html.
- Nanda, V. P.:** The Landmark 2005 Hague Convention on Choice of Court Agreements. Texas International Law Journal, 2007, č. 3, str. 773 n.
- Nygh, P., Pocar, F.:** Report on the Preliminary Draft Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments in Civil and Commercial Matters adopted by the Special Commission. Haagská konference, 2000, přípravný dokument č. 11, dostupný na <http://www.hcch.net/upload/wop/jdgmpl11.pdf>.
- Pauknerová, M.:** Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel IIa) a mezinárodní civilní procesní právo České republiky – vybrané otázky. Právní fórum, 2006, č. 4, str. 45 n.
- Pauknerová, M.:** Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vyd., Praha : C. H. Beck, 2008.

- Pauknerová, M.:** Evropské mezinárodní právo soukromé a české právo. AUC Iuridica 2004, č. 1 – 2, str. 133 n.
- Pauknerová, M.:** Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky. Právní rozhledy, 2004, č. 9, str. 333 n.
- Pelikánová, I.:** Význam komunitárního práva pro právní praxi stále roste. Právní zpravodaj, 2007, č. 5, str. 1 n.
- Pokorný, M.:** K otázce uznávání cizích rozhodnutí na území České republiky. Právní rozhledy, 1994, č. 6, str. 185 n.
- Pokorný, M.:** Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Komentář. 2. vydání, Praha : C. H. Beck, 2004.
- Rauscher, T. (Hrsg.):** Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar. Bd. 2: EG-ZustellVO, EG-BewVO, EG-VollstrTitelVO, EG-InsVO, EG-MahnVO, EG-BagatellVO-E, EG-UnterhaltsVO-E. 2. vydání, Mnichov : Sellier, 2006.
- Rozehnalová, N.:** Mezinárodní právo obchodní. II. díl. Řešení sporů. Brno : Masarykova univerzita, 1999.
- Rozehnalová, N.:** Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem. BA, 2005, č. 4/5, str. 16 n.
- Rozehnalová, N., Týč, V.:** Evropský justiční prostor v civilních otázkách. AUB Iuridica No. 262. Brno : Masarykova univerzita, 2003.
- Rozehnalová, N., Týč, V.:** Vytváření jednotného justičního prostoru v Evropě a české MPS. Právník, 1999, č. 10, str. 946 n.
- Rozehnalová, N., Týč, V., Novotná, M.:** Evropské mezinárodní právo soukromé. AUB Iuridica No. 206, Brno : Masarykova univerzita, 1998.
- Rozehnalová, N., Valdhans, J.:** Nařízení č. 44/2001 (ES), o příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Pravomoc základní, pravomoc alternativní. Právní fórum 2005, č. 4, str. 121 n.
- Rühl, G.:** Das Haager Übereinkommen über die Vereinbarung gerichtlicher Zuständigkeiten: Rückschritt oder Fortschritt? IPRax, 2005, č. 5, str. 410 n.
- Salač, J.:** ESD: Výkon soudních rozhodnutí podle Bruselské úmluvy a vymezení pojmu veřejného pořádku (ordre public). Soudní rozhledy - Rozhodnutí evropských soudů a institucí, 2001, č. 3, str. 100 n.

- Schack, H.:** Hundert Jahre Haager Konferenz für IPR. Ihre Bedeutung für die Vereinheitlichung des Internationalen Zivilverfahrensrecht. *RabelsZ*, 1993, č. 1/2, str. 224 n.
- Schlesinger, R. B. a kol.:** *Comparative Law*. 5. vydání, New York : Foundation Press, 1988.
- Schockweiler, F.:** Nová judikatura Soudního dvora v oblasti kolize soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí. *EMP*, 1998, č. 5, str. 4 n.
- Schulz, A.:** The Accession of the European Community to the Hague conference on Private International Law. *ICLQ*, 2007, č. 4, str. 939 n.
- Schulz, A.:** The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. *YPIL*. Vol. VII (2005), Mnichov : Sellier ; Berne : Stämpfli Publishers, 2006, str. 1 n.
- Simon, P., Šuk, P.:** Upravuje Nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost? Procesní důsledky odpovědi na tuto otázku. *Právní fórum*, 2008, č. 2, str. 54 n.
- Stadler, A.:** Das Europäische Zivilprozessrecht – Wie viel Beschleunigung verträgt Europa? *IPRax*, 2004, č. 1, str. 2 n.
- Stein, A.:** Der Europäische Vollstreckungstitel für unbestrittene Forderungen tritt in Kraft – Aufruf zu einer nüchternen Betrachtung. *IPRax*, 2004, č. 3, str. 181 n.
- Steiner, V.:** Někteří teoretické koncepce řešení otázky uznání a výkonu cizího rozhodnutí. *Časopis pro mezinárodní právo*, 1969, str. 239 n.
- Šišková, N.:** Výkon rozsudku Soudu pro lidská práva a dohled nad ním ze strany Výboru ministrů. *Evropské právo*, 2002, č. 12, str. 10 – 13.
- Šmehlíková, R.:** *Evropské právo civilního procesu*, BA, 2004, č. 3, str. 44 n.
- Tebbens, H. D.:** Judicial Interpretation of the 1988 Lugano Convention. *YPIL*, 2001, č. 3, str. 1 n.
- Teitz, L. E.:** The Hague Choice of Court Convention: Validating Party Autonomy and Providing an Alternative to Arbitration. *AJCL*, 2005, č. 3, str. 543 n.

- Tichý, L.:** K otázce zákonem neupraveného uznání cizích soudních rozhodnutí. Socialistická zákonnost, 1984, str. 37 n.
- Tichý, L.:** Základy uznání cizích soudních rozhodnutí v českém a evropském právu. Praha, AUC Iuridica, 1995, č. 1 – 2.
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.:** Evropské právo. 3. vydání, Praha : C. H. Beck, 2006.
- Triadafilidis, Ch. D.:** Anerkennung und Vollstreckung von „punitive damages“-Urteilen nach kontinentalem und insbesondere nach griechischem Recht. IPRax, 2002, č. 3, str. 236 n.
- Vaške, V.:** Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2007.
- Vaške, V.:** Uznání a výkon cizích rozhodnutí ve věcech soukromoprávních podle českého a německého práva. Právník, 2000, č. 4, str. 380 n.
- Wagner, R.:** Vom Brüsseler Übereinkommen über die Brüssel I – Verordnung zum Europäischen Vollstreckungstitel. IPRax, 2002, č. 2, str. 75 n.
- Wagner, R.:** Zur Vereinheitlichung des internationalen Zivilverfahrensrechts vier Jahre nach In-Kraft-Treten des Amsterdamer Vertrags. NJW, 2003, č. 33, str. 2344 n.
- Walter, G., Baumgartner, S.P. (red.):** Recognition and Enforcement of Foreign Judgments Outside the Scope of the Brussels and Lugano Conventions. Londýn : Kluwer Law International, 2000.

XIII. Judikatura

Krajský soud v Brně: usnesení z 25.7.1996, sp. zn. 20 Co 28/96, Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, 1997, č. 4.

Nejvyšší soud České republiky: K otázce uznání a výkonu cizích rozhodnutí. Usnesení ze 7.4.1999, sp. zn. Ncu 88/99, Právní rozhledy, 1999, č. 7, str. 387 n.

Nejvyšší soud ČSSR: K některým otázkám výkladu a používání právní úpravy vztahů s mezinárodním prvkem v občanském soudním řízení a v řízení před státním notářstvím. Sp. zn. Cpjf 27/86, Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek, 1987, č. 9 – 10. (R 27/86)

Ústavní soud České republiky: nález ze dne 25.4.2006, sp. zn. I. ÚS 709/05, Soudní rozhledy, 2006, č. 9, str. 329 n.

Sborník III. Nejvyššího soudu. Praha : SEVT, 1980.

Spolkový nejvyšší soud v SRN: rozhodnutí sp. zn. BGH – IX ZR 149/91, Vollstreckbarerklärung eines US-amerikanischen Schadensersatzurteils auf „punitive damages“ und deutschen ordre public, NJW, 1992, č. 48, str. 3096 n.

Vrchní zemský soud v Kolíně (SRN): Usnesení ze dne 6.12.2002, sp. zn 16 W 12/02, IPRax, 2004, č. 2, str. 115 n.

XIV. Internet, informační systémy

<http://eur-lex.europa.eu/cs/index.htm>

<http://portal.justice.cz>

<http://pravniradce.ihned.cz>.

http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00200-r1.en9.htm

<http://www.admin.ch>

<http://www.cia.gov>

<http://www.echr.coe.int>

<http://www.hcch.net>

<http://www.lawschool.cornell.edu>

<http://www.ppl.nl>

<http://www.psp.cz>

<http://www.rand.org>

<http://www.senat.cz>

<http://www.wikipedia.org>

LEGSYS – právní informační systém.

LEXDATA – právní informační systém.